

**ÖZEL SERVERGAZİ LİSESİNDE 9. VE 11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
NOKTALAMA İŞARETLERİ VE YAZIM KURALLARINI KULLANMA
ORANLARININ KİYASLANMASI**

Ömran ACAR

**Ocak 2011
DENİZLİ**

**ÖZEL SERVERGAZİ LİSESİNDE 9. VE 11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
NOKTALAMA İŞARETLERİ VE YAZIM KURALLARINI KULLANMA
ORANLARININ KIYASLANMASI**

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

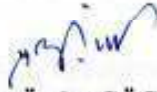
**Hazırlayan
Ümran ACAR**

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. KERİM DEMİRCİ**

**Ocak 2011
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı öğrencisi Ümran ACAR tarafından Yrd.Doç.Dr.Kerim DEMİRCİ yönetiminde hazırlanan "Özel Servergazi Lisesinde 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Oranlarının Kıyaslanması" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 05.01.2011 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

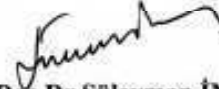
Prof.Dr.Önder GÖÇGÜN

Jüri Başkanı

Yrd.Doç.Dr.Kerim DEMİRCİ

Jüri Üyesi (Danışman)

Doç.Dr.Süleyman İNAN

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 21/01/2011 tarih ve ..02/06. sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT
Müdür

TEŞEKKÜR

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın oluşturulma aşamalarında ilgi, destek ve yardımlarını esirgemeyip akademik tecrübesiyle bana yol gösteren, saygıdeğer hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Kerim Demirci'ye,

Yüksek Lisans ders aşamasında derslerime giren ve bilgi birikimimin artmasında yardımcı olan Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN, Doç. Dr. Nurettin ÖZTÜRK, Yrd. Doç. Dr. Ali DONBAY' a,

Tezin oluşturulma aşamasında, özellikle sonuç bölümü ile ilgili sayısal verilerin analizinde yardımcı olan Doç. Dr. Süleyman İNAN, Yrd. Doç. Dr. Sevgi ÖZGÜNGÖR, Dr. Vesile ALKAN' a,

Çalışma etkinliklerinin uygulanmasında yardımcı olan Özel Servergazi Lisesi öğrenci ve öğretmenlerine,

Yaşantımın her anında bana güven duyan aileme ve maddi manevi desteğini her zaman sunan eşim Yusuf ACAR' a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ümran ACAR

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırılmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza :

Öğrenci Adı Soyadı: Ümran ACAR

ÖZET

ÖZEL SERVERGAZİ LİSESİNDE 9. VE 11. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN NOKTALAMA İŞARETLERİ VE YAZIM KURALLARINI KULLANMA ORANLARININ KIYASLANMASI

Ümran ACAR

Yüksek Lisans - Türkçe Eğitimi ABD
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kerim DEMİRCİ

Ocak– 2011

Bu çalışma Ortaöğretim 9. sınıf ve 11. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerini belirlemek ve karşılaştırmak, gelişmenin hangi düzeyde olduğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu tespitlerden sonra gerekli görülen öneriler sunulmuştur.

Noktalama işaretleri ve yazım kurallarının kullanılması dilde standartlaşmayı getirir. Bu konu, dildeki noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili standartlaşmanın toplumda ne derecede uygulandığını tespit etmek ve uygulama gerekliliğini vurgulamak için seçilmiştir. Ancak toplumu oluşturan bütün fertler arasında böyle bir çalışma yapmak oldukça zordur. Bu yüzden, toplumun küçük bir kesitini oluşturan 9. ve 11. sınıf öğrencileri arasında çalışma yapılmıştır.

Araştırma, betimsel niteliktedir. Araştırma evrenini Denizli ili Özel Servergazi Lisesi, örneklemini 9. ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma için altmış 9. sınıf öğrencisine ve altmış 11. sınıf öğrencisine ikişer kompozisyon yazdırılmıştır. İlk kompozisyonlarında herhangi bir uyarı yapılmamıştır. Öğrenciler, kompozisyonlarının noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili bir araştırma için kullanıldığını bilmeden yazmışlardır. İkinci kompozisyonda ise özellikle noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri istenmiştir. Buna göre sözlü notu verileceği vurgulanmıştır. Böylelikle bilinçli durumlarda, yapılan yanlış sayılarının azalıp azalmayacağı gözlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin bu konudaki başarılarına etkisinin olup olmadığını tespit etmek için onlara kitap okuma, süreli yayın takibi, düzenli yazma çalışması yapma, yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin gerekliliği ile ilgili sorular yöneltmiştir. Bu uygulama sonucunda öğrencilerin kuralların gerekliliğine inanmalarının ve düzenli okuma-yazma çalışmaları yapmalarının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma başarı düzeyine etkisi değerlendirilmiştir.

Yapılan uygulamalar sonucunda elde edilen verilerin analizinde SPSS 16.0 programı kullanılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, sınırlılıklar bulunur. İkinci bölümde dil, anadili, anadili edinimi, edebiyat, dil bilgisi, yazılı

anlatım, yazım kuralları, noktalama işaretleri, noktalama işaretlerinin tarihçesi anlatılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, evreni, örnekleme, veri toplama teknikleri bulunmaktadır. Dördüncü bölümde ise araştırma boyunca elde edilen bulgular, yorumlar ve bunlara göre ortaya çıkan sonuçlar, son olarak da öneriler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Noktalama işaretleri, yazım kuralları, dil, dil bilgisi eğitimi.

ABSTRACT

COMPARISON OF PUNCTUATION MARKS AND SPELLING RULES USAGE BY STUDENTS OF 9th AND 11th GRADE OF PRIVATE SERVERGAZI HIGH SCHOOL

Ümran ACAR

Master Degree - Turkish Language and Literature Field

Thesis Counselor: Asist. Prof. Dr. Kerim DEMİRCİ

January – 2011

This work has been done in order to define and compare 9th and 11th grade students' level of punctuation marks and spelling rules usage and to find out the level of their progress. The necessary suggestions have been presented after these determinations

The usage of punctuation marks and spelling rules brings language standardization. This topic has been chosen in order to find out how the standardization related with punctuation marks and spelling rules in language has been applied in a society and underline the need of its application. But it is very difficult to make an investigation like this among all the people of a society. So these investigation has been done among the 9th and 11th grade students who constitute a small part of a society.

The investigation has a descriptive quality. The investigation environment is Denizli Private College and the participants are the students of 9th and 11th grades. 60 students of 9th grade and 60 students of 11th grade were assigned to write two compositions for the study. The students wrote the composition being unaware of the investigation and not minding the punctuation marks and spelling rules. In the second composition students were asked to pay attention to the punctuation marks and spelling rules while writing. The fact they would get a mark was underlined. Consequently, it was observed whether the number of mistakes decreased or not in this conscious situation. Moreover some questions about the necessity of punctuation marks and spelling rules, regular writing following the constant publications and book reading were offered to students in order to find out the influence of success in this topic. As a result of this study, the students' belief in necessity of rules and their regular reading-writing works effects on the success level of pronunciation marks and spelling rules usage was evaluated.

The SPSS 16.0 program was used in the analysis of data which are the results of applications.

The work contains four sections. The problem statement, the major and sub problems, the aim of research and its significance, limitations were mentioned in

the first. The language, the mother tongue, the mother tongue study, literature, grammar, writing, spelling rules, punctuation marks, short history of punctuation marks were presented in the second. The third section contains the strategies of the research, the models, the area, the participants and summary of techniques. In the forth the findings, comments, the results taken from them and in the end the suggestions took the place.

Key words: Punctuation marks, spelling rules, language, grammar study.

ÖN SÖZ

İnsanın, yeryüzündeki diğer canlılarla karşılaştırılmayacak kadar sosyal bir varlık olduğu herkesçe malumdur. Sosyal hayatın içinde yaşantıyı devam ettirebilmenin gereği ise toplumu oluşturan bireyler arasında iletişimin kurulması, sağlıklı ve etkili bir şekilde sürdürülmesidir. İletişim, çeşitli yollarla sağlanabilir. İşaretlerle, sözle ya da yazı ile sağlanan iletişim yolları en çok kullanılanlardır. Son yıllarda ise televizyon, telefon ve bilgisayar gibi teknolojik araçlar sayesinde sanal iletişim ortamları da ortaya çıkmıştır. İletişim ne kadar çeşitlenirse çeşitlensin, iletişimin en temel ve en etkili aracı dildir. İletişim ile dil birbirlerini çift yönlü bir şekilde etkiler. Yani iletişimin etkili olabilmesi için dili kullanma performansının yüksek olması, dilin etkili kullanılabilmesi için de iletişimin sağlıklı kurulması gereklidir. Dil kullanma performansını arttırmanın yolu, bir dilin sahip olduğu özellikleri, kullanım kurallarını bilmek ve bunları pratiğe dökmektir. Bireyin doğumundan itibaren aile ve yakın çevresi sayesinde kazanmaya başladığı ve bilinçaltına yerleştirdiği dil, bilinç boyutuna okul döneminde geçer. Okul sayesinde artık dil kullanımı bilinçli hale gelir ve etkili kullanım için kurallar öğrenilmeye başlanır. İlköğretimden başlayarak eğitim-öğretim kurumlarımızda verilen Türkçe eğitiminin temel amaçları içinde öğrencilerin gördüklerini, duyduklarını, okuduklarını sözlü ya da yazılı olarak, doğru bir şekilde ifade etmelerini, dillerini tam ve doğru bir şekilde kullanabilmelerini sağlamak vardır. Dili doğru kullanmak için gerekli olan temel dil becerileri bireye kazandırılmalıdır. Okuma, dinleme, yazma ve konuşma şeklinde dört bölümde ifade edilebilecek olan temel dil becerilerinin kazanılması ve düzgün kullanılması bireyin anadilini güvenle kullanmasını sağlar. Yirmi birinci yüzyılın gelişen şartları temel dil becerilerinin üst düzeyde öğrenilmesini ve kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu dil becerilerinden yazma hem en son hem de en zor kazanılan kısımdır. Yazmanın önemi giderek artmakta, kullanım sahası genişlemektedir.

Yazma, her türlü olay, düşünce, durum ve duyguyu, dili en güzel şekilde kullanarak başkalarına ve geleceğe ulaştırmayı, böylelikle bunların kalıcılığını sağlamayı mümkün kılan bir araçtır. Dinleme, işitsel yolla; okuma, görsel yolla; konuşma ise sözel yolla sağlanır. Ancak yazma, bireyin ifade etmek istediklerini yazı aracılığıyla göndermesine yönelik bir anlatım çeşididir. Sözlü anlatım esnasında bireylerin karşı karşıya olması veya işitsel mesajları iletecek yardımcı araçların bulunması gereklidir. Ama yazılı anlatımda bu zorunluluk ortadan kalkmıştır. Birey

vermek istediği mesajı yazı yoluyla istediği zamanda, istediği ortamda alıcıya gönderebilir. Ayrıca, sözlü anlatımın geçiciliğine rağmen yazılı anlatım hem kişiler hem kültürler hem de çağlar arası aktarımı kalıcı kılmıştır. Sözlü ve yazılı anlatımın başarısı, dili bilinçli kullanmakla doğrudan ilişkilidir. Dilini etkili, anlaşılır ve kurallara uygun bir şekilde kullanmayan birey; duygu, düşünce, tasarı ve isteklerini yazılı anlatım alanında etkili ve düzgün bir biçimde ifade edemez. Yazılı anlatım alanında gözlenen problemler, dili etkili kullanmayı öğrenememek ve teorik bilgileri pratiğe dökememektir. Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini, düşündüklerini ve tasarladıklarını sözle ya da yazıyla doğru amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak, Türkçe öğretiminin temel hedeflerindedir. Çağın şartları ne kadar yüksek seviyede olursa olsun günümüzde yalnız ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencilerin değil üniversite mezunlarının bile akademik bir yazı yazmak şöyle dursun, dilekçe yazarken bile zorlandıkları gözlenmektedir. Dilinin dil bilgisi kurallarını, yazım ve noktalama ilkelerini bilmeden ya da göz ardı ederek dile gösterilmesi gereken saygıyı yok sayan bir neslin gelecekte doğru, üretici düşünmesini beklemek yanlıştır.

Yazım, okuyucunun iletiyi doğru anlayabilmesini sağlamak için, dili kullanan herkes tarafından uyulması gereken kurallar dâhilinde ifadenin doğru yazılmasıdır. Yazım, millet tarafından kabul edilmiş ortak kurallara dayalıdır ve doğru anlama, anlatmaya vesiledir. Noktalama ise, konuşma dilinin inceliklerini yazıya aktarmaya, cümlelerin öğelerini belirlemeye, öğeleri birbirinden ayırmaya, çeşitli duygu ve düşünceleri yazıda ifade etmeye yarar. Sözlü anlatımdaki vurgu ve tonlama gibi özelliklerin yerini belirtir. Noktalama işaretleri, dilin gelişmiş bir yazı ve kültür dili olduğunu gösterir. Noktalama işaretleri, dilin konuşmadaki etkisinin yazıda da kendini hissettirmesini ve yazıdaki duygu ve düşüncenin daha iyi anlatımını sağlar. Noktalama işaretleri öğretimi, ilköğretim aşamasında başlamasına rağmen konu etkili bir şekilde öğretilmemektedir. Bugün lise öğrenimi görenlerin hatta üniversite mezunlarının birçoğunun noktalama işaretleri kullanımında yetersiz olduğu söylenebilir. Bu yetersizliklerde en büyük rol, noktalama işaretleri kullanımında bir beraberlik sağlanamadığı için eğitim sistemimizdedir. Noktalama işaretlerinin gerekliliği ve bunların anlatıma kazandırdıkları üzerinde durulması ve uygulamalarla kural öğretimi yapılması, öğretimde uygulamanın artırılması yanında dönüt verilmesi de gerekmektedir. Öğretimin tam olarak gerçekleştirilebilmesi için öğretim ve

uygulamaların denetlenmesi ve varsa eksik ve yanlışların da giderilmesi gerekmektedir. Uygulamada bu aksaklıklar giderilirse daha etkili ve kalıcı bir öğrenme sağlanacaktır. Noktalama eğitimi için hazırlanan kaynaklar, kural öğretimini tam ve doğru bir şekilde örnekleri ile ortaya koymalı ve bu kuralların yerleşmesini sağlamalıdır. Ayrıca kurallar bütün kurumlarda aynı şekilde kurulmalı ve bir imlâ birliği sağlanmalıdır.

Araştırmanın konusu olan noktalama işaretleri ve yazı kuralları ile ilgili öğretim, ilk ve ortaöğretim kurumlarında bir program dâhilinde yürütülmektedir. Yürütülen bu programa göre ortaöğretime başlamış bir kişinin, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını doğru kullanması beklenir. Bu nedenle çalışma, ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Bu çalışmada öncelikle dil, anadili, yazılı anlatım, edebiyat, dil bilgisi tanımları üzerinde durulmuş, bu kavramların öğretiminin önemi vurgulanmıştır. Yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin kullanılmaya başlandığı ilk zamanlardan bu yana geçirdiği evreler değerlendirilip günümüzde geçerliliğini koruyan kurallar anlatılmıştır. Bu tespitlerden sonra ortaöğretim 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri, verilen kompozisyon ödevleri üzerinde değerlendirilip karşılaştırılmıştır. Elde edilen sayısal veriler çeşitli korelasyonlarla yorumlanmıştır. Son olarak bulgulardan elde edilen sonuçlar değerlendirilip bu kuralların doğru kullanımını etkileyeceğini düşündüğümüz öneriler sunulmuştur. Ancak belirtmelidir ki noktalama işaretleri ve yazım kurallarının doğru ve eksiksiz kullanılması ile ilgili bu çalışmada bile birtakım eksiklerin bulunabileceği muhakkaktır.

Ümran ACAR

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
TABLolar DİZİNİ.....	xvii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xix
I.BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	2
1.2.Problem Cümlesi.....	3
1.2.1.Alt Problemler.....	3
1.3.Araştırmanın Amacı.....	4
1.4.Araştırmanın Önemi.....	4
1.5.Kapsam ve Sınırlılıklar.....	5
II.BÖLÜM.....	6
KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	6
2.1. Dil	6
2.2. Ana dili.....	14

2.2.1. Ana dili Edinimi	16
2.3. Yazılı Anlatım	17
2.4. Edebiyat	25
2.4.1. Edebiyat Eğitimi	27
2.5. Dil bilgisi	32
2.5.1. Dil bilgisi Öğretimi.....	34
2.5.2. Türkçe Öğretiminde Dil bilgisi	38
2.5.2.1. Kazanımlar	39
2.5.2.2. Açıklamalar.....	39
2.6. Tebliğler Dergisindeki Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretlerine İlişkin	
Maddeler	40
2.7. Yazım Kuralları.....	42
2.7.1. Bağlaç Olan da, de' nin Yazılışı.....	48
2.7.2. Bağlaç Olan ki' nin Yazılışı.....	48
2.7.3. Bağlaç Olan ne... ne... 'nin Yazılışı.....	49
2.7.4. Soru Eki mı, mi, mu, mü' nün Yazılışı.....	49
2.7.5. Fiil Çekimi ile İlgili Yazılışlar.....	50
2.7.6. Mastar Eklerinin Yazılışı.....	50
2.7.7. İken' in Yazılışı.....	50
2.7.8. İle'nin Ek Olarak Yazılışı.....	50
2.7.9. Ek Fiil Olan imek' in Yazılışı.....	51
2.7.10. Pekiştirmeli Sıfatların Yazılışı.....	51
2.7.11. Sayıların Yazılışı.....	51

2.7.12. Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler.....	52
2.7.13. Birleşik Kelimelerin Yazılışı.....	59
2.7.13.1. Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler.....	59
2.7.13.2. Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler.....	63
2.7.14. Deyimlerin Yazılışı.....	68
2.7.15. İkilemelerin Yazılışı.....	68
2.7.16. Alıntı Kelimelerin Yazılışı.....	68
2.7.17. Yabancı Özel Adların Yazılışı.....	69
2.7.17.1. Arapça ve Farsça Adların Yazılışı.....	69
2.7.17.2. Latin Yazı Sistemini Kullanan Dillerdeki Adların Yazılışı.....	70
2.7.17.3. Yunanca Adların Yazılışı.....	70
2.7.17.4. Rusça Adların Yazılışı.....	71
2.7.17.5. Çince ve Japonca Adların Yazılışı.....	71
2.7.17.6. Türk Devlet ve Topluluklarındaki Özel Adların Yazılışı.....	71
2.8. Noktalama İşaretleri.....	74
2.8.1. Noktalama İşaretlerinin Önemi.....	74
2.8.2. Noktalama İşaretlerinin Tarihçesi.....	81
2.8.2.1. Batı Dillerinde Noktalama İşaretleri.....	81
2.8.2.2. Türkçede Noktalama İşaretleri.....	87
2.8.2.2.1. İslamiyet Öncesi Yazılı Dönemde Kullanılan Noktalama İşaretleri.....	87
2.8.2.2.2. İslami Dönem Eserlerinde Kullanılan Noktalama İşaretleri.....	88
2.8.2.2.3. Tanzimat Dönemi ve Sonrasında Kullanılan Noktalama İşaretleri.....	89
2.8.2.2.4. Cumhuriyet döneminde Kullanılan Noktalama İşaretleri.....	91

2.8.3. Noktalama İşaretleri ve Kullanımları.....	93
2.8.3.1. Nokta.....	93
2.8.3.2. Virgül.....	94
2.8.3.3. Noktalı Virgül.....	96
2.8.3.4. İki Nokta.....	97
2.8.3.5. Üç Nokta.....	98
2.8.3.6. Soru İşareti.....	100
2.8.3.7. Ünlem İşareti.....	100
2.8.3.8. Kısa Çizgi.....	101
2.8.3.9. Uzun Çizgi.....	102
2.8.3.10. Eğik Çizgi.....	103
2.8.3.11. Ters Eğik Çizgi.....	103
2.8.3.12. Tırnak İşareti.....	103
2.8.3.13. Tek Tırnak İşareti.....	104
2.8.3.14. Denden İşareti.....	104
2.8.3.15. Yay Ayraç (Parantez).....	105
2.8.3.16. Köşeli Ayraç.....	106
2.8.3.17. Kesme İşareti.....	106
2.8.3.18. Hece Yapısı ve Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi.....	108
2.8.3.19. Kısaltmalar.....	109
2.9. Yazıda Kullanılan Diğer İşaretler.....	111
2.10. Dokuzuncu Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabında Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretlerinin İşlenişi.....	112

2.11. On Birinci Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabında Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretlerinin İşlenişi.....	113
III. BÖLÜM.....	114
3.1.Araştırma Yöntemi.....	114
3.2.Araştırma Modeli.....	114
3.3.Evren ve Örneklem.....	115
3.3.1.Evren.....	115
3.3.2.Örneklem.....	115
3.4.Veritoplama Teknikleri.....	116
3.5.Veritözümleme Teknikleri.....	116
IV. BÖLÜM.....	117
Bulgular ve Yorum.....	117
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	119
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	123
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	127
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	128
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	130
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	132
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	134
4.8. Yedinin Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	136
4.9. Sonuçlar.....	145
4.10. Öneriler.....	147
KAYNAKÇA.....	149

EKLER.....	154
EK-1: Birinci Kompozisyon Örneği-1 (9. Sınıf)	154
EK-2: Birinci Kompozisyon Örneği-2 (11. Sınıf).....	155
EK-3: İkinci Kompozisyon Örneği-1 (9. Sınıf).....	156
EK-4: İkinci Kompozisyon Örneği-2 (11. Sınıf).....	157
EK-5: Anket Örneği.....	158
ÖZGEÇMİŞ.....	159

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil-1: Bireylerarası İletişimin Gerçekleştirilmesine İlişkin Basit Bir Model.....	8
Şekil-2: Louvre Müzesindeki Mesha Stele (Mobite Taşı).....	82
Şekil-3: Budist ve Mani Metinlerindeki Noktalama İşaretleri.....	88
Şekil-4: “Düzenli olarak kitap okur musunuz?” sorusuna ait grafik.....	138
Şekil-5: “Sürelî yayınları takip eder misiniz?” sorusuna ait grafik.....	139
Şekil-6: “Düzenli olarak yazı yazar mısınız?” sorusuna ait grafik.....	140
Şekil-7: “Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?” sorusuna ait grafik.....	142
Şekil-8: “Sizce noktalama ve yazım kuralları gerekli mi?” sorusuna ait grafik.....	144

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo-1: Türkçede Sıklıkla Yazım Yanlışı Yapılan Bazı Kelimeler.....	72
Tablo-2: 1928’den 2005’e Kadar Basılan TDK İmlâ Kılavuzlarındaki Noktalama İşaretleri.....	92
Tablo-3: Araştırmanın örneklemini oluşturan sınıflar.....	115
Tablo-4: Normallik Testi.....	118
Tablo-5.a: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilmeden Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Tanımlayıcı İstatistikler.....	119
Tablo-5.b: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilmeden Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Test İstatistikleri.....	122
Tablo-6.a: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilerek Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Tanımlayıcı İstatistikler.....	123
Tablo-6.b: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilerek Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Test İstatistikleri.....	126
Tablo-7.a: 9. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler.....	127
Tablo-7.b: 9. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Korelasyon.....	127
Tablo-8.a: 11. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler.....	128

Tablo-8.b: 11. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Korelasyon.....	129
Tablo-9: 9.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile anket soruları arasındaki korelasyonu.....	131
Tablo-10: 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile anket soruları arasındaki korelasyonu.....	133
Tablo-11: 9. ve 11.sınıf öğrencilerinin toplamının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile anket soruları arasındaki korelasyonu.....	135
Tablo-12.1: “Düzenli olarak kitap okur musunuz?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.....	137
Tablo-12.2: “Sürelili yayınları takip eder misiniz?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.....	138
Tablo-12.3: “Düzenli olarak yazı yazar mısınız?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.....	140
Tablo-12.4: “Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.....	141
Tablo-12.5: “Sizce noktalama ve yazım kuralları gerekli mi?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.....	143

KISALTMALAR DİZİNİ

- C : Cilt
- EA :Eşit Ağırlık
- Ed. : Editör
- Fr. : Fransızca
- İng. : İngilizce
- MEB :Milli Eğitim Bakanlığı
- M.Ö. : Millattan Önce
- N : Araştırmaya veya anket uygulamasına katılan kişi toplamı
- Osm. : Osmanlıca
- S : Sayı
- SAY : Sayısal
- Sf : Sayfa
- Yay :Yayınları
- (Yay) : Yayınlayan
- vb. : ve benzeri
- vd. :ve diğeri/ diğerleri

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan için hayatı boyunca en gerekli unsurlardan biri iletişimidir. Bir toplum içinde yaşama zorunluluğu olan insanların diğer insanlarla etkili ilişkiler kurmaları, temel ihtiyaçlarını karşılamaları ve yaşadıkları toplumda birliği sağlayıp ulus bilincine varmaları için iletişimin sağlıklı olması gerekir. “Sosyalleşme kişinin, içinde yaşadığı toplumsal grupların kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir.” (Erdem 1998: 78) Toplumun oluşturan kişilere sosyalleşme olgusunu yerleştirmek için etkili iletişimin en önemli ögesi olan dile önemli görevler düşer. “Geleceği teminat altına almak maksadıyla her devlet, insanlarını sosyalleştirmek; topluma uyumlu ve faydalı hale getirmek; doğru ve sağlam düşünen, düşündüklerini güzel ve etkili bir şekilde anlatan, millî kimlik ve kişilik kazanmış bireyler olarak yetiştirmek için tedbirler almaktadır.” (Karakuş 2005: 5) Sosyalleşmenin en son hedefi kişilerin toplumla uyumunu sağlamaktır. Bu süreç içinde dilin üzerine düşen görevi yerine getirmesi için kişilerin planlı ve düzenli bir eğitimden geçmesi gerekir. Bu planlı eğitim sonucunda toplumun her ferdi tarafından kabul görmüş kurallar öğrenilecektir. Bu da birbiriyle iletişim kurması gereken kişiler arasında standart bir anlaşma sisteminin olmasını gerektirir. Basit anlamda standart, bir şeyler yapmak için üzerinde anlaşılmalı ve tekrarlanabilir yoldur.¹ Bir standart anlaşma sistemi olan dilin kurallarının her kullanıcı tarafından bilinmesi gerekir. Ancak sadece bilgi yeterli değildir, bu bilgileri uygulama gerekliliğine inanılması ve bilgilerin uygulanması şarttır.

Anadili, kişinin önce annesinden, ailenin diğer fertlerinden ve yakın çevresinden edindiği dil izlenimi ile başlar. Bu şekilde başlayan dil kullanımı okul dönemiyle kurallarına uygun olarak devam ettirilir ve geliştirilir. Kişinin anadili gelişiminde problemler varsa toplumsal açıdan gelecekle ilgili sorunlar da doğar. Anadili ihmal edilirse toplumun bekasından söz edilmez. Ülkemizde anadili olarak konuşulan Türkçenin, bireylere en iyi şekilde kazandırılması gerekir. Ana dili ile Türkçe eğitimi arasında yakın ilişki vardır. Bu nedenle Türkçe eğitimine gereken özen gösterilmelidir. Türkçe eğitiminde dört temel dil becerisinin etkin bir şekilde kazandırılması gerekir. Dil becerileri bir bütünlük içinde bireylere verilmelidir. Bunlar

---

¹ <http://www.bsi-turkey.com/Standartlar> ve yayınlar (15.09.2010)

içinde yazma, diğerlerine göre daha zordur ve daha çok ihmale uğramıştır. Yazılı anlatımda karşılaşılan problemler diğerlerine göre daha çoktur. Yazılı anlatımlarda karşılaşılan sorunlar, dil bilgisinin kuralları ile ilgilidir. Anlatımı doğrudan etkileyen, ifadenin doğru anlaşılmasını sağlayan, sözlü anlatımdaki vurgu, ezgi, ton ve durakların yerini tutan noktalama işaretleri ve yazım kurallarının kullanımı ile ilgili sorunlar da göz ardı edilemeyecek kadar çok yapılmaktadır.

Bu araştırmada ortaöğretim seviyesindeki öğrencilerin bu kuralları kullanma düzeyleri ele alınmıştır. Araştırmanın örneklemine Denizli ili Özel Servergazi Lisesi 9. ve 11. sınıf öğrencileri alınmıştır. Bu öğrencilerin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma başarı düzeyleri verilen kompozisyon ödevlerinden ölçülüp karşılaştırılmıştır. Yaş farkının ve öğretimin bu kuralları doğru kullanmaya etkisi araştırılmıştır. Ayrıca öğrencilerin bu kurallara ulaşma düzeyleri çeşitli değişkenler açısından ele alınmıştır. Bu değişkenler, düzenli okuma ve yazma çalışması yapmaları ve bu kuralları uygulama gerekliliğine inanmaları ile başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının sorgulanmasıdır.

Araştırmanın, ortaöğretim öğrencileri de dâhil olmak üzere toplum genelinde görülen noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanım yanlışlarının giderilmesine yönelik çözümlere katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Dil, insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan sistemlerden biri olduğu kadar insanlar arası bilgi ve kültür aktarımının da en temel vasıtalarındandır.

Dil öğrenimine ailede başlanır. Ancak bu durum bilinçli değil doğal bir durumdur. Dil bilincinin oluşması ve artması bireyin çevresi ile etkileşiminin artmasıyla doğru orantılıdır. Okulda ise bu dil bilinci belli bir eğitim süreci sonucunda sistemli hale getirilir. Dil; okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinden oluşur. Bu temel dil becerileri eğitim öğretim sürecinde bireylere kazandırılmalıdır. “Yazma ve konuşma insanlar için sosyal birer ihtiyaçtır. Konuşma, özellikle toplum ve insan ilişkilerinde çok önemlidir ve çeşitli kesimleri birbirine bağlama işlevini üstlenir. Yazı ise ayrı yerlerde bulunan insanlar arasındaki duygu, düşünce, fikir ve görüş alışverişini sağlamaktadır.” (Uludağ, 2002: 98)

Buna göre diğ er dil becerileri, kişinin hayatıyla sınırlıdır. Yazının kalıcılığı daha uzundur. Yüzyıllar arasındaki her türlü etkileşim yazı ile sağlanmıştır. Çoğu tarihçi uygarlığın başlangıcını yazının bulunuşuna bağlamıştır. Uygarlığın başlangıcında bu derece önemi olan yazının uygarlığın gelişmesindeki önemi yadsınamaz. Bu sebeple bilgi ve kültür aktarımı ve doğru iletişim konularında yazmaya önem verilmelidir.

Araştırmada bu konuyla ilgili olarak dokuzuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinin yazım ve noktalama kurallarını kullanabilme seviyeleri tespit edilerek eğitim öğretim sürecinin bu kuralları uygulama yetisine etkisinin hangi düzeyde olduğu belirlenmek istenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Kişiler arası yaş farkının ve eğitim durumlarındaki gelişmenin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını doğru kullanmadaki etkisi ne ölçüdedir?

1.2.1. Alt Problemler

1. Alt Problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin bilmeden yazdıkları kompozisyonlarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mı?

2. Alt Problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin bilerek yazdıkları kompozisyonlarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mı?

3. Alt Problem: 9. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerinde, kompozisyonu bilmeden ve bilerek yazması durumunda anlamlı bir fark var mı?

4. Alt Problem: 11. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerinde, kompozisyonu bilmeden ve bilerek yazması durumunda anlamlı bir fark var mı?

5. Alt Problem: 9. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat

etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme arasındaki korelasyonlar nelerdir?

6. Alt Problem: 11. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme arasındaki korelasyonlar nelerdir?

7. Alt Problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin toplamının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme arasındaki korelasyonlar nelerdir?

7.1. Alt Problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin toplamının düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme sıklıkları.

1.3. Araştırmanın Amacı

Ortaöğretim okulu öğrencilerinin, eğitim süreci içinde yazım kurallarını ve noktalama işaretlerini ne ölçüde öğrendiklerini tespit ederek ve bunların uygulanmasındaki problemleri ortaya koyarak bu problemlerin çözümü için somut öneriler ortaya koymaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Yazım kuralları bir dildeki seslerin belirlenen şekillerdeki harflerle ve daha sonra da hecelerin, kelimelerin ve cümlelerin kurallara uygun şekilde doğru yazılışdır. Noktalama işaretleri ise dilin yazılı ifadelerinde anlama ve anlatmaya destek sağlayan yazı işaretleridir. Yazmada standartlaşmayı sağlamak ve aynı dili konuşan insanlar arasında iletişimi kolaylaştırmak için ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde her iki kuralın da üzerinde önemle durulmalıdır.

Kişilerde temel dil becerilerini öğretmek kadar onlara uygulama yaptırmak da önemlidir. Bu da teorinin nasıl pratiğe döküleceğini göstermesi bakımından önemlidir.

İlköğretimde sistemli bir şekilde yapılan yazılı anlatım çalışmaları üzerine pek çok araştırma yapılmış; yüksek lisans, doktora tezi hazırlanmıştır. Ancak ortaöğretim seviyesindeki öğrenciler üzerinde bu tür çalışmalar çok az yapılmıştır.

Bu çalışmada sadece bir konuyu öğretmenin değil o konu hakkında uygulama yaptırmanın önemi ortaya çıkarılmıştır. İlköğretim birinci sınıftan itibaren öğrendikleri bu konuları öğrenciler ortaöğretim dokuzuncu ve on birinci sınıfta ne ölçüde kullanabilmektedir? Bu problem üzerinde durulmuştur. Ayrıca düzenli kitap okuma, süreli yayın takibi, düzenli yazı yazma, noktalama işaretlerini kullanmanın gerekliliğine inanma gibi etkenlerin noktalama işaretleri ve yazım kurallarının doğru kullanılmasındaki etkisi üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada elde edilen bulguların, bahsi geçen kuralların eğitim öğretim sürecinde öğretilmesi ve uygulanmasında hatta bireylere hayatları boyunca alışkanlık kazandırmada yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2009-2010 eğitim öğretim yılı ile,
2. Denizli ili ile,
3. Denizli ili Özel Servergazi Anadolu Lisesi dokuzuncu ve on birinci sınıf öğrencileri ile,
4. Dokuzuncu sınıftan seçilen altmış, on birinci sınıftan seçilen altmış öğrenci ile,
5. Yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile,

Öğrencilerin yazım kuralları ve noktalama işaretlerini kullanma becerileri ile sınırlandırılmıştır.

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. Dil

Dil, bir anda kavrayamayacağımız kadar karmaşık, vücuttaki birçok organın hareketi sayesinde ortaya çıkan, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, insanın yaratılmasından bu yana pek çok değişime uğramış, canlı bir varlık; dünyada mevcut topluluklar arasında çok önemli bir yer tutan sosyal bir müessesedir.

“Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır.” (Aksan 1998: 11) Başka bir deyişle dil, sonsuz anlam boyutları taşıyan ve bunları ileten; fiziksel, ruh bilimsel, fizyolojik, zihinsel, toplumsal vb. pek çok olgularla kesişimleri bulunan bir işaretler dizgesidir. “Dil, çok değişik görünümde sunan, ancak bir soyutlama işlemiyle birbirinden ayrı olarak ele alınabilecek yönler içeren karmaşık bir bütündür. Kimi bakımlardan evrensel, kimi bakımlardan ise belli koşullara bağlı özgül nitelikler taşıyan dil gerçekliği, görüş açılarına ve inceleme yöntemlerine göre değişik biçimlerde irdelenebilir.” (Vardar 1998: 11) Çağcıl dilbilimin kurucusu F. de Saussure’ün de dediği gibi, bu alanda “Konunun, görüş açısından önce var olması şöyle dursun, neredeyse görüş açısı konuyu yaratır.” (Saussure 2001: 36) Dil kavramını açıklama çabalarının çok çeşitli oluşunda dilin bu karmaşıklığı önemli yer tutar. Dil konusunda birçok tanım yapılmış ve bu tanımlamalarda dilin farklı özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu açıdan değerlendirilecek olursa dille ilgili olarak şu ortak nitelikler sıralanabilir:

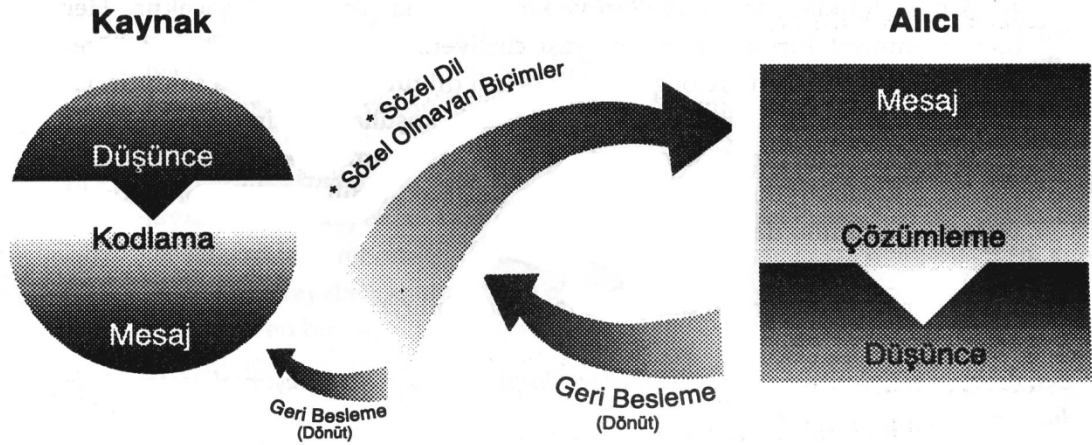
- Dil, bir iletişim aracıdır.

Sosyal bir varlık olan insanın toplumda temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve hayatını devam ettirmesi için toplumun diğer bireyleriyle iletişim içinde bulunması kaçınılmazdır. Bu iletişimin kolay ve rahat bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan unsur dildir. “Elle, başla, gözle, kaşla işaretler yaparak da bazı duygularımızı, düşünce, dileklerimizizi anlatırız. Fakat en mükemmel anlatma vasıtamız dilimizdir.” (Banguoğlu 1995: 9) İnsan, kültürel ve toplumsal çevresiyle sürekli etkileşim ve iletişim içindedir. Bu etkileşim ve iletişim sonucunda yaşam boyu yeni davranışlar kazanılır, kazanılmış olan davranışlarda ise değişiklikler süregelir. Öğrenme olarak tanımlanabilecek bu

sürecin gerçekleşmesi, ev ortamında bireyle (çocukla) ailenin diğer bireyleri arasında, okul ortamında ise öğrenciyle öğretmenler arasında etkili iletişim kurulmasına bağlıdır.

İletişim, bireyler arasındaki her türlü mesaj alışverişidir. Mesaj alışverişi, belirlenen amaca yönelik olarak değişik biçimlerde gerçekleşebilir. Bilgi, duygu, düşünce, haber alışverişinden söz edilebilir. İstek bildirmek, sevgi göstermek, başkalarını etkilemek gibi günlük yaşantımızdaki pek çok durumda bu alışverişte sözel dil kullanıyoruz. O halde, sözel dil bir iletişim, düşünme ve öğrenme aracıdır. Dili içinde yaşadığımız toplumda kazanır, evrene ilişkin bilgiyi dil ile tanır, kültürümüzün devamını yine dil ile sağlarız. Dil insan olmanın biricik özelliği olarak düşünülebilir. Dil öylesine insan yaşantısına yerleşmiştir ki, dili olmayan bir insanı, bir toplumu düşünmek oldukça zordur. Dil, insanların iletişimde bulunmak amacı ile geliştirdikleri bir anlaşma aracıdır. Başka deyişle, dilin birinci işlevi iletişimdir. Bu işlevi yerine getirmede dil, insanların düşünce, duygu, istek, deneyim vb. yaşantılarını birbirlerine aktarabilmelerini; dış dünyayı yorumlayarak kendi dünyalarına getirebilmelerini sağlayan; ‘bu zaman ve bu yerden, o zaman ve o yer hakkında düşünerek bu düşünüyansıtılabilmelerine’ ve insanın ‘kendi kendini keşfetmesine’ olanak veren bir araç olma özelliği taşımaktadır. Vardar (1980) dilin bu işlevini açıklarken şöyle demektedir: “İnsanın dış dünyayla ve öbür bireylerle ilişkilerini yansıtan ve biçimlendiren, düşünceyle birlikte tüm ruhsal ve toplumsal kişiliğini oluşturan dil, gerçeklik ya da nesnel üstünde etki aracı olduğu gibi, kimi yönleriyle de başkalarını etkileme, yönlendirme, yöneltme aracıdır da... Nesnel gerçekliğin öznel biçimde algılanış ve anlatılışını sağlayan bir çerçeve, bir tür düşünsel yapı sunar. Yansıtıcı olduğu kadar, yaratıcıdır da...” (Vardar 1980: 13)

“Birey yazılı ve sözlü olarak aktarılanları anlamak için dili kullanır. Çeşitli bilgi, duygu, düşünce vb. ihtiyaçlarını gidermek için de dilden yararlanır. Bunun dışında, bir iletişimci ya da etkili bir verici olarak duygu ve düşüncelerini başkalarına aktarır.” (Güneş 2007: 24) Bireyler günlük yaşantılarında birbirleriyle olan alışverişlerinde pek çok değişik amaçla dili kullanırlar: İlişki kurma, koruma, bilgi edinme, bilgi aktarma, istek belirtme, amaçlara ulaşma. Tüm bunlar değişik durum ve ortamlarda değişik anlatım yollarını gerektirir. Daha açık bir anlatımla, birey amacına, ortama ve duruma göre dinleyicinin koşul ve beklentilerini de dikkate alarak farklı dil kullanımları sergileyebilir.

Şekil-1: Bireylerarası İletişimin Gerçekleştirilmesine İlişkin Basit Bir Model

Ergin (1993), dilin anlaşmayı sağlayan bir iletişim aracı olduğunu ifade ederken onun doğallığı üzerinde durmuş; bu doğal araca hükmetmeye çalışmanın ya da yapay müdahalelerin düzeni bozacağını ve dilin canlılığını olumsuz etkileyeceğini vurgulamıştır. “Dil, insanlar arasında anlaşmayı tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir. Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini birbirine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için dil denilen vasıtaya başvururlar. Fakat dil insanların kullandığı herhangi bir vasıtaya benzemez. Onun vasıtılığı sadece anlaşmayı temin etmesi bakımındandır. Fertler ve nesiller arasında anlaşma vasıtası olarak iş görür. Fakat bu işi görürken daima müstakil bir hüviyete sahiptir. İnsanlar ona istedikleri gibi hükmedemezler. Onu olduğu gibi kabul etmeye, onu bir vasıta olarak kullanırken onun hususiyetlerine dikkat etmeye, onun tabiatına uymaya mecburdurlar. Çünkü dil sun’i bir vasıta, maddi bir vasıta, bir âlet değildir. O tabii bir vasıta. Vasıta vazifesi görür, fakat tabii bir varlığı vardır. Dil bu bakımdan canlı bir vasıtaya benzer. Mesela at da bir vasıta, otomobil de bir vasıta. Fakat insan otomobile istediği şekilde hükmedebilir, at karşısında ise ancak onun tabiatına uygun hareket etmek zorundadır. Otomobile istediği şekli verir, onun biçimini istediği şekle sokar, onu istediği gibi kullanır isterse uçuruma sevk edebilir. Fakat atın biçimini değiştiremez, onu istediği gibi kullanamaz, istediği yere sevk edemez. Başını kesseniz ata korktuğu yerde bir adım attıramazsınız.

İşte dilin vasıtalığı böyle bir vasıtalıktır, atın vasıtalığı gibidir. Anlaşmayı sağlamak bakımından bir vasıta gibi iş görür, fakat tabii bir varlığa sahiptir.” (Ergin 1993: 3)

Dil, doğanın bir parçası olarak, insanlar arasındaki anlaşmayı kendi özel koşulları çerçevesinde sağlar. Doğada olduğu gibi, dilin kendi dizgesi içinde de belli kurallar ve yasalar vardır. Doğadaki denge, bir doğa olayının başka bir doğa olayına neden olma gibi ilişkiler diller için de geçerlidir. İnsanın dile müdahalesi, ancak onun bu doğal niteliğine, kendiliğinden gerçekleşen dizgesine aykırı olmaması şartıyla doğru ve anlamlı olur.

- Dil, gizli anlaşmalar sistemidir.

Bir toplumun bütün bireyleri adeta gizli bir anlaşma, sözleşme yaparak dil ile ifade edilebilen her şeyi adlandırmışlardır. Toplumu oluşturan her fert bu anlaşma sonucu bir varlığı hep aynı sözcükle karşılar. Bu gizli anlaşma sisteminin temeli bilinmemektedir. Çünkü sözün başlangıcı ile yazılışı arasında oldukça uzun bir süre vardır. Bu uzun süre, dilin doğru olgusunu belirlemeye imkân tanımaz.

“Dil bir gizli anlaşmalar sistemidir. Canlı ve cansız varlıkları, mefhumları, hareketleri karşılayan kelimeler üzerinde, kelimelerin birbirleri ile münasebetleri ve fikirleri anlatmak için yapılan kelime sırası üzerinde bir cemiyetin, bir kavmin, bir milletin bütün fertleri gizli anlaşmalar, gizli sözleşmeler yapmış durumdadırlar. Bu suretle bir cemiyetin bütün fertleri bir varlığı hep aynı kelime ile karşılarlar. Mesela bütün Türkler bilinen sert cisme taş, suya su, ışığa ışık, demek için adeta sözleşmişlerdir. Bu sözleşmeyi, bu gizli anlaşmayı her cemiyet, her kavim ayrı bir şekilde yapmış, böylece her kavmin ayrı bir dili olmuştur. Aynı bir varlığa Türkler taş, Farslar seng, Araplar hacer demişlerdir. Aynı duygu ve düşünceleri anlatmak için kelimelerin münasebeti ve sıralanışı da bu kavimlerde başka başkadır. Çünkü her kavmin ayrı bir gizli anlaşmalar sistemi vardır. Bir kavmin bütün fertleri arasında mevcut olan gizli anlaşma ve sözleşmelerin temeli, bilinmeyen zamanlarda atılmıştır. Dil insanla birlikte var ola geldiğine göre bu gizli anlaşmaların kökleri ilk insanlara kadar gider. Yalnız, bu gizli anlaşmaların doğuşu ve mahiyeti bilinmemektedir.” (Ergin 1993: 4) Söz konusu uzlaşma; bir toplumda bölgesel farklılıklar, farklı toplumsal katmanlar, farklı kültürler nedeniyle çok sayıda değişik dil türü (lehçeler, ağızlar) kullanan bireyler arasında iletişimi kolaylaştırmanın bir yolu olarak, ölçünlü dil kullanımına olanak sağlar. Söz gelimi, ölçünlü dil kullanımı bir lehçeyi, bir ağzı diğer

yörelere kıyasla daha sık kullandığı için, radyo, TV, basın gibi etkinliklerde kültürel ve sosyal nedenlerle hep o lehçe kullanıldığı için, o lehçeyi merkez almışlar, ölçünlü ağız olarak benimsemişlerdir. Türkçenin ölçünlü dil olarak benimsenmesinde İstanbul ağızı temel alınmıştır. Ölçünlü dil, bir ulusta bölgelerarası anlaşma aracı olarak tanınıp benimsenen ve kurumlaşan dil türüdür. Ölçünlü dil, ulusun bireyleri arasında etkili iletişim aracı olarak yazı dilini içine alır.

- Dil, toplumsal bir kurumdur.

“Toplum hayatı içinde en önemli kurum, en önemli ‘metin’ hiç şüphesiz bireylerin iletişimini kuran dildir. Bu öylesine önemli bir kurum ve metindir ki, o olmadan bir toplumun aidiyetinden, toplum olup olmadığından bile söz etmek zordur. Toplum hayatında ne varsa, ne yaratılmış ise, onusuz ifade edilemez ve aidiyeti tayin edilemez. Malzemesi ne olur ise olsun, bütün metinler dil ile söz ile vardır. Dolayısıyla, bir toplumdaki, tarihinden, geçmişinden söz ediyor isek, yarattığı ve geleceğe miras bıraktığı bütün metinlerden söz ediyoruz demektir.” (Cemiloğlu 2009: 216)

Dil; kendi kuralları, işleyişi ve özellikleri ile hem toplumu etkileyen hem de toplumdan etkilenen bir sistemdir. Wells’in anlatımıyla “dil, dünyaya açılan pencerenin anahtarıdır. Birey olmanın en önemli göstergesi olan dil, toplumun da temel taşıdır. Toplum, bireyin söylediği sözleri ortaya çıkarıcıdır.” (Wells 1983: 87) Bireyler toplumsal varlık özelliklerini kazanmak için doğumlarından itibaren dile gereksinim duyarlar. Meriç’e göre dilsiz toplum olmaz. Dil bir milletin hafızasıdır. Eğer bir toplum dilini kaybederse hafızasını kaybeder, bugünü düne bağlayan köprüleri kaybeder (Meriç 1980: 453). Bu yönüyle dil, bir milletin en temel özelliklerinden biridir. Bir toplumda dil yok olduğunda o toplum da yok olur. “Dil içtimai bir müessesedir. Fertlerin üstünde, bütün bir cemiyetin malı olan ve bütün bir cemiyeti içine alan kuvvetli bir müessesedir. Cemiyetlerin en büyük dayanağı dildir. Bir cemiyeti ayakta tutan, bir cemiyetin varlığını sağlayan, devam ettiren, bir cemiyette sarsılmaz bir birlik yaratan müessese olarak dilin oynadığı rol çok büyüktür. Bu bakımdan dil milleti teşkil eden unsurların başında gelir. Bir milleti, bir kavmi bazen tek başına ayakta tutar, milli benliği muhafaza ederek, onu yok olmaktan, eriyip başkalaşmaktan kurtarır. Demek ki dil bir milletin en büyük milli müessesesidir. Bu içtimai ve milli müessesenin malzemesi ise seslerdir, yapısı seslerden örülmüştür. Sesler yan yana gelerek kelimeleri ve kelime dizilerini meydana getirirler. O halde dil seslerden yapılmış bir bina, seslerden kurulmuş bir yapı, büyük bir sesler sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.” (Ergin

1993: 5)Toplumların uluslaşma süreci içinde mantık, düşünce, felsefe, gelenek, töre vb. kurumlarla kültürel yapıların biçimlenmesinde ve bütün bu kurumların ortak payda altında toplanmasında dil birliği büyük önem taşır. “Dili yapan, insan değil; insanı yapan dildir. Bir ulusu tam olarak anlayabilmek için onun dilini de bilmek gerekir.” (Eker 2006: 11) Yani dil, bireyi toplumsallaştırır; toplumu da uluslaştırır. “Ulus kan değil, ana dili belirtir. Dünya, bireyin ruhunda bir sözlük gibidir; o, onu ana diliyle belirtir.” (Dilaçar 1969: 30)

- Dil, kültürel bir kurumdur.

Maddi ve manevi kültürü besleyen en önemli öge dildir. “Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar. O, bu görüşünde haklıdır. Zira dil, duygu ve düşüncenin adeta kabıdır. Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır. Yazı, dilin sesini kaydeden bir vasıta olarak dilin bir parçasıdır. Fakat kültür söz ile de millet arasına yayılır.” (Kaplan 1986: 174) Kültür, bireyleri dilini geliştirmesi için zorlar, dil ise bireylere kültürünü öğrenmesi konusunda destek verir. “Kültür eserleri, dilin belli bir yer ve anda donmuş şekilleridir. Bu bakımdan, onların abidelerden farkları yoktur. Kütüphaneler, dil abidelerini toplayan müzelerdir. Dil, bir kap olduğuna göre onlara ‘duygu, düşünce, hayal müzeleri’ demek gerekir. Biz, eskiden yaşamış insanların hayat tecrübelerini, inanç ve değerlerini bu eserlerden öğreniriz. Aslında dili, hem şekil hem muhtevasıyla inceleyen filolojinin gayesi, insan kültürünü tanımaktır. Fakat bu görüşe ancak dil ile kültür arasındaki bağlantıyı görenler ulaşabilirler.” (Kaplan 1986: 175) Özbay dili, “kültür ve medeniyetin gelişiminden insanların günlük hayatındaki problemlerinin çözümüne kadar her alanda önemli fonksiyonlarına sahip bir iletişim aracı” olarak tanımlamıştır. (Özbay 2006: 2) “Bir dilde ne kadar kelime varsa, o milletin dünya görüşü o kelimelerle sınırlıdır. İnsanoğlu, bildiği ve dikkat ettiği varlıklara, duygu ve düşüncelere ad koyar; bilmediklerinin o dilde adları da yoktur.” (Kaplan 1896: 149)

“Dil, kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer. Sabahtan akşama kadar evde, sokakta, çarşıda, iş yerinde konuşan halk, farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer. Dilin duygu ve düşünce ile dolmasının sebebi, günlük hayata çok yakın olmasıdır.” (Kaplan 1986: 174)

- Dil, duygu ve düşünce arasında çok yakın bir ilişki vardır.

“Dil, insanların duygu ve dileklerini anlatmak için kullandıkları her türlü işaret ve ses işaretleri dizisidir.” (Karaalioglu 1981: 14) Düşünme; çıkarımlar yapma, kavramlar ve önermeler arasında bağlantılar kurmadır. Bu yönden dil, düşüncenin çok önemli bir aracıdır. Hatta düşünceyi yaratan bir etkinliktir denebilir. Dil ve düşünce birbirini etkiler ve yaratır. Dil sürekli yaratılarak bir bireyden diğerine geçen tamamlanmış, bitmiş bir olgu değil, sürekli etkinliktir. Dilin geliştirilmediği durumlarda düşüncenin de ilerlemesi durur. (Akarsu vd. 1983: 49, 72) “Dil, dilbilimciler tarafından, bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem olarak tanımlanmıştır.” (Korkmaz vd. 2003: 1-2) İnsan, düşünce ve duygu ürünlerini büyük oranda, dille aktarır. Doğal olarak, dille düşünce arasında yakın bir ilişki vardır. “Dil; düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.” (Aksan 1998: 55) “Dil, düşünme eylemi ve düşünce açısından ele alındığında insanı insan yapan her şeyin büyük ölçüde dilde yer aldığı ya da dile yansdığı görülür. Gerçekten de, dil bireyin bilincini oluşturan, benliği biçimlendiren temeldir; bilincin köklerine, bilinçaltının derinliklerine uzanan başlıca insansal işlevdir. Düşünce, us, bilgi, buluş insansal anlamda ancak dille olanak kazanır. Düşünsel ruhsal oluşum etkeni olan dil, dünyayı anlığımızın egemenliği altına sokan temel araçtır, başlıca anlatım yöntemidir. İnsan yaşamının tüm görünüşleriyle de iç içedir. İnsanın hem içindedir, hem dışında; hem öznel, hem nesnel. Somut uyaranlar düzlemini ancak onun aracılığıyla aşabilir insanoğlu. Gündelik gereksinimlerin birincil düzeyi de onun alanıdır. Kimi sanatsal yaratım etkinliklerinin yüce katları da. İnsan nesnelere varlığını ancak onları adlandırarak kavrayabilmiştir.” (Vardar 1998: 12-13)

Evren ancak düşünce düzlemine aktarılarak bilgi konusu yapılabilir. Doğal olarak dil, yalnızca bir yardımcı değil, düşüncenin vazgeçilmez ortağıdır. Dil ve düşünce birbirini sürekli biçimde etkiler, geliştirir ve güçlendirir. “Konuştuğumuz dil kişiliğimizin göstergesidir. Ana dilini doğru ve güzel kullananlar kendilerini daha iyi bir biçimde ifade ederler, insanlarla daha kolay ve sağlıklı iletişim kurullar. Düşüncelerimizi, isteklerimizi, duygularımızı dil aracılığıyla insanlara aktarıyoruz. Bu aktarma konuşma yoluyla olabildiği gibi yazı yoluyla da olabilir. Dilin kelimeleri söz dizimi içerisinde anlam kazanır. Dildeki her kelimenin bir sözlük anlamı olmakla

beraber biz tek tek kelimelerle düşünmez, konuşmaz ve yazmayız. Duygu ve düşüncelerimizi ifade etmek için kelimeler arasında birtakım anlam ilişkileri kurmaya çalışırız. Bu ilişkiyi en iyi, en güzel şekilde kuran insanlar duygu ve düşüncülerini en iyi şekilde anlatan kimselerdir.” (Dede 1997: 438-439)

Yukarıda ifade edilen ortak nitelikler ve bunlarla ilgili tanımlamaların yanında farklı özelliklere de değinen şu tanımlar ve açıklamalar bulunmaktadır:

“İnsanların düşündüklerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” (Türkçe sözlük-1 1988: 374)

“Dil, belirli bir gurup insanın birbirleriyle konuşmasını sağlayan araçların tümüdür.” (Porzing 2003: 67)

“Dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir.” (Banguoğlu 1990: 9)

“Dil, bireyin zihninde oluşan anlamı ya da niyeti gerek kendi beklentilerine gerek iletişim ortamındaki diğer bireylerin beklentilerine göre kurguladığı bir araç olarak ele alınmıştır.” (Büyükkatrancıoğlu vd. 2006: 92)

Bir dilde bir anlamı olan tek veya çok heceli ses öbeklerine kelime denir. Bir dilin bütün kelimeleri o dilin kelime dağarcığını oluşturur. Dille ifade, bu kelime dağarcığını kullanabilmeye bağlıdır. Kelimelerin bir düşüncüyü bir bütün olarak anlatan kelime topluluğuna da cümle denir. Cümleler sayesinde anlatılmak istenen düzenli bir şekilde ifade edilebilir. “On binlerce kelime ve şekilden kurulmuş olan dil, yapı ve işleyişinin ayrıntılarına doğru inildikçe; insan, toplum, millet ve kültür varlığına hükmeden çok yönlü ve derin anlamlı bir sistem olarak karşımıza çıkar. Niteliği ve özellikleri itibarıyla her dil, kendi kuralları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlıktır.” (Korkmaz vd. 2003: 2-3) “Dilin temel öğeleri sözcükler, anlatımın temeli de cümlelerdir. Sözcük ya da sözcük öbekleri bir araya gelerek cümleler, dolayısıyla anlatım oluşmaktadır. Dil için sesler, sözcükler gerekse de asıl gerekli olan cümlelerdir. Cümle varsa dil vardır, yoksa orada dilden söz edilemez. Anlatım öğretiminin temelini dil bilgisi oluşturur. Çünkü bir yandan konuşma kurallarıyla iç içe olan anlatım öğretimi, öte yandan da yazı dilinin ilkelerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu kural ve ilkelerin öğrenilip öğretilmesi ise dilbilgisel yaklaşım gerektirir. Dil bilgisinden bağımsız yapılan anlatım öğretimi başarılı olamaz. Dil ortaktır ama söz, anlatım bireyseldir. Birey ortak

dilin araçları olan sözcüklerden yararlanarak, kendi üslubu ile duygu ve düşüncelerini aktarmış olur.” (Sağır 2002: 16) “Bir dili iyi tanıyabilmek için, öncelikle, o dile kişilik kazandıran anlatımın yapısal özelliklerini belirlemek gerekir. Bu belirleme yapılmadan, dilin anlatım alanındaki ilkeleri ortaya konulmadan, o dil üstüne bir şey söylenemez.” (Şimşek 1981: 12) “Dil, sadece sözcüklerle canlılığına sürdürmez. Aynı zamanda var olan ya da kullanılan kelimelerin işletilmesi ve görevlendirilmesi yönünden de önem arz etmektedir. Dilin zenginliğini, kelimelerin anlatımındaki gizli etkileri ortaya çıkarır. Dilde, kelime çokluğu dilin zenginliğini göstermez, ama dilin daha etkili bir yapıya kavuşmasına olanak sağlar.” (Özdemir 1973: 201)

Bütün bu tanım ve açıklamalardan hareketle dil; insanların toplum olarak yaşayabilmesinin ulusal varlığını sürdürebilmesinin, psikolojik, sosyolojik, fizyolojik ve hayati her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmesinin birbirleriyle anlaşabilmesinin ve iletişim kurabilmesinin en önemli yolu, kendine özgü kuralları, özellikleri, sosyolojik, psikolojik ve biyolojik yönleri olan güçlü ve büyük bir sistemdir, denebilir.

2.2 Ana dili

“Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir.” (Aksan 1977: 81) Çağdaş birey dolayısıyla çağdaş toplum olma süreci, etkili iletişim becerilerini kazanmakla tamamlanacaktır. Etkili bir iletişim için de ana dili kullanımı gereklidir. Ana dilinde yetkinleşme, bireyin sosyal bir varlık olarak toplumda yer edebilmesini, evreni algılamasını ve yorumlamasını, özgür ve eleştirel düşünebilmesini sağlar. “Çağdaş toplum, yaşamın gittikçe karmaşıklaşan yapısı içinde, sorunlarını kendi başına çözebilen, bilinçli bireyler ister. Böyle bir kişiliğin gerektirdiği bağımsız düşünme, doğru anlama, nesnel davranma, iyi anlatma yetenekleri ana dile bağımlı olarak geliştiğinden, bireyin öncelikle ana dilinin kendisine sunduğu geniş anlatım olanaklarını kavraması gerekir. Bu da ancak köklü bir ana dili eğitimiyle sağlanabilir.” (Şimşek 1983: 39)

Ana dili kullanımı ve ana dilinde yetkinleşme toplumun çağdaşlaşma sürecinde olduğu kadar ulus bilincini kazanma sürecinde de etkilidir. “Toplumların, uluslaşma sürecinde kültürel olgunlaşma ve kuşaklararası kültürel değerler aktarımının ne denli etkinliği varsa bu olgunlaşma ve aktarımda da ana dilinin en az o denli etkinliği vardır. Dolayısıyla, ana dili, uluslaşma sürecinde çok öncelikli temel görevler yüklenir.”

(Karpuz 2006: 212) Bu durum her ulus için geçerlidir. Ana dilinin uluslaşma sürecini idrak eden düşünür ve yöneticiler önemi üzerinde durmuşlardır. Albert Camus der ki: “İnsanın iki yurdu vardır. Biri üzerinde doğduğu topraklar, diğeri o topraklarda konuşulan dildir. Benim ana dilim Fransızcadır ve bir yazar olarak ilk görevim, onun hudutlarında nöbet tutmaktır!” (Atalay 2008: 14) Ulu Önder Atatürk’ün şu sözleri onda öncelikle genel dil bilincinin ve bu kapsamda ana dili olarak Türkçe bilincinin ne denli ileri düzeyde olduğunu göstermesi bakımından kayda değerdir: “Milliyetin çok belirgin vasıflarından biri dildir. Türk milletindenim diyen herkes, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz.” (Karpuz 2006: 21) “Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir” Mustafa Kemal Atatürk (1929)

Belli bir toplum ve kültür içinde öncelikle aile ve yakın çevrede kazanılan, daha sonra okulda pekiştirilen ve geliştirilen dile ana dili denir. Ana dili düşün ve duygu evrenimizi oluşturur, geliştirir. Bireyin kendini gerçekleştirme ve etkili iletişimci olabilme sürecinde ana dili eğitiminin büyük önemi vardır. O halde, ana dili öğretiminin temel amacı bireylerin iletişim ve düşünme gücünü geliştirmektir. Bu nedenle ilköğretimin ana sınıfından itibaren ana dili öğretimine büyük önem verilmesi gerekmektedir.

“Çağdaş eğitim, bireyin, ana dilini güvenle kullanır duruma getirilmesini ön görür. Bu nedenle ana dil eğitimi, beceri kazandıracak nitelikte, uygulamalı biçimde verilir. Okul çağında verilen köklü ana dili eğitimi, geleceğin bilim ve sanat adamlarının yetişmesinde de etkili olur.” (Şimşek 1983: 39) Bireylerin ana dilleri ile her türlü gereksinimlerini gidermeleri ve ana dillerini sevmeleri, ona sahip çıkmaları için ana dil eğitimi bilgiye yönelik değil beceriye yönelik uygulama ağırlıklı yapılmalıdır. Ana dilinin olanaklarından istediği kadar faydalanabilen bilim ve sanat adamları da yapacakları çalışmalarla dillerinin gelişimine katkıda bulunacaklardır. Ülkemizin gelişmesi, toplumumuzun çağdaş uygarlık seviyesine yükselmesi, insanların refah ve huzur içinde yaşaması için dil eğitime ve öğretime aileden başlamak üzere sürekli devam edilmeli ve önem verilmelidir.

Özbay, ana dili öğretiminin asıl amacının, insanlara yeni bir dil öğretmek değil, insanların bildiği ve kullandığı dili daha bilinçli ve etkili kullanmasını sağlamak olduğunu belirtmiş ve dil öğretiminin başlıca hedefini “Kişiler ve kurumlar arası

iletişimi sağlıklı kılmak, bireylerin niteliklerinin çağın geleneklerine uygun olarak, hızlı bir şekilde gelişmesine imkân sağlayan, etkili bir iletişim ortamı hazırlamaktır” (Özbay 2003: 162) şeklinde ifade etmiştir.

Türkçe eğitimin temel hedefleri arasında çocuklarımızın kelime hazinesini, düşünme yeteneğini geliştirmek, gördüklerini, duyduklarını, okuduklarını sözlü ve yazılı olarak doğru bir şekilde anlatmak, toplumu ortak dil olan edebi dilde birleştirmek yer alır. Birey ana dilinin en seçkin örneklerini ana dilinde yazılmış edebi metinlerde görür. Dil kendi kurallarını kendisi koyar ve o kurallar içinde yaşar, gelişir. Kendi kurallarına uyar. Çocuk, bu kuralları farkına varmadan öğrenir ve uygular. Temel eğitim döneminde okul, dil eğitimini önce bu sistem içerisine sokar ve yavaş yavaş dilin yapısını ve kurallarını sezdirir. Onların dillerini bu kurallara uygun olarak kullanmalarında bir bilince varmalarını sağlar. Okul, öğrencilerin milli kültürümüzün değerli eserleriyle karşılaşmasını sağlayarak milli bilincini ve milli coşkusunu, güzel metinlerin zevkini tattırarak Türk diline olan sevgisini geliştirmeyi amaçlar.

2.2.1. Ana dili Edinimi

Kişinin ana dilini kazanması doğduğu günden itibaren anne-bebek ve diğer aile fertleri ile etkileşim kurmasıyla başlar. Başlangıçta çocuk istek ve arzularını refleksif davranışlarla ifade eder. Bu ifadeler anne ile bebek arasındaki iletişimin başlangıcıdır. Açlık, uykusuzluk, ilgi isteği, vb istekleri ifade eden refleksif eylemler söz öncesi düzeyde ses, jest, işaret biçimleri ile kodlanır. 12-18 aylar arasında ilk sözcüklerle başlayan dil kazanımı okul öncesi dönemde anadilinin biçim, içerik ve kullanım bileşenlerini edinmiş olarak tamamlanır.

“Ana dili, doğumdan hemen sonra edinilmeye başlanan ilk dil olarak gösterilir. Çocukların, bebeklik dönemleri genellikle anneleriyle birlikte geçtiği için, öğrendikleri ilk dil doğal olarak annelerinin dili olmaktadır. Bu dil, kimi özel durumlarda anne dışında başka yakınardan da edinilebilir. Ana dilinin edinim gelişimi sürecinde aile üyelerinin, yakın çevrenin ve okulun önemli katkıları vardır. Çocuk, evde özellikle varsa başka çocuklardan ve yakınlarından, sokakta oyun arkadaşlarından, okulda öğretmen ve arkadaşlarından dilsel etkilenime uğrar. Ana dili varlığı, işte bu çevrelerde oluşur ve yaşam boyu değişim ve gelişimini sürdürür.” (Karpuz 2006: 207-208)

Ana dili, çocuğun dünyaya gelmesinden itibaren okul çağına kadar öğretim gerektirmeyen, doğal bir süreçte kazanılır. Okulda ise okul öncesi dönemde edinilen ana dili aracılığıyla dilin kuralları, bu kuralların neler olduğu, nasıl şekillendiği, işlevi ve doğru kullanımı çocuklara öğretilir. Buna kasıtlı kültürleme adı verilir. Bir çocuk ana dilini edinirken özne, yüklem, sıfat, zarf... diye öğrenerek kullanmaz. Bunların ne olduğunu bilmez. Ama okulda bunları ve işlevini öğrenir. Hatta bunları öğrenmekle kalmaz diğer bütün derslerde dile gereksinim duyar. Bu yüzden anadilinin önemi artar. “Çocuklar, ana dili kullanım becerilerini, çoğunlukla zorlanmadan doğal yaşamları içerisinde edinirler. Onlar, sıra okul eğitimine geldiğinde, çok gerekli bir araçla, dil aracılığıyla donanmış olarak hazırdirler. Yalnızca ana dili eğitiminde değil bütün derslerde dile gereksinim duyulduğundan artık çocuklar için dilin önemi çok daha fazla artmıştır. Okul eğitiminde yalnızca çocukların değil öğretmenlerin de dillerini çok iyi kullanmaları gerekir. Öğretmen ve öğrencilerin anlama ve aktarma sorunları tam olarak çözülmeyen, dilsel iletişim becerileri geliştirilmeden, dili iyi bir biçimde kullanmaları sağlanmadan eğitimde verimlilikten söz edilemez.” (Karpuz 2006: 214)

Dil aracılığıyla çocuk, kendi toplumunun değerlerini, dünya görüşünü öğrenmekle birlikte diğer toplumların da dünya görüşleri hakkında bilgi edinir.

Bireylerin okul öncesi dönemde içselleştirmiş oldukları bilgi, okulda bilinç düzeyine getirilerek bu bilginin bilimsel olarak kullanımı ve betimlenmesi öğretilmelidir. Bireyin kendini gerçekleştirme ve etkili iletişimci olabilme sürecinde ana dili eğitiminin büyük önemi vardır. Ana dilinde yetkinleşme bireyin sosyal bir varlık olarak toplumda yer edinmesine, gelişmesine, evreni algılama ve yorumlamasına, özgür ve eleştirel düşünebilmesine, diğerleriyle anlaşmasına ve eğitim alanındaki öğrenmelerinin gerçekleşmesine ışık tutar. Bireyin, ana dili ile ulaşacağı iletişim yeterliği ile onun okuldaki akademik başarı düzeyi arasında olumlu bir ilişki vardır.

2.3. Yazılı Anlatım

Yazı, insanlar arasında ses unsuru olmaksızın anlaşma ve haberleşmeyi sağlayan işaretlerin tamamına verilen addır. “İnsanlar sözlerini uzaktakilere ulaştırmak ya da uzun zaman saklamak ihtiyacı ile onları daha dayanıklı bir işaret sistemine çevirmeyi düşünmüşler, yazıyı (écriture) icat etmişlerdir. Eski insanlar hakkında bilgilerimizi bıraktıkları yazılı belgelerden alıyoruz. Milletlerin yazıdan önceki yaşayışları hakkında pek az şey öğrenebildiğimiz için, tarih yazıyla başlar, diyoruz.”

(Banguoğlu 1995: 10) Yazının doğuşu, gelişmesi üzerinde çalışanlar, bu gelişmeyi başlıca iki büyük evreye ayırırlar: Abecesiz yazı düzeni, abece düzeni. Bunlardan ilki içinde çeşitli düşünce yazısı ve hece yazısı türleri vardır. İkinci evrede yeryüzünde kullanılmış ve kullanılmakta olan değişik yazılar yer alır. Bu biçimde bir ayrıma giden Dringer de abecenin son, en gelişmiş, en uygun ve en elverişli yazı düzeni olduğunu belirtir (Dringer 1953: 37). Dilin sesleri abeceyi (alfabeyi) oluşturan harflerle gösterilir, harfler de seslerle adlandırılır. “Yazı aslında çok basit, konuşmayı aksettirmek için pek yetersiz bir işaretler sistemidir. Sözü ancak kabataslak tespit etmeye yarar. Yazı seslerin çeşitlerini, kelimenin vurgusunu, cümlenin ezgisini göstermez. Biz okurken bunları hayalimizden tamamlarız. Bu sebeple biz ancak bildiğimiz bir dilin yazısını okuyabiliriz.” (Banguoğlu 1995: 24) Banguoğlu, bu şekilde, yazının sözlü anlatımı tam olarak yansıtmada yetersizliğini ifade eder. Öte yandan “Yazma insan seslerinin her birine ilişkin işaretleri, yani sözcükleri sözle değil yazıyla sunma sanatıdır.” (Mithat 1985: 20)

“Başlangıcından itibaren söze dayanan insan dili, yazının icadıyla önemli bir sıçrama gerçekleştirmiştir. O günden itibaren; zaman-sınırlı, hareketli ve geçici olan sözlü dilin yanında, uzam-sınırlı, durağan ve kalıcı olan yazı dili insan hayatına girmiştir.” (Yıldırım vd. 2006: 36) İfade edildiği andan itibaren kaybolan söz, yazı ile kalıcılığı yakalamıştır. Yazı sayesinde, gönderenin mesajını ulaştıracağı alıcıyla mutlaka yüz yüze bulunması zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Yazının kalıcılığı uzun, sözün ise daha kısa sürelidir. Yazıyı bir bakıma insanın belleği olarak niteleyebiliriz. Çağlar arasındaki her türlü etkileşim, çoğunlukla yazının yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Yazının düşünce, görüş ve fikirleri saptamada, yaymada, zenginleştirip boyutlandırmada büyük payı vardır. Belki de bu nedenle bazı tarihçiler ve bilginler uygarlığın başlangıcını yazının bulunuşuna bağlamışlardır. “Yazı, dilin seslerini görüntüye çevirmek, böylece dil kullanımlarını kalıcı kılmak amacıyla oluşturulmuş çizimsel düzendir. Yazı dili; dilin yazılması, yazıya geçirilmesine bağlı olarak aldığı biçimdir.” (Hengirman 1998: 424)

“Duygu, düşünce ve hayallerin, istek ve arzuların, bilinen ve görülenlerin, okunan ve duyulanların kelimelerle kâğıt üzerine güzel ve etkili bir şekilde aktarılmasına yazma adı verilir.” (Karakuş 2005: 125) Düşünce, istek, hayal, arzu gibi kavramlar soyuttur. Bu soyut kavramların somutlaştırılması ancak yazmayla

gerçekleşebilir. “Yazma eylemi düşünce, duygu, olay ve isteklerin soyut alandan yazı aracılığıyla somut alana dökülmesidir.” (Yıldız vd. 2006: 266)

Sözlü anlatımda olduğu kadar yazılı anlatımda da duygu, düşünce, tasarılar gelişigüzel bir şekilde değil, belli kurallar zinciriyle bir bütünlük taşıyacak şekilde ifade edilir. “Anlatım; düşüncelerin, duyguların düzenlenip sunulduğu bir bütündür.” (Bozkurt 2004: 345) Yazılı anlatım, sözlü anlatımdan farklı ve karmaşıktır; çünkü yazılı anlatımda yüz ifadesi, soru sorma, karşılık verme gibi geri bildirimler yoktur. Yazıda her şeyi önceden iyice hesaplayarak, yazıyı okuyacak kimsenin düşünce ve duyguları tam istenilen şekilde anlamasını sağlayıcı önlemler önceden alınmalıdır. Çünkü yapılacak yanlışlar, sonradan şu ya da bu biçimde düzeltilemez.

Yazılı anlatım, ifadenin kalıcılığını sağlamanın yanında iletişim süreçlerini de kalıcı kılar. “Yazma, bireyin kendisini anlatmasının ve başkalarıyla iletişim kurmanın konuşma dışındaki öteki yoludur.” (Sever 2004: 24) Yazma ve konuşma insanlar için sosyal bir ihtiyaçtır. Konuşma, özellikle toplum ve insan ilişkilerinde çok önemlidir ve çeşitli kesimleri birbirine bağlama işlevini üstlenir. Yazı ise ayrı yerlerde bulunan insanlar arasındaki görüş alışverişini sağlamaktadır. 21. yüzyılda iletişim, teknolojinin ‘şaşırtıcı’ gelişimiyle birlikte büyük önem kazanmıştır. Radyo, televizyon ve telefondan sonra özellikle bilgisayar teknolojisinin ve internet olgusunun insan hayatına girmesi, iletişimde zaman ve mekân kavramlarını ortadan kaldırmıştır. İnternetle birlikte söyleşi grupları, e-posta, sanal dünyalar, web sayfaları gibi pek çok dil durumu ve iletişim ortamı sağlanmıştır. “Ancak internet ne tür bir ortam sağlarsa sağlasın, bunun temel birimi metin ve yazı olacaktır. Çünkü internet, temel olarak dile dayalı bir yapıyla birlikte gelişmiştir.” (Yıldırım vd. 2006: 363)

İletişimin teknolojiye paralel olarak gelişmesi kültürler ve medeniyetler arasındaki farkları azaltmakta ve bununla birlikte dillerin birbirini etkileme oranı da hızla artmaktadır. Böyle bir ortamda dilin milli kimliğini koruması, mensuplarının duygu, düşünce ve durumlarını doğru, kolay, duru ve net bir dille ifade edebilmesini sağlaması ve onlara edebi zevkler sunabilmesi, varlığını, gücünü koruması ve sürdürmesi için şarttır. Bir dilin en kalıcı ve en yaygın eserleri yazılı anlatım ile oluşturulmuş eserlerdir. Yazılı anlatım o dilin hem gelişme seviyesini hem de bu seviyeyi koruma ve geliştirme göstergesi görevini yerine getirmektedir.

Yazma, kişilere düşüncelerini aktarmaya, uygulama ve somutlaştırmaya izin veren bir süreçtir. Bu yönüyle yazma, kişinin zihinsel gelişimi açısından önemlidir. “Yazma beyinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesidir. Yazma sürecine, beyinde yapılandırılmış bilgilerin gözden geçirilmesiyle başlanmaktadır. Yazının amacı, yöntemi, konusu ve sınırları belirlenerek yazılacak bilgiler seçilmektedir. Seçilen bilgiler çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilerek düzenlenmektedir. Bu işlemler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, analiz-sentez yapma, değerlendirme vb. olmaktadır. Bu işlemler sonucunda düzenlenen bilgiler harflere, hecelere, kelimelere ve cümlelere dökülerek aktarılmaktadır.” (Güneş 2007: 159)

Yazma becerisi özellikle okuma becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Kişinin yazma becerisini geliştirmesi sürekli okumasına, yazmasına, yazdıklarını inceleyip tartışmalarına ve beğendikleri anlatımları bulup kullanmalarına bağlıdır. Yazma ve okuma çalışmaları birbirleriyle bağlantılı olarak ve dengeli şekilde sürdürülmelidir. Sürekli okuyan birey, anlama becerisini üst düzeyde geliştirir ancak yazma alışkanlığı edinmezse, yazması gerektiğinde güzel yazan başkalarını taklit edip, beğendiği ifadeleri aktarma yolunu seçer. Bu durum alışkanlık hâline geldiğinde ise kendi zihnindekileri ifade edemeyen, zihninde yapılandırdıklarını değil de ezberlediklerini veya kopyaladıklarını yazan, okuma-yazma alışkanlığı gelişmemiş bireyler yetişir. Bu yüzden sadece okumaya önem veren davranışçı dil yaklaşımından ziyade okuma kadar yazmaya da önem veren yapılandırıcı dil yaklaşımı değer kazanır. “Yazma becerileri, bireyin zihninde yapılandırdığı bilgileri inceleme, gözden geçirme, sorgulama, ilişkilendirme, kontrol etme vb. işlemlerle yeniden düzenlenmektedir. Bu düzenleme bireyin zihin yapısının da düzenlenmesini gerektirmektedir. Zihinsel gelişim açısından yazma, okumadan daha önemlidir.” (Güneş 2007: 160)

İnsan sosyal bir varlık olduğu için duygu, düşünce, istek ve tasarılarını başkalarını aktarmak ister. Bu istek aynı zamanda bir ihtiyaçtır. İnsanlar temel ihtiyaçlarını gidermek için konuşmayı bir araç olarak kullandıkları gibi yazıyı da kullanırlar. Bu durumla gündelik yaşantıda değişik şekillerde karşılaşılır. “Eş ve dostlarımızla iletişim kurmak için kişisel; insanları bilgilendirmek, onlara yön vermek, onları aydınlatmak için toplumsal, hangi meslekten olursak olalım yazmak zorunda olduğumuz için uğraşsal bir ihtiyaçtır yazmak. Sonuç olarak yazmak kişisel, toplumsal ve uğraşsal bir gereksinimin ürünüdür.” (Pilancı vd. 2003: 74) Bir toplum içinde yaşayan ve toplumun diğer bireyleriyle iletişim gereksinimi duyan medeni her insanda

günlük, akademik, sanatsal vb. konulardaki düşüncelerini açık, anlaşılır ve doğru ifade edebilme özelliği aranmaktadır. “Üniversiteyi, liseyi, orta veya ilkokulu bitiren bir kimsede, daha doğrusu medeni her insanda aranılan hususlardan biri de, yaşına göre edindiği tecrübe ve bilgi sayesinde sâlim bir kafaya sahip bulunması, herhangi bir şey hakkındaki düşüncelerini iyi ve doğru ifadeye muktedir olabilmesidir.” (Tansel 1985: XXV)

Günümüzün değişen ve değişen koşulları temel dil becerilerinin² daha üst seviyede öğrenilmesini ve kullanılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bu dört beceri alanının gelişimi öğrencinin tüm akademik ve yetişkinlik yaşantısını biçimlendirir. Bireyin iletişimsel yeterliği bu becerilerin kaynaşık gelişimiyle bağımlıdır. Dil bilgisi öğretimi, bu öğretim sürecinin çalışma alanı olarak düşünülebilir. Anadili öğretiminin amaçlarına anlama ve anlatma etkinlikleriyle ulaşırken, bu etkinlikler dilbilgisi konularındaki yazım, noktalama, söyleyiş, sözcük bilgisi, tümce kurma vb. çalışmalarla bütünleşir, gelişir. Temel dil becerilerinden yazılı anlatım, hem en son ve en zor kazanılan hem de önemi giderek artan kullanım sahası hızla genişleyen bir dil becerisidir. Yazılı anlatım, bilim, sanat ve meslek alanlarından başlayarak günlük hayatın her safhasında kullanılan bir dil etkinliği olmuştur. Yazılı anlatım, diğer dil becerilerinden daha geniş bir zamana yayılan ve daha fazla bireye ulaşan, dilin özelliklerini diğer dil becerilerine göre daha kalıcı hâle getiren temel bir dil becerisidir. Bunun için topluma yazılı anlatım becerisini kazandırmak, bireylerin yazılı anlatım ile duygu, düşünce ve durumlarını doğru, duru, açık ve net olarak ifade edebilmesini ve yazılı anlatımın toplum tarafından sevilmesini ve kullanılmasını sağlamak, doğru ve

---

²Temel dil becerileri dört tanedir:

- **Dinleme**, işitsel olarak gelen mesajların yorumlanabilmesi amacıyla seçici dikkatin oluşturulması sürecidir. Dinleme iletişim sürecinin alıcı yönüne yönelik bir etkinliktir. İletişim sürecinde bireyler kimi zaman konuşan, kimi zaman okuyan, kimi zaman dinleyen durumundadır. Bu bağlamda, kaynak bireyin kendi söylediklerini de dinleyip dönüt aldığı dolayısıyla alıcı yönünü hedeflediği unutulmamalıdır.
- **Konuşma**, bu bağlamda, kaynak birim tarafından mesajın tasarlanması, düzenlenmesi ve hedef birimin çözümleyip algılayabileceği sözel biçimde aktarılmasına yönelik beceridir. Konuşma düşüncelerimizin sözle anlatımıdır. Konuşma sürecinde sözcelerin sadece sesler aracılığıyla aktarımı söz konusu değildir, kendine özgü kural ve ilkeleri vardır. Doğru ve düzgün konuşarak etkili bir konuşmacı olabilmek için bu kural ve ilkeleri öğrenmek gerekir.
- **Okuma**, yazı (görsel yolla) aracılığıyla gelen mesajların alınıp, çözümlenmesi, algılanıp anlamlandırılmasına dayalı karmaşık bir beceridir. İletişimin alıcı yönünde anlama gücüne yönelik bir etkinliktir. Okuma becerisi, düşünme, ana dili edinimi ve konuşma ile yakından ilintili olan bir üst dil becerisi olarak tanımlanmaktadır.
- **Yazma**, iletişim sürecinde kaynak bireyin mesajlarını yazı aracılığıyla göndermesine yönelik bir anlatım etkinliğidir. Yazma da okuma gibi, düşünme, anadil edinimi ve konuşma ile yakından ilintili olan üst dil becerisi olarak tanımlanmaktadır.

yapılması gerekli olan bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazılı anlatım becerisini kazanmak, bireyin hem günlük ihtiyaçlarını karşılaması, eğitimini sürdürmesi, hayatında başarılı olması, anlama ve anlatma yeteneğini yükselterek insanları anlayan, seven ve insanlar tarafından anlaşılan, sevilen biri olması hem de kendi öz dilinin edebi eserlerinden tat alabilmesi için gereklidir. Yeterli bir yazılı anlatım için dil, anlam, imlâ ve noktalama bilgisi gerekmektedir. Temel dil becerilerinin kazanılmasında dilbilgisinin çok önemli olduğu genel kanıdır. Bu nedenle Türkçe eğitiminde dilbilgisi öğretimine büyük önem verilmektedir. Bu genel kanı yazılı anlatım için de geçerlidir. Açık, anlaşılır, doğru ve net bir yazılı anlatımın oluşmasında gramer bilgisinin çok büyük rolü olduğu düşünülmektedir.

“Uşaklıgil, ‘Mademki yazı, telaffuzun birtakım işaretlerle resmi demektir. Sizin yazacağınız bu telaffuzun sadık bir şekli olacaktır!’ gibi çok doğru bir görüş öne sürer. Ona göre, bir dilin kurallarını bilmedikçe doğru bir tümce yazma olanağı yoktur.” (Dizdaroğlu 1975: 270)

“Yazılı anlatımın esas gayesi öğrencileri eğitim düzeylerine göre bilgilendirip uygulamalarını sağlamaktır. Yazılı anlatımda sadece kuralları öğrenmek de yeterli değildir. Bunları yazıya aksettirmek de işin önemli bir bölümünü oluşturur. Yani öğrendiklerimizi doğru, kolay, pürüzsüz ve inandırıcı bir anlatım tarzı ile yazıya yansıtılabilmek için uygulamaya yönelmek şarttır. Bu kurallara uyulması, anlama ve anlatma işini kolaylaştırır.” (Aktaş 2004: 61-62) “Yazı yazmak da otomobil kullanmayı öğrenmek, ata binmek, yüzmek, kürek çekmek gibi bir şeydir. Egzersizle öğrenilebilir.” (Par 1970: 26) “Güzel ustaca yazmak herkesten beklenemez. Fakat doğru ve iyi yazmak belli bir öğrenim görmüş herkesten beklenir. Bu nedenle anadilini iyi bilmeli, doğru ve iyi konuşmalı ve yazmalıyız.” (Kavcar vd. 2003: 28) Birey temel eğitimini tamamladığında seviyesine uygun doğru, açık, yalın ve anlaşılır bir yazılı anlatım becerisi kazanmış olmalıdır. Her yeni eğitim öğretim sınıfında yazılı anlatım becerisinin içerik ve biçim yönleri yapılan çalışmalarla geliştirilmeli bireye günlük yaşamındaki temel gereksinimlerini karşılayabilecek seviyede yazılı anlatım becerisi kazandırılmalıdır.

Yazılı anlatım bazı eserlerde kompozisyon ile iç içe tanımlanmıştır. “Kompozisyon, duygu, düşünce, görüş ve hayallerin, düzenli biçimde açık, canlı ve çarpıcı bir anlatımla sözlü ve yazılı olarak ortaya konmasıdır.” (Kavcar vd. 2003: 12) “Kompozisyon bir konuyu belli bir plan ve sıra çerçevesinde bütün yönleriyle anlatma

demektir.” (Aypay 2003: 215) Kompozisyon genel olarak parçalardan oluşan bütünlük anlamına gelir. Kompozisyon kavramı insanın düzene olan tutkusundan doğmuştur. Yazının her yönüyle güzel olmasını sağlamaya çalışan kişi, kendi davranışlarını da toplumun pozitif değer yargıları doğrultusunda düzeltme çabasında olur. Güzel, düzgün ve okunaklı bir yazı, iyi bir başarı belgesidir. Çünkü yazıdaki düzen; ruh düzenini, dikkat ve titizliği işaret etmektedir.

“Bir araya getirme, tertip ve tanzim etme, sınıflandırma anlamına gelen kompozisyon (com-position) kelimesi, edebiyat tabiri olarak, bir mevzûu, o mevzu ile ilişkisi bulunan fikirleri cümlelere, paragraflara bölüp tertip ederek bir bütün hâlinde ifade edebilme metotlarını gösteren bilgi dalı, manasını da içine almaktadır.” (Tansel 1987: XI) “Aslında her insan duyar, düşünür ve etrafında olanları fark eder. Fakat bunlar bizim içimize karmakarışık olarak girer. Her insan bir duygu, düşünce ve intiba deposudur. Konuşur veya yazarken, içinde bulunulan duruma göre, bu depolanan bazı şeyleri seçer, cümle hâline getiririz. Eğer onlar arasında bir bağ kuramazsak, yazılan veya konuşulan şeyler, başkalarına saçma gelir. Saçmak ile ilgili olan saçma kelimesi, düzenin zıddıdır. Nazım, nizam, tanzim ve muntazam kelimeleri de birbirinin akrabasıdır. Tanzim edilmiş her şeyde şiire yakın bir taraf vardır. Bir manav dükkânı veya vitrin tanzim edilince göze güzel görünür.” (Cemiloğlu 2009: 207-208) Kompozisyon yazmadaki amaç zihindeki dağınık bilgileri ve fikirleri cümleler ve paragraflar hâlinde düzenleyerek bir bütün olarak ifade edebilmektir.

Dili estetik bir değer oluşturacak tarzda ve etkili bir biçimde kullanmaya edebiyat denir. Edebiyatın malzemesi dildir. Yazılı anlatım için kullanılan işaretler dizgesi de dildir. Bu bakımdan edebiyat ile Türkçenin kompozisyon ilkeleri açısından öğretilmesi arasında eğitim aracı yapılan malzeme yönünden ortaklık bulunmaktadır. Türkçe kompozisyon öğretiminde amaç, edebiyatta olduğu gibi, dili yanlışsız bir biçimde ve etkili iletişime hizmet edebilecek şekilde yazmaktır. “Edebiyatçılar, dili yani Türkçeyi en iyi kullanan kişiler olduğundan, onların dili kullanma açısından gösterdikleri başarıların örnek alınmasında büyük yararların olduğu da gerçektir. Zaten, bir anlamda edebiyat, anlatılmak istenenlerin güzel bir biçime dönüştürülmesi olduğu için anlatımını değişik dil birlikleri teşkil edecek tarzda düzenlemek isteyen birinin bu güzel biçimlerde, yararlanacağı çok yolların bulunabileceği peşinen kabul edilir. Bu nedenledir ki, hem ilköğretim kurumlarında hem de orta öğretimde okutulmakta olan Türkçe ya da Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin hedefi belirlenirken yukarıda sözü

edilen amaç açıkça ve sayısız defa vurgulanmıştır. Yani okullarımızda okutulmakta olan Türkçe ya da Türk Dili adı altındaki derslerde öğrencinin, edebiyat sanatı örnekleri yoluyla, estetik haz duyması ve düşünce ufğunun genişlemesi elbette düşünülmektedir. Ancak, bundan daha önce düşünülmekte olan yan okunan bu eserlerdeki anlatım güzellikleri ve ifade kalıpları aracılığıyla bunları okuyan öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımlarının zenginleştirilmesidir.” (Cemiloğlu 2009: 3)

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda Türk Milli eğitiminin genel amaçları dikkatle incelenecek olursa, Türk milletinin tüm fertlerinin “beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı biçimde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişime önem veren, topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek; ilgi, istidat ve yeteneklerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak” gibi hedeflere yönlendirildiği görülmektedir. Aslında bu hedefler sosyalleşmiş ve kendini toplum içinde ifade edebilen kişilerin bir bakıma eğitim sürecindeki yansımasıdır. Bu hedefleri gerçekleştirebilmenin temeli de bireyler ve onları bu hedefe yönlendiren öğretmenler arasındaki doğru ve sağlıklı iletişimidir. Bu iletişime aracılık edecek de şüphesiz ki kompozisyon eğitimi ve öğretimidir. Temeli sözlü ve yazılı anlatıma dayalı kompozisyon derslerinin temel amacı bireyin kendini, muhatabına doğrudan ve eksiksiz şekilde anlatmasıdır. Bu anlatım sayesinde rahatlayan, kendine özgüvenini kazanan ve daha ileriki merhalede yazılı veya sözlü anlatımla ürün veren birey, yeteneklerinin de geliştiğini, iş yapabilme kabiliyetinin arttığını, sevinerek müşahede edecektir. Böylece eğitimin amaçlarından olan iş yapabilme kabiliyetine sahip, mutlu bireylerin sayısı artacaktır.³

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 3. maddesine göre “Türkiye Cumhuriyeti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir.” O hâlde ana dil yani Türkçe bu bütünlüğü sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Anayasanın bu maddesine dayanarak bu bütünlüğü korumak için Türkçeyi en güzel biçimde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri aracılığıyla öğretmenin metotları üzerinde önemle durulmalıdır. “Türkiye Cumhuriyeti

³ <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/169> (03.08.2010)

Anayasası ve Milli Eğitim Temel Kanunu doğrultusunda Türk Dili ve Edebiyatı eğitiminin amacı, ana dilini en doğru biçimde kullanabilen, okuduğunu ve dinlediğini zihinsel ya da yaşantısal olarak en uygun biçimde anlayan ya da duyumsayıp yaşayabilen; yorumlayabilen, eleştirip sorgulayabilen; duygu ve düşüncelerini doğru ve yeterli biçimde anlatabilen; değer ölçüleri sağlıklı; beğenisi ve düşünsel düzeyi yükselmiş; Türk milletinin millî ve manevî değerlerini taşıyan ve onlara sahip çıkan; hoşgörülü, yurt ve dünya gerçekleri karşısında düşünce üretebilen; olaylar ve eserler konusunda eleştirel tavrı olan vatandaşlar yetiştirmektir.” (Şimşek vd. 2001: 13)

Türk Dili ve Edebiyatı eğitiminde önemli bir yere sahip olan kompozisyon dersleri aslında bu amaçların birçoğunu içinde barındırmaktadır. Öğrencinin kendini ifade edebilmesi için tüm uygun şartlar ve araçlar, kompozisyon dersinin bünyesinde. Temeli yazılı ve sözlü anlatıma dayanan bu ders okuma, okuduğunu anlama, yorumlama, dinleme, eleştirme gibi çağdaş eğitim sistemlerinin temelini oluşturan başlıca kabiliyetlerin de keşfedilmesi adına ayrıca önemli konumdadır. Orta öğretimdeki öğrencilerin temel davranışları ve ruhsal gelişimleri göz önüne alınacak olduğunda kompozisyon dersleri, onların spor, sanat, resim gibi alanlar dışında rahatlayabileceği, sıkıntılarını dışa vuracağı ve kendiyle hesaplaşabileceği bir rahatlama aracıdır.

Yazma insan hayatının belli bir aralığına sıkıştırılmış bir kavram değildir. İlköğretim birinci sınıftan başlayıp yüksek öğrenime, iş hayatından sosyal hayata kadar çok uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu yüzden yazılı anlatımla ilgili becerilerin ilk ve orta öğretimde, hem güzel ve doğru yazma hem de düşünceleri doğru açığa çıkarma bakımından öğrencilere özenle kazandırılmalıdır. Küçük yaşlarda öğrenilen bilgilerin daha sonraki yaşlarda değişimi zor olduğundan, doğru kazanılmış bilgiler, beceriler birey tarafından ömür boyu kullanılacaktır.

2. 4. Edebiyat

Edebiyat; düşünce, duygu ve hayallerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve tesirli biçimde anlatılması sanatıdır. Okuyanlara estetik (sanatsal) bir doyum sağlamak amacıyla yazılmış, biçimsel ve içeriksel özellikleri ile bu düzeye ulaşabilen bütün yazılı eserlerdir. Edebiyat bir anlatım biçimidir. Düşünce ve duyguları güzel ve etkili bir biçimde anlatma sanatı olarak da tanımlanabilir.⁴

⁴ http://www.bilgicik.com/yaz./edebiyatin_tanimi_edebiyat_nedir/ (26.11.2010)

“Edebiyat; olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatürdür.” (Türkçe sözlük-I 1988: 431) Edebiyatın malzemesi dildir. Fakat edebiyatın ne olduğunu anlayabilmek için onun konuşma ve düz yazı dilinden farklı yanlarını ortaya koymak gerekir. Konuşma ve düz yazı dilinde, dil bir araçtır. Edebiyatta ise dil bir araç değil, amaçtır denebilir.⁵ “Edebiyat, nazımlı-nesirli güzel sözlerdir.” (Devellioğlu 1998: 203) Her güzel söz, her metin edebiyat tanımı içerisine sokulmaz. Amacı okuyucuya estetik bir lezzet sunmak değil de onu bir konuda aydınlatacak teknik bilgileri içeren yapıtlar edebiyat tanımı içerisinde değerlendirilmez.

Edebiyat, gündelik dilin üstünde birçok anlamlılığı içerir, hissettirir, düşündürür; anlayıp da anlatamadıklarımızı dile getirir. “Ulu Önder Atatürk, edebiyatı Söz ve anlamı, yani insan düşüncesinde yer eden her türlü bilgileri, insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyenleri ya da okuyanları çok ilgili kılacak biçimde söylemek ve yazmak sanatıdır şeklinde tarif eder. “Bunun içindir ki edebiyat ister düzyazı biçiminde olsun ister şiir biçiminde olsun tıpkı resim gibi, heykeltıraşlık gibi özellikle musiki gibi güzel sanatlardan sayıla gelmektedir.” (Müştak 1971: 136) “Edebiyat insanlık için vazgeçilemeyecek değerler üretmiş en önemli güzel sanat dallarından biridir.” (Kırımlı 2002: 201) “Güzel sanatların önemli bir kolunu oluşturan edebiyat, yazılı veya sözlü eserlerle gerek duygu, gerek düşünce yönünden gelişip olgunlaşmasını, insanlar ve olaylar karşısında vicdani anlayış çerçevesinde isabetli, yerinde kararlar vermesini, bu bağlamda, toplumların da ilerleyip yükselmesini sağlar.” (Göçgün 2006: 76) Edebiyat tarih boyunca insanların vazgeçemediği bir temel alan olmuş, milli kimliğin korunup zenginleştirilmesinde, kültürlerin ve medeniyetlerin yükselmesinde çok önemli katkılar sağlamıştır. Namık Kemal, bu faydaların temeli olan gerçeği “Edebiyatsız millet, dilsiz insan gibidir.” şeklinde belirtir. Edebiyat ve milliyet, vatan coğrafyasında bir bütünün birbirinden ayrılmaz parçalarıdır (Göçgün 2006: 76).

Edebiyat eseri insanı ve çevresini tanıtır. İnsanın kendisiyle, başka insanlarla, doğal ve toplumsal çevresiyle çatışmalarını yansıtır. Edebiyat eserleri hem bireysel hayatla hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, doğruya ve güzele yönelme yolunda, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir (Kavcar 1999: 6). Edebiyat sadece bir sanat dalı olmakla kalmaz,

---

⁵ http://www.webhatti.com/kultur/29390_edebiyat_nedir.htm/ (26.11.2010)

hemen hemen bütün devletlerin eğitim sistemlerinin önemli bir aracı olmuş, müfredat programlarında yer almıştır.

2. 4. 1. Edebiyat Eğitimi

Eğitim ve edebiyat, ortak unsurlarının insan olması nedeniyle birbirleriyle iç içedir. İyi bir edebiyat eğitimi sağlıklı bireyler yetiştirmede büyük rol oynamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde edebiyat ve edebiyat eserleri; ruh, fikir, davranış ve zevk eğitimi veren bir eğitim aracıdır. Edebiyat; öğrencinin demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp, yorumlarını sosyal ve kültürel ilişki içinde anlamlandırabilen, kullanan, kullandıran, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen, doğru kararlar verebilen, sosyal iletişim becerilerini geliştirebilen, sosyal ve kültürel yaşamda etkin, haklarını ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirmede önemli bir araçtır (Tekgöz 2005: 4). “Bunların yanı sıra edebiyat; hem diksiyonun, konuşmanın, sözlü anlatımın nihayet hitabet sanatının ve hem de yazmanın, yazılı anlatımın; özetle, maksadı ister yazılı, ister sözlü olsun, en güzel, doğru ve etkili bir biçimde ortaya koyabilmenin metotlarını verir, becerisini kazandırır.” (Göçgün 2006: 76)

Edebiyat eğitiminin önemi her alanda kendisini hissettirir; çünkü edebiyat, dilin üstünde çok anlamlılık içerir, hissettirir, düşündürür. Aydın’a göre edebiyat eğitiminin toplum açısından önem taşımasında, edebiyat yoluyla bir dilin işlenmesi ve edebiyatın o dilin anlatım imkânlarını artırmasının da payı vardır. Edebi metinde dil, zorlanabildiği ölçüde zorlanır. Zorlanmayan, edebiyat metni üretilmeyen, edebiyat yapılmayan dil bir türlü gelişmediği gibi dayanıksız olur. Edebiyat bir dilin dayanıklılığını sağlar, ömrünü uzatır (Aydın 2006: 189). Dolayısıyla edebiyat eğitimi bir toplum açısından son derece gereklidir.

“Bir milletin, bir ülkenin en önemli varlığı, kaybederse yok olacağı varlığı, dildir. Dil ise kendisini edebiyatta gösterir. Bunlar dolayısıyladır ki Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi asla ihmal edilmeyecek bir iştir.” (Özel 2002: 371)

Okullarımızda (lise) dil ve edebiyat öğretimi yıldan yıla değişik adlar almıştır:

- 1924- 1929 yılları arasında Türkçe ve Edebiyat,
- 1929- 1931 yılları arasında Türkçe (Edebiyat Tarihi, Kıraat, Tahrir),
- 1931- 1952 yılları arasında Edebiyat,

- 1952- 2007 yılları arasında Türk Dili ve Edebiyatı,
- 2007'den sonra Türk Edebiyatı, Dil ve Anlatım.

“Edebiyat, çocuğun duygularını terbiye eder, hayal dünyasını zenginleştirir, estetik zevkini geliştirir, tarihin süzgecinden süzülüp gelen kendi milletinin kıymet hükümlerini öğretir, milli benlik ve milli kimlik kazanmasını sağlar. Türk çocuklarına, Türk milletinin yüzyıllar boyunca yarattığı değerli edebi eserleri tanıtmak, Anayasa'nın başlangıcında ifadesini bulan Türk milliyetçiliği idealini vermek, devletin bekasını ve milletin bölünmez bütünlüğünü teminat altına almak için nesiller arasında ortak bir kültürün tesisinde en uygun vasıta olan edebiyat derslerini modern metotlar ve mükemmel araçlarla okutmak lüzumu hâsıl olmuştur.” (Karakuş 1996: 536)

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 10. maddesinde şunlar bulunur:

“Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan, aşırılığa kaçılmadan, öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır. Bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca gerekli tedbirler alınır...” (MEB 1987: 8)

Edebiyat eğitimi, edebiyat ile eğitim arasındaki bağlantı noktalarını araştırarak, edebiyatın eğitime ve eğitimin edebiyata katkılarını temel alır. Bu bağlamda, edebi ürünlerin bireyin eğitim sürecinde bir eğitim aracı olarak kullanılması ve eğitilen bireyler üzerindeki etkilerini, bu etkilerin toplum üzerindeki yansımalarını tespit eder (Emre 2005: 233).

Edebiyat eğitiminden anlaşılması gereken, bazı temel edebiyat bilgilerinin kazandırılması yanında, öğrenciyi özgün edebiyat metinleriyle tanıştırmak, bu şekilde öğrencide edebiyat sevgisinin ve zevkinin uyanmasını sağlamak, bunu gündelik yaşam içinde dönüştürüp yaratıcı nitelik kazandırabilmektir (Taşdelen 2006: 51).

Milli Eğitimin temel amacı, bireylerin eğitim-öğretim yoluyla gelişmelerini sağlayarak toplumun geleceğine ve gelişimine katkıda bulunmaktır.

Türk Dili ve Edebiyatı Eğitim ve Öğretimi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretim programları ile çerçevelendirilmiştir. Kazandırılmak istenen dil ve edebiyat kültürü programlara bağlı olarak geliştirilmektedir. Değişen dünya koşullarına bağlı

olarak Bakanlık 2004 yılında birtakım sebeplere bağlı olarak yeni bir program hazırlama gereksinimi duymuştur. Yeni programın, bilim ve teknoloji gelişmelerin eğitim bilimlerine yansması, eğitimde kalite ve eşitliğin artırılması, ekonomiye ve demokrasiye duyarlılığın sağlanması, bireysel ve ulusal değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmesi, yatay ve dikey ekseninde kavramsal bütünlüğün oluşturulması, öğretim programlarının Avrupa Birliği normları ile uyumlu hale getirilmesi gibi gerekçelerle hazırlandığı belirtilmektedir. Yeni programın hazırlanma gerekçesi Bakanlıkça şöyle açıklanmaktadır (MEB 2004: 43):

“Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtmak bir zorunluluk halini almıştır.” 2004 yılında ilköğretim, 2005 yılında da ortaöğretim programlarının geliştirilmesine başlanmıştır. Yeni programın hazırlanmasında, Milli Eğitim Şurası ve benzeri platformlarda Türk Dili ve Edebiyatı dersi programının değiştirilmesinin gerekliliğine ilişkin dile getirilen görüşlerin etkili olduğu söylenebilir. Milli Eğitim politikalarını uygulamaya dönüştüren eğitim programları, kuşkusuz, çağdaş gelişmeler doğrultusunda değiştirilmeli ve geliştirilmelidir. Eğitim programlarının geliştirilmesi bir süreç olduğuna göre programlarda sürekli iyileştirmeler yapmak kaçınılmazdır. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nın öne sürdüğü gerekçelerde programların geliştirilme nedenleri gerçekçi bir biçimde bir biçimde ortaya konmaktadır. Bugüne kadar yapılan programlar; pratiğe değil bilgiye ağırlık verdiği; öğrencilerin ilgi, yetenek ve kapasite yönünden birbirinden farklılıklarını dikkate almadığı; öğrencileri ezberciliğe yöneltip yaratıcı düşünmeyi geliştirmede; üreticiliği teşvik etmediği; günlük yaşamla ilgili becerilere yer vermediği vb. nedenlere bağlı olarak eleştirilmiştir. Yeni programla bu eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Türk Edebiyatı Programının hareket noktası, ilköğretim okulunu bitirmiş, kendisini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilen öğrencilerin düzeyleridir (MEB 2005: 2).

“Bu program; öğrencilere başta sanat metinleri olmak üzere, her türlü metni yapı, tema, dil, anlatım ve anlam bakımından çözümleme becerisi ve alışkanlığı kazandırmayı; öğrencilerin güzel sanat eserinden anlayarak ve onunla bütünleşerek

zevklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (MEB 2005: 4). Programın genel amaçları programda şu şekilde sıralanmıştır (MEB 2005: 5).

1. Edebiyatın kültürel ve tarihi olandan hareketle dille gerçekleşen bir güzel sanat etkinliği olduğunu kavratmak,
2. Edebi eser ve metinlerin, ortaya çıktıkları dönemin, güzel sanatlara özgü duyarlılıkla yapı, tema, dil ve anlatım bakımlarından temsil ettiklerini sezdirmek,
3. Edebi metinleri yapı, tema, dil, anlatım ve anlam bakımlarından yazıldıkları dönemin zihniyetiyle ilişkilendirmek,
4. Ulusal ve evrensel değerlerin sanat eseri olan edebi metinlerde zenginleşerek varlıklarını nasıl sürdürdüklerini kavratmak,
5. Türkçenin tarihi akış içinde yaşanan medeniyet daireleri çerçevesinde nasıl zenginleştiğini ve edebiyat dili haline geldiğini kavratmak,
6. Toplumsal hayatın ve her türlü bireysel değerın edebi metinlerde nasıl yansıdığını belirlemek,
7. Türkçenin, Türk ulusunun kimliği olduğunu kavratmak,
8. Yeni düşünceler üretebilme yeteneğini geliştirmek,
9. Okuma zevki ve alışkanlığını geliştirmek,
10. Araştırma, tartışma, anlama, değerlendirme ve yorumlama yeteneklerini geliştirmek,
11. Öğrencilerin sanat zevk ve anlayışlarını geliştirmek,
12. Dille gerçekleştirilen sanatın etkinliklerini anlayabilecek zevk ve bilgi birikimini kazandırmak,
13. Dil ve edebiyat ilişkisini kavratmak,
14. Edebiyat ile diğer çalışma alanları ve bilim dalları arasındaki ilişkiyi kavratmak,
15. Zamanın akışına paralel olarak –en eski dönemden bugüne– Türk yaşam tarzını, düşüncesini, dil zevkini ve kültür hayatına özgü gelişmeleri edebi metinler çevresinde değerlendirmek,
16. Edebi metinlerden hareketle Türk kültür hayatının, tarihinin ve edebiyatının birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu kavratmak,
17. Edebi metinlerin zamanın getirdiği değişmelerle zenginleştiğini ve geliştiğini kavratmak,

18. Edebi eserler çevresinde Türk insanının kültür, anlayış ve zevk bakımından gelişmesini kavratmak,
19. Öğrencilerin; kazandıkları yöntem ve dikkatle karşılaştıkları her türlü yazılı ve sözlü metni anlamalarını, değerlendirmelerini ve yorumlamalarını sağlamak,
20. Başta sanat metinleri olmak üzere her türlü metinde ulusal ve evrensel kültür, düşünce ve zevk öğelerini belirlemek; bunlar arasındaki ilişkiyi kavratmak,
21. Her türlü insan etkinliğinin edebi eserlerde, sanata has duyarlılıkla dile getirilerek değerlendirildiğini kavratmak,
22. Öğrencilerin Türk ulusunun yaşadığı medeniyet daireleri ile Türk edebiyatının dönemlerini bugünden geçmişe yönelik bir dikkatle değerlendirip yorumlayacak düzeye ulaşmalarını sağlamaktır.

Programın genel amaçlarına göre dört yıl boyunca okutulacak Türk edebiyatı dersiyle; özel uzmanlık alanı istemeyen her türlü metni, yazıldığı dönemin zihniyeti ile ilişkilendirerek anlayıp değerlendirilebilen; başta sanat metinleri olmak üzere, her türlü metni yapı, tema, dil ve anlatım, anlam ve gelenek bakımlarından inceleyip çözümleyen ve yorumlayabilen; benzer ve farklı metinleri birbiriyle karşılaştırıp bunlardan sonuçlar çıkarabilen öğrenciler yetiştirilmek istenmiştir.

Ayrıca öğrencilere edebi metinler aracılığıyla estetik zevk kazandırmak hedeflenmiştir. Programda, öğrencilerin, önemini kavrayamadan ezberledikleri edebiyat tarihi, edebi devir, kişilik ve metin hakkında önceden hazırlanmış bilgileri vermenin beklenen yararı sağlamadığı düşüncesiyle; bu konular hakkında verilen bilgiler yerine, metni çözümleme, anlama ve yorumlama becerilerini kazanmalarına önem verilmiştir. Öğrencilerin metinleri çözümlenerek kendilerini zevk, anlayış, beceri ve bilgi bakımlarından zenginleştirmeleri, estetik yaşantının zevkine varmaları hedeflenmiştir (MEB 2005: 3). Böylece eğitim sisteminde giderek yaygınlaşan ve öğrenciyi mekanik hale getirdiği için eleştirilen test tekniğinin olumsuz etkilerinin azaltılarak, öğrencilere edebiyatın sevdirmesi, öğrencilerin var olan güzellikleri algılayarak, kişiliklerini yapılandırmaları ve toplum içinde sağlıklı bireyler olarak rol almaları istenmektedir.

Edebiyat eğitiminde tartışılan en önemli konulardan biri de mezun olan öğrencilerin teorik bilgilerinin iyi olmasına karşın kendilerini gerek sözlü gerekse yazılı

olarak ifade edememeleridir. Yeni programda öğrencilerin ortaöğretimi tamamladıklarında, Türkçe ile sanat eseri ortaya koyabilecek, gündelik hayatla ilgili her türlü yazışmaları yapabilecek becerileri kazanmaları; Türkçe ile yazılmış ilmi ve felsefi yazıları anlayıp değerlendirme olgunluğuna kavuşmaları, sanat metinlerini inceleyip onları yorumlayabilecek düzeye ulaşmaları amaçlanmıştır. Öğrencilerin, uygulanamayan ve kullanılmayan bilgileri tekrar eden değil; bu derslerde elde ettiklerini günlük yaşamlarıyla birleştiren, kendi kimliğinin farkına varmış ve evrensel açık bireyler olmaları hedeflenmiştir (MEB 2005: 2). Programda bilgiden çok bilişsel, duyuşsal, devinimsel becerilere önem verilmiştir.

Özetle edebiyat eğitimi, öğrencilere, edebiyat metnindeki sanat değerlerini sezdirmeyi, dilin metinde kazandığı anlamları kavramayı ve metni yorumlamayı sağlayacak becerileri kazandırmayı amaçlar. Bu eğitimin ilk ve önemli basamağı lise yıllarındaki edebiyat dersleridir. Edebiyat derslerinde öğrencilere, her yönüyle bireysel, ulusal, evrensel değer, zevk ve anlayışın edebi metinlerde nasıl inceleneceği ve değerlendirileceği konusunda beceriler kazandırılmalı; sanata özgü yaşantının özellikleri hissettirilmelidir. Öğrencilerin her düzeydeki dil göstergelerinin nerede, niçin, nasıl ve neden kullanıldığını kavrayabilecek bir anlayışa ulaşmalarını sağlamak hedeflenmiştir (MEB 2005: 2). Edebiyat eğitimi, sanat eğitimi olarak değerlendirilmeye başlanmış ve programın kazanımları bu yönde yapılandırılmıştır. Programda, genel olarak belirlenen hedeflerin yanı sıra her sınıfın ve ünitenin kazanımları da ayrı ayrı belirtilmiştir. Buna göre dokuzuncu sınıf konuları dört ünite halinde ele alınmış, ünitelerin bölümleri, hedef ve kazanım sayıları, ünite için önerilen zaman ve metin belirtilmiş ve açıklanmıştır.

2.5. Dil Bilgisi

Dil bilgisi (gramer)⁶, genel anlamıyla, öğretim kurumlarının çeşitli aşamalarında, dilin seslerini, sözcük yapılarını, sözcük anlamlarını, sözcük köklerini, cümle kuruluşlarını ve bütün bunlarla ilgili kuralları inceleyen bilim dalıdır.

Eski Yunanlılar ve eski Hintlilerden beri insanlar doğru yazıp okumak amacı ile dillerinin bağlı olduğu kuralları tespit etmeye çalışmışlardır. Bu kuralların meydana getirdiği bilgi koluna gramer, dil bilgisi (grammaire) denmiştir (Banguoğlu 1995: 18).

⁶ Gramer sözcüğü köken bakımından, Grekçe “ yazma” anlamındaki gramma biçiminden Fransızca grammaire aracılığıyla Türkçeye girmiş ve dil bilgisi terimi ile karşılanmıştır.

Eski Yunan geleneğinde dil bilgisi felsefenin bir dalı olarak yazma sanatı; benzer biçimde Orta Çağlarda da salt doğru yazma, doğru konuşma, dil kurallarına uyma şeklinde algılanmıştır. “Bugünün geleneksel gramerleri de, büyük ölçüde geçmiş dönemlerin çalışmalarına dayanır.” (Eker 2006: 25)

Dil bilgisi, amacına göre, yedi çeşit olabilir. Bunlar kuralcı, betimleyici, tarihsel, karşılaştırmalı, pedagojik, geleneksel ve metin bilgisel dil bilgisidir.

- Kuralcı dil bilgisi, yazı dilinin kurallarını ortaya koyar.
- Betimleyici dil bilgisi, dilin belli bir zamandaki durumunu herhangi bir yargılamaya başvurmadan ele alır.
- Tarihsel dil bilgisi, dilin eski dönemlerden itibaren gelişim aşamalarını inceler.
- Karşılaştırmalı dil bilgisi, ortak bir kökenden çıkan dilleri bir arada değerlendirir.
- Pedagojik dil bilgisi, dil öğretimi konusunda önemlidir.
- Geleneksel dil bilgisi, kökleri eski Yunan ve Latin çalışmalarına değin uzanan dil bilgisidir.
- Metin bilgisel dil bilgisi, dilin yazılı yapıtlarını edebiyat tarihi, edebiyat bilgisi ve dil bilgisi açılarından değerlendirir.

Bir dili meydana getiren sesleri, heceleri, kelimeleri, cümleleri, yapıyı, türü, anlam özelliklerini, görev ve işleyiş yönüyle inceleyen alana dil bilgisi denir (Güneş 2007: 261).

Dil bilgisi (gramer) ve dil bilim (lenguistik) çoğu zaman birbiriyle karıştırılan terimlerdir. Dil bilim, insan dilinin bütün yönleriyle bilimsel olarak araştırılmasıdır. Dil bilim, dilin kendisini inceleme konusu olarak almıştır. Dil bilim genel olarak dili ele alan, özel olarak da dilin gerçekleşmeleri sayılan doğal dillerin hem belli bir evredeki işleyiş düzenlerini hem de çeşitli evreler arasındaki değişimleri inceleyen bilimdir (Vardar 1982: 18).

Dil bilgisi daha sınırlı ve pratik amaçlar güder; dili doğru ve kurallara uygun yazma-konuşma konusu üzerinde durur. Dil bilim ise kuralcı değil betimleyicidir. Dil bilgisinde ise yazıya ve yerleşik kurallara tam bir bağlılık vardır. Dil bilimin temel amacı; doğruluk, kuralcılık ve düzenleme değil, var olan nesnel gerçeğin evrensel

geçerlilik çerçevesinde ele alınmasıdır. “Dil bilgisi, sesleri, sözcükleri, cümleleri çeşitli yönleri ile inceler. Daha doğru, daha kusursuz düşünmemize yardımcı, doğru konuşmamızda ve yazmamızda etkili olur. Dil bilgisi, dilimizin doğru kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır.” (Kavcar ve Oğuzkan 1987: 74) Dil bilgisi dilin kurallarını, yapısını ve özelliklerini inceleyen bir bilim alanı olduğu için dil bilgisi öğretimi temel dil becerilerinin öğrenilmesi ve doğru kullanılması açısından önem taşımaktadır. Dil bilgisi öğretimi hedeflenen düzeyde yapıldığında bireyler hem temel dil becerilerini daha çabuk öğrenip uygulayacaklar hem de dil becerilerini bilinçsizce kullanamayacak ve yaptıkları hataları fark edeceklerdir.

2.5.1. Dil Bilgisi Öğretimi

Dil bilgisinde öğretim ön plandadır. Dilin, kabul edilen ölçütler çerçevesinde daha iyi kullanılması amaçlanır. Dil bilgisi, insanların doğru yazıp okumak amacıyla dillerinin bağlı olduğu kuralları saptayan bilim dalı ya da daha geniş bir anlatımla bir dili ses, şekil, tümce yapıları ile çeşitli öğeleri arasındaki anlam ilişkileri açısından inceleyerek bunlarla ilgili kuralları ve işleyiş özelliklerini ortaya koyan bilim dalı olarak tanımlanabilir. (Eker 2006: 30)

Bir konuyu bilmek ile o konuyu öğretmek hiçbir zaman aynı anlama gelmemektedir. Elbette bir konuyu öğretebilmek için bilmenin önceliği vardır ama o konuyu en iyi bilen en iyi öğretir gibisinden bir peşin hükmün doğru olmadığı çoktan anlaşılmıştır. O bakımdan hem öğretecek konuyu iyi bilme hem de onun nasıl öğretileceğini iyi öğrenme zorunluluğu vardır.

“1968 Türkçe programı, anlatım çalışmalarında şu amaçları belirtmiştir: Çocuğa gördüğünü, yaşadığını, duyduğunu, zihninde canlandırıldığını, okuduğunu ve düşündüğünü, söz ve yazıyla doğru, amaca uygun ve güzel olarak anlatma yeteneğini kazandırmak.” (Göğüş 1968: 41) Bir öğrencinin duygu, düşünce, istek, hayal ve bilgilerini yazılı ve sözlü olarak doğru, amacına uygun ve güzel anlatması için dilin olanaklarını, özelliklerini, öğelerini, kurallarını bilmesi ve kullanabilmesi gerekmektedir. Bu da ancak iyi bir anadil ve dil bilgisi eğitim ve öğretimi ile sağlanabilir. Dilin var olmasındaki iki önemli unsur; anlamak ve anlatmaktır. Dilin tanımları incelendiğinde bir kişinin duygu, düşünce ve durumunu bir başka kişiye anlatması ortak özellik olarak görülmektedir. Anlatımın doğru, güzel, açık ve anlaşılır olması dil eğitimine ve dil bilgisi öğretimine bağlıdır. “İletişimi sağlayan aracın -dilin-

yapısını, olanaklarını bilmek, kuşkusuz anlama-anlatma etkinliğinin başarısını etkileyecektir. Bu da iyi bir dil bilgisi eğitimi gerektirir.” (Adalı 1983: 34-35)

Dil kalıplarla öğrenilir. Bir kişi hiç dil eğitimi almasa da konuşabilir, dinleyebilir. Ancak cümle düşüklüklerini yakalamak, uzun ve karmaşık cümlelerde anlatım bozukluğuna yer vermemek, hatasız, güzel, düzgün, açık ve anlaşılır cümleler kurmak için dil bilgisi eğitimi gereklidir. Ayrıca bir bireyin sürekli olarak hatasız ve etkili dil kalıpları duyması mümkün değildir. Bunun için dil bilgisi öğretimi dilin birey tarafından doğru, düzgün ve anlaşılır bir biçimde kullanılabilmesi için önemli derecede gereklidir. Ancak bu konuda farklı düşünceler de söz konusudur. Güneş (2007) bu konuda yapılandırıcı yaklaşımın dil bilgisi öğretimi konusundaki yeni görüşlerini şöyle açıklar: “Uzun yıllar dil bilgisi öğretimi denilince, dili doğru konuşma ve yazma için gerekli kuralların öğretilmesi akla gelmiştir. Bu kuralları iyi öğrenemeyen öğrencilerin konuşma ve yazmalarının yetersiz olduğu düşünülmüştür. Bu düşünceden hareketle bireylerin yaptıkları konuşma ve yazma hataları, sürekli dil bilgisi öğretiminin yetersizliğine bağlanmıştır. Oysa konuşma ve yazma öğretimi ile dil bilgisi öğretiminin becerileri, süreçleri ve içerikleri farklıdır. Birbirine karıştırılmamalıdır. Günümüzde yapılandırıcı yaklaşımla birlikte dil bilgisi öğretimi ayrıntılı olarak ele alınmış ve dil bilgisi öğretiminin amaçları ile süreçleri yeniden belirlenmiştir. Bu anlayışa göre dil bilgisi öğretime gelişimsel ve etkileşimsel olarak yaklaşılmaktadır. Yani dil bilgisi öğretime okul öncesi dönemden başlanmakta ve üst düzeye kadar uzana bir süreç olarak görülmektedir. Bu geniş süreçte çocuğun çeşitli etkileşimlerle dil bilgisini öğrendiği ve geliştirdiği açıklanmaktadır. (Güneş 2007: 261-262) Yapılandırıcı dil yaklaşımına göre dil bilgisi öğretiminin amacı, dil becerileri, iletişim, anlama, etkileşim, işlevsellik, kavramları geliştirme ve zihinsel becerileri geliştirme olarak ele alınmaktadır. Bu anlayış dil bilgisi öğretimi amaç olarak değil, çeşitli becerileri geliştirmek için araç olarak ele almaktadır. Bu nedenle dil bilgisi öğretimi katı kuralları içermemektedir. Dil bilgisinin yararlı, açık ve işlevsel olması, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmesi üzerinde durulmaktadır. Dil bilgisi öğretim sürecinde ise cümlede söz dizimi ve anlamaya ağırlık verilmektedir.

Kişiliğin oluşması üzerinde ailede farklı, ancak ondan bağımsız olmayan etkileme gücü olduğu düşünülmektedir. Okulun ruhsal gücün gelişmesinde, gerçeği algılama becerisinin olgunlaşmasında, sembolik yeteneklere egemen olmada, çevre ile iletişim kurmada etkisi vardır (Yavuzer 1993: 190). Çocuklar okul öncesi dönemde,

çevresi ile etkileşerek ve konuşarak dille ilgili bazı kuralları öğrenirler. Bu kuralları kullanarak iletişim kurarlar. Yani dil bilgisini öğrenme süreci okul öncesi dönemde sözlü olarak başlamaktadır. Bu durum okulla birlikte yazılı olarak devam etmektedir. Dil bilgisi öğretimi okulda büyük oranda Türkçe dersinin içinde ele alınmaktadır.

Türkçe dersinin amacı öğrencilere temel dil becerilerini kullanmayı, hedeflenen düzeyde kazandırmaktır. Dil bilgisi bu amaca hizmet eden bir araç olarak görülmelidir. Bir öğrenci okula başlamadan önce dilini dinleyerek, konuşarak öğrendiği gibi, bundan sonra da dil becerilerini kullanarak geliştirecektir. Dil bilgisinin önemi, öğrencinin kullandığı ancak fark etmediği kural, tanım, sözcük, vb. dil özelliklerini öğrenmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun için dil bilgisi derslerinde tanım, kural, özellik ve örnek sıralamasının yerine örnek, özellik, kural ve soru sıralaması kullanılmalıdır (Öz 2001: 259). “Dil bilgisi öğretimi; eğitimimizde önemi tartışmasız kabul edilen, ancak hiç de bu öneme yakışmayan uygulamalarla geçiştirilen bir konudur.” (Aydın 2006: 23) Dil bilgisi öğretiminin önemli olduğu bir gerçektir. Dil bilgisi öğretiminde değişik yöntem ve tekniklerin kullanılmayışı, konuların sunuş yoluyla anlatılması, derslerin bilgi, örnek, kural anlatımı şeklinde işlenmesi, bu önemin uygulama aşamasında görülmediğini ortaya çıkarmaktadır. Dil bilgisi öğretiminin asıl sorunları öğrencilerin bu dersi niçin işlediklerini bilmemeleri, dersin gerekliliğine inanmamaları, öğretmen ve öğrencilerin dersi sevmemeleri ve zevkli hale getirmek için çaba göstermemeleridir. “Öğretmenler de öğrenciler de, genel olarak; dil bilgisi konularını sevmemekte, çalışmalar arasında yer almasını da pek istememektedir. Bütün bu konular, soğuk, zor, önerilmeyen konular olarak görülmektedir.” (Sağır 2004: 56, 59)

“...büyük bir eksiklik öğretmenlerimizin genellikle ‘dilbilim birikimi’ nden yoksun olmalarıdır. Dilin temel nitelikleri, dili oluşturan dizgeler ve bunların birbiriyle ilişkileri, dilbilimin temel kavramları, öğretmenlerimizin öğrenimleri sırasında almaları gereken bilgiler arasındadır. Bizde ilk ve orta öğretimde hala ses değil, sesli harf, sessiz harf; sert sessiz, yumuşak sessiz; kalın sesli, ince sesli terimleri yer almaktadır. Dilin önemi, yapısı, değişik dizgileri üzerinde öğrenciye yeterince bilgi verilmemektedir. Son yıllarda üniversite giriş sınavlarında sorulan Türk dili ve edebiyatı soruları içinde, doğrudan doğruya anlambilimle ilgili pek çok soru bulunduğu halde anlambilimin ne olduğu öğretilmemekte, onun dil ve edebiyat açısından önemi göz önünde tutulmamaktadır. Bence dil bilgisi eğitimi ve öğretiminde dilbilimin kılavuzluğuna

başvurulmalıdır.” (Aksan 1993: 201) Öyle anlaşılıyor ki, dil bilgisi öğretiminde çağdaş bir düzeye ulaşılabilmesi için ders kitaplarının ve eğitim izlencelerindeki düzenlemelerin yanı sıra, Türkçe öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Aslında, öğretmenlere düşen bu sorumluluğun karşısında, dilbilimcilere düşen sorumluluk da dilbilim kuramlarını dil öğretimine uygulamak, bu kuramları öğretmenlere tanıtmak olmalıdır. Bunun yanında dil bilgisi öğretiminin içeriğinin ne kadar sürmesi gerektiği ve uygulamaların nasıl yapılması gerektiği konusunda Güneş’in (2007) şu görüşleri dikkate değerdir: “Bazı dil bilgisi kavramları ve kuralları soyuttur. Çocuğun bunları anlaması ve zihninde yapılandırması belli bir zaman gerektirmektedir. Bundan dolayı dil bilgisi öğretiminin içeriği geniş zamana yayılmalıdır. İlköğretimin başında dil bilgisi kuralları sezdirilmeli, tanımlara yer verilmemelidir. Dil bilgisi öğretimi daha sonraki yıllarda aşamalı olarak arttırılmalıdır. Öğrencilere yalnızca kuralların öğretilmesi yeterli değildir. Öğrenciler bu kuralları, Türkçe dersinin dışında bütün etkinliklerde kullanmalı ve bunu alışkanlık haline getirmelidir. Kuralların öğretiminde örnekler ve etkinlikler çok önemlidir. Öğretmen, çeşitli örneklerle süreci zenginleştirmelidir. Diğer taraftan okuma, yazma, dinlenme ve konuşma alanları bütün becerileri ve bilgileri öğrenmek için temel alanlardır. Dil, bütün öğrenmelerinde yer alır. Etkinlikler verilirken bu durumlar unutulmamalıdır. (Güneş 2007: 263)

Aslında herkesin dil bilgisi öğretimini tartışmasız kabul ettiğini söylemek güçtür. Daha 1963’te Braddock, Lloyd-Jones ve Schoer’in yazma becerisine yönelik araştırmalarında dil bilgisi öğretiminin ‘önemsiz’ olduğu, hatta ‘yazılı anlatım becerisinin gelişmesine zararlı etkisi bile olabileceği’ belirtilmektedir. Dil bilgisi öğretimine karşı olanlardan Calkins (1986) de, dil bilgisi öğretimini öğretmenler için ‘kolaya kaçma yolu’ olarak göstermekte, öğretmenlerin dil bilgisinden ötürü yazmaya yeteri kadar zaman ayırmadıklarını dile getirmektedir. Taylor (1986) ise, öğrencilerin yıllar boyunca öğrendikleri dil bilgisinin onlara hiç yardımcı olmadığı düşüncesindedir (Taylor 1986: 8). Dilbilgisi öğretimine yönelik bu eleştirilerin, aslında temel olarak, güçlü bir dayanağı olduğunu söylemek güçtür. Söz konusu iddialar, ‘doğru’ olarak kabul edilse de, dilbilgisinin dil üretimine özellikle yazma becerisine, ‘katkısı olmadığı’ hatta ‘zararı olduğu’ ya da dilbilgisinin öğretmenler için bir ‘kolaya kaçma yolu’ olduğu iddialarından yola çıkarak dil bilgisi öğretiminden vazgeçmek, dil bilgisi öğretiminin diğer katkılarını göz önüne almamak olur. Bunun yanında, yazma ve konuşma becerilerindeki bütün yetersizliklerin doğrudan dil bilgisi öğretimi ile ilgili olduğu

yönünde yanlış bir kanı vardır. Oysa yazma ve konuşma becerileri ile ilgili sorunlar sadece dil bilgisinin sorunu değildir. Bunlar, dilin çeşitli yönlerdeki eğitimi ile de ilgilidir. Çocuğun doğuştan bir dil edinim düzeni olduğu ve bireylerin bu düzeneği oluşturan sezgisel dil bilgisine sahip oldukları düşünüldüğünde, dil bilgisi öğretimi içselleştirilmiş bu bilgiyi bilinçlendirme görevini görmelidir. Sezgisel dil bilgisini bilinçlendirme görevini görecektir dil bilgisi öğretimin sağlıklı olarak yapılabilmesi için aslında sezgisel olarak adlandırdığımız dil bilgisinin iyi bir sunumuna gereksinim olduğu açıktır. Avrupa ülkelerinde ise dilbilgisi öğretiminde, geleneksel ile çağdaş anlayışlar arasında bir çatışma söz konusudur. 1983 yılında IMEN'in (International Mother Tongue Education Network) Hollanda'daki toplantısında, öğretmenlerin geleneksel dil bilgisi öğrenmişlerse çağdaş kuramları bilmedikleri, çağdaş dil bilgisi öğrenmişlerse gelenekseli bir yana bıraktıkları yönünde eleştiriler dile getirilmiştir. Ancak, Türkiye'de böyle bir çatışma da söz konusu değildir, çünkü öğretmenlerin hemen hemen hepsi çağdaş kurumlardan habersizdirler. Öğretmenlerdeki bu eksiklik, öğretmen yetiştirme programlarında dilbilim derslerinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

2.5.2. Türkçe Öğretiminde Dil Bilgisi

Dil bilgisi öğretimi yeni 2004 Türkçe (1-5 Sınıflar) öğretim programında ayrı bir ders olarak ya da ayrı bir öğrenme alanı olarak değil, Türkçe dersinin diğer öğrenme alanlarıyla birlikte ele alınmıştır. Bütün öğrenme alanlarıyla birlikte dil bilgisi de sarmal olarak düzenlenmiştir. İlköğretim 1-5 öğrencilerinin gelişim özellikleri dikkate alındığında, dile ilişkin kuralları aktarmak yerine onların dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu becerilerini geliştirmelerine olanak sağlanmalıdır. Bu düşünceden hareketle dil bilgisi, diğer öğrenme alanları içerisine dağıtılmıştır. İlköğretim 1-5 sınıflar düzeyinde, dil bilgisi kural ve ilkelerin sezdirilmesi yolu benimsenmiştir (MEB 2005). Dil bilgisi etkinlikleri ise öğrencilere verilen dinleme veya okuma metinlerinden seçilmektedir. Böylece etkinliklerin de öğrencilere sarmal olarak sunulması öngörülmüştür.

Dil bilgisi öğrenme süreci Türkçe (1-5 Sınıflar) öğretim programında ses bilinci ile başlamakta, Ses Temelli Cümle Yöntemi ile okuma-yazma öğretimi ile sürdürülmektedir. Bu süreçte öğrenci seslerden hecelere, kelimelere ve cümlelere

ulaşmakta ve bu yolla dilimizin çeşitli kurallarını öğrenmektedir. Daha sonra aşamalı olarak ilerlemektedir.

2.5.2.1. Kazanımlar

Türkçe (1-5 Sınıflar) Öğretim Programında dil bilgisi öğretimi ile ilgili bazı kazanımlar ve şöyledir:

- Dinlediği ve okuduğu kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını ayırt eder.(4- 5)
- Dinlediklerinde veya okuduklarında eş ve zıt anlamlı kelimeleri ayırt eder. (2-5)
- Dinlediklerinde eş sesli kelimeleri ayırt eder. (2-5)
- Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder. (2-5)
- Ekleri kullanarak kelimeler türetir. (3-5)
- Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir. (1-5)
- Yazılarında farklı cümle yapılarına yer verir.
- Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.
- Anlamlı ve kurallı cümleler yazar.
- Yazılarında noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanır.
- Yazılarında imlâ kurallarını uygular.
- Olayları, oluş sırasına göre yazar. vb.

2.5.2.2. Açıklamalar

Türkçe (1-5 Sınıflar) Öğretim Programında dil bilgisi ile ilgili kazanımların ve öğretmenin yapacağı etkinlikler de verilmiştir.

- **Nokta**, cümle sonunda ve sıralamalar yaparken; **virgül**, eş görevli kelimeleri ayırmada ve hitap sözlerinden sonra; **soru işareti**, soru bildiren cümlelerin sonunda; **kısa çizgi**, satır sonuna sığmayan kelimeleri ayırmada; **kesme işareti**, özel adların aldığı ekleri ayırmada; **eğik çizgi**, adres yazımında kullanılır.
- Dil, din, gezegen, yıldız, savaş, devir, çağ ve kurum adlarının ilk harfi büyük yazdırılmalıdır.
- Soru edatı (mı) ile “de” ve “ki” bağlaçları verilmelidir.

- Cümleye büyük harfle başlama, adların tekil ve çoğul biçimleri, kişi, yer, mahalle, cadde, bayram adları, ay ve gün adlarının ilk harfini büyük yazma, şiir mısralarını büyük yazma etkinlikleriyle verilir.
- Eylemde zaman konusunu anlam yönüyle değinilmeli; ancak, zaman ekleri verilmemelidir. Örneğin; “koştı” biten bir eylem, “koşuyor” devam eden bir eylem; “koşacak” gelecekte yapılacak bir eylem gibi.
- Ad (adın iyelik ekleri), adın tekil ve çoğul biçimleri verilmelidir.
- Adların yerine kullanılan kelimeler (zamir) ve varlıkları çeşitli yönlerden niteleyen kelimeler (sıfat) ile ilgili örnekler verilmelidir.
- Ad (ad durum ekleri), sıfat, zamir fiil kavramları örneklerle tanıtılmaya çalışılır.
- İki farklı cümlenin birleştirilip tek bir cümle şeklinde ifade edilebileceği gösterilmelidir. Burada basit ve bileşik cümlenin tanımı yapılmadan sadece öğrencilerin bunları kullanması özendirilmelidir.
- İsim, sıfat, zamir, zarf, fiil, edat, bağlaç kavramları, örneklerden yola çıkılarak sezdirilmeye çalışılmalıdır (MEB 2005).

Görüldüğü gibi 2005 Türkçe (1- 5 Sınıflar) Öğretim Programında dil bilgisi öğretimi, sarmal bir anlayışla ele alınmış ve günümüz bilimsel gelişmeleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Böylece dil bilgisi öğretimi daha sistemli ve bilimsel bir yapıya kavuşturulmuştur.

2.6.Tebliğler Dergisindeki Yazım ve Noktalama Kurallarına İlişkin

Maddeler

Ortaöğretimde, “Türk Dili ve Edebiyatının Genel Amaçları” bölümünde noktalama ve imlâ ile ilgili olarak : “ İmlâ, noktalama ve dilbilgisi kurallarına her zaman, her yerde uyulur (2370 Sayılı Tebliğler Dergisi, c.55: s.816).” şeklinde bir yargı bulunmaktadır. Bu ibareden anlaşıldığı üzere, dil kurallarına uymak herkesin zorunlu olduğu bir olgudur. Çünkü anadili eğitimi, diğer eğitimlerin de temelidir. “Program hazırlanırken öğrencilere; iletişim aracı olan dilin bireysel anlatımda kullanılmasına yönelik becerilerin kazandırılmasının yanı sıra; öğrencilerin bu becerileri anlatımda kullanmaları istenmiştir. Ayrıca kazandırılması hedeflenen dil ve anlatım becerilerinin kültür birikimiyle ilişkileri de sezdirilmeye çalışılmıştır. Bu becerilerle öğrencilerin

kendi kimliklerinin bilincinde olan, evrensel değerlere ve gelişmelere açık; düşünen, hisseden ve bunları Türkçe ile ifade edebilen bireyler hâline gelmeleri amaçlanmıştır.

Tebliğler Dergisi'nde noktalama ve yazımla ilgili olarak orta öğretim kurumlarıyla ilgili yukarıdaki cümleden başka bir maddeye rastlanmamıştır. Bu bakımdan “Temel Eğitim Okulları Türkçe eğitim Programı” da incelenmiştir. 22 Eylül 1981 gün ve 172 sayılı kurul kararı ile kabul edilen 2098 sayılı, bu programın açıklamalar kısmında yer alan altıncı maddede şöyle denilmiştir: “Türkçe, bir bilgi dersi değil, ifade ve beceri dersidir (c.44: s.328).” Yedinci maddede ise: “Türkçe derslerinde, öteki derslerde de olduğu gibi, kesin olarak ezbercilikten kaçınmak gerekir. Türkçe öğretiminde başarı sağlanabilmesi için birtakım kuralların, tanımların öğretilmesi, ezberletilmesi hiçbir anlam taşımaz. Bir öğrencinin, noktanın ve büyük harfin nerelerde kullanılacağını, sıfatın veya zarfın tanımını, fıkranın, makalenin özelliklerini ezbere bilmesinin yararı yoktur. Böyle bir yol tutulması, belleği yıpratmaktan, dersi öğrenci için sevimsiz kılmaktan başka bir işe yaramaz, Türkçe öğretiminin amaçlarına ters düşer. Önemli olan, öğrencinin Türkçeyi doğru olarak, bilinçle ve güvenle kullanmayı alışkanlık haline getirmesi, okuduğu veya dinlediği bir parçada işlenen fikri ya da duyguyu kavrayıp sezebilmesi, ondan zevk alabilmesidir (c.44: s.329).” Noktalama ve yazım ilk önce “ anlatım” bölümünün özel amaçları arasında şu ifadeyle geçiyor: “ Öğrencilere, bu yaş grubunun kullanmaları gereken yazım kurallarını uygulayabilme, noktalama işaretlerini doğru ve eksiksiz kullanabilme beceri ve alışkanlığını kazandırmaktır (c.44: s.334).” Anlatım adlı bölümde öğrencilerin kazanacakları davranışlar, sınıflara göre ayrı ayrı belirtilmiştir. Bunlardan yazılı olarak kazanılacak davranışlar ilk beş sınıf için “ Bu sınıfın kullanılması gereken yazım kurallarını uygulayabilmek, noktalama işaretlerini kullanabilmek” şeklinde; ortaöğretime kadar olan son üç sınıf için ise: “Yazım yanlışı yapmadan yazabilmek, noktalama işaretlerini doğru ve eksiksiz kullanabilmek” şeklinde belirtilmiştir.

Tebliğler dergisinin araştırmayla ilgili bölümlerinden alınan bilgiler ışığında şunu söyleyebiliriz: Ortaöğretim seviyesine gelmiş öğrencilerin, yazım kurallarını ve noktalama işaretlerini doğru olarak kullanmaları gerekir; çünkü bu seviyeye gelene kadar konuya ilişkin gerekli eğitimi almışlardır.

2.7. Yazım Kuralları

Duygularını, fikirlerini, hayallerini dışı vurmak isteyen insanın sözlü veya yazılı anlatım araçlarıyla kendini ifade ettiği gerçeği, kompozisyon kavramının insan-toplum çerçevesinde öneminin büyük olduğunu göstermektedir. İletişimin imkânlarını kullanarak da sözlü veya yazılı şekilde kendini ifade eden bireyin her şeyden önce bu ifade imkânlarının özelliklerini bilmesi gerekir. Çünkü iletişim veya kendini ifade edebilmenin etkili ve güzel olabilmesi için bu, şarttır. Ortaöğretim kurumlarında iletişimin sözlü ve yazılı boyutunu bir bilgi disiplini içinde sağlayan kompozisyon, “düşünme, dili kullanma, yeniden üretme” gibi çağdaş eğitim sistemlerinin vazgeçilmezleri arasında bulunan temel kavramlar/ prensipler üzerine kurulmuştur. Kompozisyon, öylesine geçirtilen, birkaç atasözü veya özdeyişin açıklamasının yaptırıldığı bir ders olmaktan kurtarılmadıkça kendinden bekleneni veremeyecektir. Öyleyse temeli kendini ifade etme olan kompozisyonda başarının sağlanması için birtakım tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler:

- Öğrencilerde yazmanın gelişigüzel yapılacak bir iş değil de belli kuralları ve biçimleri olan bir etkinlik olduğu bilincini yerleştirmek,
- Yazılı anlatımda başarılı olmanın sadece yetenek işi olmadığını; bilgi, birikim ve çalışmaya bağlı olduğunu kavratmak,
- Türk dilinin yazım kurallarını ve noktalama işaretlerini öncelikli olarak öğretmek olmalıdır.

Yazım kurallarını öğrenmek ve dili bu kurallara uygun bir şekilde kullanmak yalnızca öğrencilerin görevi değildir. “Dil, topluma biçim veren bir anlaşma sistemi olduğuna göre onu bilinçli ve kurallarına uygun kullanmak herkesin görevidir.” (Ekiyor 2005: 143) Gerek okullarda kullanılan ders kitaplarında, gerek gazete, dergi ve diğer yayınlarda dilin kurallara uygun kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca resmi, özel kurum ve kuruluşlar arasında (üniversiteler de dâhil) Türkçenin kullanımında rastlanan yazım farklılığına göz yumulmamalıdır. Devletin bütün kurum ve kuruluşları, aynı zamanda Türk’üm diyen herkes; Ulu Önder Atatürk’ün “Türk dilini kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatımızın dikkatli ve alakalı olmasını isteriz.” (Ankara, 1 Kasım 1932) sözüyle dilimiz konusunda verdiği görevin bilincinde olmalıdır.

Yahya Kemal Beyatlı, yazım ile ilgili olarak “İmlâmımız, lisanımız düzelince, lisanımız da kafamız düzelince düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!” demektedir. Bu uyarıdan hareketle bir an önce dile bakış açısı değişmeli, imlâyı düzeltme çabası içine girilmelidir.

Zülfikar’a göre imlâ, bir alışkanlıktır. O, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade eder: “İmlâ bir alışkanlıktır”, eski söyleyişle “İmlâ bir teammülden ibarettir.” düşüncesi doğrudur. Gerçekten de alışkanlık haline getirilmiş olan bir imlâyı değiştirmek zordur. Ancak unutulmamalıdır ki kötü alışkanlıklar insanı beklenmedik felaketlere sürükler. Bu sebeple imlâmımız kötü alışkanlıklar içinde değil de iyi alışkanlıklar içinde olmalı ve dilin ses özelliklerine uyum sağlamalıdır (Zülfikar 1991: 76). Bu tür iyi alışkanlıkları kazanmak için yazılı anlatımlarda, gazetelerde, televizyon programlarında, reklam ve afişlerde, internet yazışmalarında kısaca yazılı ve sözlü iletişimin kullanıldığı her alanda toplumun uzlaşması ve herkesin yazım konusunda titizlik göstermesi gerekir. “Yazımda birliğin sağlanması başta eğitim ve öğretim kurumları olmak üzere basın yayın organlarına resmi ve özel tüm kuruluşlara, teker teker bütün bireylere çok önemli görevler düştüğünü belirtmek gerekir.” (Yazım Kılavuzu 2009: VII) Ayrıca yazım konusunda; eğitim kurumları, kamu kurumları ve basın-yayın organlarıncı tek bir kaynak esas alınmalıdır. “Özellikle son yıllarda imlâ alanında uzman olmayan kişiler tarafından hazırlanan imlâ kılavuzlarının sayısı hızla artmıştır. Ekonomik kaynaklı bu girişimlerde, bilimsel ölçütlere uyulmamasından dolayı Türk dilinin kuşaklar arası birleştirici, bütünleştirici özelliği kesintiye uğratılmaktadır. Bu durumda farklı yazılışların ve farklı terimlerin ortaya çıkmasıyla dilde büyük bir karmaşa yaşanmaktadır.” (Yılmaz 2003: 569-570) Bu karmaşanın ortadan kalkmasını sağlayan ve dilde birlik ilkesine işlerlik kazandıran yazım kurallarıdır. Yazım ilkeleri ve kuralları sürekli bir değişme ve gelişme içinde bulunan dili izlemeli, yurttan yazım birliğinin sağlanmasına yararlı olmalı, uygulama kolaylığı getirmelidir. Ancak, yurttan yazım birliği sağlanmasının en önemli koşulu, dile saygı ve özen göstermek, her yerde, her zaman yazım kurallarına uymaktır. Yazım terimi Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde “Bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesi, imla” (Türkçe Sözlük 1988: 1613) şeklinde açıklanmaktadır. İmlâ ve yazım sözcükleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Devellioğlu, imlâyı “Bir dilin cümlelerini, kelimelerini doğru yazmak bilgisi, fr. Dictée.” (Devellioğlu 1998: 433) şeklinde tanımlamış; Sami ise “Bir lisanın ibaresini dürüst yazmak ilmi.” (Sami 1996: 168) diye ifade etmiştir. Sözlüklerdeki bu tanımlara göre

yazım, bir bilgidir. Dilin belli kurallarla yazılması, sözcük ve cümlelerin doğru yazılmasıdır. “Bir dilin sözcüklerinin doğru olarak yazıya geçirilmesini sağlayan ortak yazma biçimi.” (Aksan 1977: 311-312) tanımında sözcüklerin yazıya doğru olarak geçirilmesinde kabul edilmiş bir “ortak” yönün olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ortaklık millet tarafından benimsenir, evrensel değildir. Çünkü yazım, bir kodun başka bir kod ile arasındaki farkı en yüksek düzeye çıkarmak için kullanılabilir. Aynı yazı dizgeleri kullanılsa bile dilsel topluluklarda kararlaştırılıp uzlaşma sağlanan ortak yazma biçimleri farklı olmaktadır. Sözcüğü Latin yazı dizgesiyle dillerini yazıya geçiren toplum ve topluluklar aynı sesi bu nedenle farklı harflerle yazabilmektedirler (İmer 2001: 132).

“Yazım, doğru anlamayı kolaylaştırmak için sözlü anlatımda ses, dizim, anlam, önerme ve söz dışı göstergelere yüklenen ayrımların yazılı metinde görselleştirilmesidir.” (Demircan 2001: 11) Başka bir deyişle yazım, anlaşılabilirliği kolaylaştırmak açısından sözlü anlatımda yer alan bazı kavramların harf denilen göstergelerle yazılı metin hâline getirilerek somutlaştırılmasıdır.

Yapılan bu tanımlardan hareketle; yazım, ulus tarafından kabul görmüş ortak kurallara dayalıdır ve doğru anlama-anlaşmaya hizmet eder denebilir. Yazım, bireyin dil bilincini, kültürünü yansıtmaya yönüyle de önemlidir. Yazım, kurallarına uyularak kaleme alınmış bir yazı, okuyan tarafından rahatça okunur, doğru anlaşılır. Aksine yazım kuralları dikkate alınmadan yazılan bir yazı ise okuma güçlüğü doğurur. Buradan hareketle denebilir ki; her alanda olduğu gibi, yazılı anlatım alanında da kurallar oluşturulurken ihtiyaçlara cevap vermesi ve düzeni koruması esas alınmıştır.

Düşüncelerini eskiden beri yazıyla ifade eden Türklerin bilinen ilk yazılı belgeleri 732, 734 tarihlerinde taşlara kazınmış ve Köktürkler (M.S. 552-745) döneminde yazılmıştır. Köktürklerin ardından tarih sahnesine çıkan Uygurlar Soğd, Brahmi, Mani, Uygur yazılarını kullanmışlardır. İslamiyet’in kabulünden sonra Arap harflerine geçen Türkler, aşağı yukarı bin yıl sonra da Latin harflerini tercih etmişlerdir. Öte yandan Türkler, yalnızca Köktürk, Soğd, Mani, Brahmi, Uygur, Arap ve Latin harflerini kullanmakla kalmamış; Kril harfleri, Ermeni, Süryani ve Rum harfleriyle de eserler vermişlerdir. Her harf değişikliği, beraberinde pek çok imlâ sorunu getirmiştir. Tarihi derinliği olan harf ve dolayısıyla imlâ konusu son dönemlerde imlâmızın geçirdiği evreler olarak ele alınmalıdır.

Dilin yazıya geçirilmesinde uygulanan yazım yöntemlerini başlıca iki türe ayırabiliriz:

- 1- Sese dayanan, sesçil yazım
- 2- Kökene, biçime dayanan geleneksel yazım.

Doğaldır ki, bunların ikisi arasında yer alan, kimi nitelikleriyle birine ya da ötekine yaklaşan yazımlar da vardır.

Bu iki türden ilkinde, dildeki sesbirimlerin karşılığı olan harflerin seçilmesi ve yazımda her sese bir harfin ya da harf bileşiminin ayrılması söz konusudur. Aynı ölçüde olmasa bile, kimi dillerde bu ilkeye uyulduğu, böylelikle yazılı metinlerin, söyleyiş özelliklerini yansıtabildiği görülür. İspanyolca, Fince, Ermenice ve İslav dillerinin yazımları, buna örnek gösterebilir. Bu diller, dilcilerin kullandıkları özel yazılara aktarıldıklarında da özgün yazımlarıyla büyük bir ayırım olmaz.

Türklerin ilk kullandıkları Köktürk yazısı, daha sonraki Uygur ve Arap abecelerine oranla Türkçenin ses dizgesine ve sesçil yazıma daha uygun bir nitelik göstermektedir. 38 harften oluşan bu abecedden sonra 18 harfli Uygur yazısı, dilin ses özelliklerini yansıtmaya elverişli değildi. Arap yazısı ise Türkçenin ses ve biçim açısından taşıdığı niteliklere karşıt bir dile uygundu; Türkçenin bu yazıyla yazımı hem öğrenimde, hem uygulamada çeşitli sorunlar doğuruyordu.

1928’de Latin abecesinin Türkçenin gereksinimlerini karşılayacak bir biçimde, 29 harften oluşan belli bir dizgeyle kabul edilmesi, dilcilik açısından da büyük bir başarıdır. Bu düzen, hem Türk ses dizgesine uyuyor, hem de kullanımda türlü kolaylıklar sağlıyordu. Bir küçük örnek vermek gerekirse /ç/ ve /ş/ seslerinin yazımı gösterilebilir.

Kökene, biçime dayanan geleneksel yazım olarak nitelenen yazımda, sözcüklerin yazıya geçirilişinde harfin sesi karşılması ilkesi yoktur. Örneğin Fransızcanın yazımında - geçirilen evrelerde birtakım değişiklikler olduğu halde- bu dili doğuran Latincenin yazım ilkeleri genellikle kendini belli etmektedir. Tarihine bir göz atacak olursak bu dilin VIII. yüzyıla kadar, aşağı yukarı yalnızca “konuşulan dil” niteliği taşıdığı, yazıya geçildiğinde de doğal olarak Latincenin yazım ilkelerine ağırlık verdiği görülür.

“Aşağı yukarı yüz yıldan fazla bir süreyi içine alan son dönem Türk imlâsı, Cumhuriyet’ten önce ve Cumhuriyet’ten sonra Türk imlâsı diye iki genel başlık altında toplanabilir. Bu bölümlenme Arap harfli Türk imlâsı ve yeni harfli Türk imlâsı diye de adlandırılabilir.” (Zülfikar 1991: 65) düşüncesiyle Zülfikar imlâ sorununu alfabe değişikliğine bağlamıştır.

Türkler, en çok alfabe değişikliği yapan bir millettir. Bunu, Çinliler gibi bir bölgede kalıp kendilerini izole etmiş bir millet olmamalarına bağlamak mümkündür. Bunun yanında, değişik alfabeleri benimseyip kullanmalarında din faktörü de önemli rol oynamıştır. Değişik kültürlerle temasa geçme, bir başka önemli faktördür. Benzeri bu tür faktörlerin altında Türklerin doğruyu, gerçeği, hakkı, adaleti, yeniliği, güzeli arayışı yatmakta ve yazı değişiklikleri çağdaş olma arzusundan kaynaklanmaktadır. Türklerin bu yönü tarih boyunca kurdukları devletlerle, uyguladıkları yönetim sistemleriyle ve yüzlerce yıl değişik milletlerden oluşan halka sağladıkları barış ortamı ile doğrulanır (Zülfikar 1991: 76).

Levend (1960) ise Türk Tarihindeki yazım sorunlarını üç ana başlıkta incelemiştir:

1. 14. yüzyıldan Tanzimat’a imlâ özellikleri (1960: 54, 56)
2. Tanzimat’ta imlâ Meselesi (1960: 149-153)
3. Meşrutiyet’te imlâ Meselesi (1960: 358)

İmlâ sorunlarının çözülmesi, ortak kuralların tespiti ve öğretilmesi için bu kitaplar yayınlanmıştır. Mehmet Raşit’in Usûl-i İmlâ adlı eseri bizde ilk imlâ kılavuzudur (Ediskun 1964: 290). Kitabın ne zaman yazıldığı tam olarak ifade edilmemiş ancak önsözünde Mekteb-i Bahri-i Şahane’den bahsedilmiştir. Buna göre 19. yüzyılın ikinci yarısında yazıldığı anlaşılabilir. Fakat bir başka görüşe göre bu konudaki ilk çalışma Şemsettin Sami’nin Usûl-i Tenkît ü Tertîb adlı eseridir. (Levend 1960: 153). 12 Aralık 1928’de Dil Encümeni tarafından (eski ve yeni harflerle) düzenlenen çift sütunlu XVII + 371 sayfalık “İmlâ Lûgati” yayımlanmıştır (Dilaçar 1977: 315). 12 Temmuz 1932’de Atatürk’ün talimatıyla Türk Dilini Tetkik Cemiyeti, dernek olarak kurulmuştur. Atatürk’ün sağlığında yapılan üç kurultayda hem kurumun yönetim organları seçilmiş hem dil siyaseti belirlenmiş hem de bilimsel bildiriler sunulup tartışılmıştır. 1934’teki kurultayda cemiyetin adı, Türk Dili Araştırma Kurumu; 1936’daki kurultayda ise Türk Dil Kurumu olmuştur. 1941’de basılan imlâ kılavuzu,

Türk imlâsının birçok sorununu çözmüş ve imlâda sorun olabilecek birçok konuyu istikrara kavuşturmuştu. İmlâ kurallarının çoğu 1965'e kadar hiç değişmemiş ve böylece bir gelenek oluşmuştu. 1970'e kadar imlâ kılavuzu olarak adlandırılan kılavuz 1970'ten sonra yazım kılavuzu şeklinde adlandırılmıştır.

“Geç de olsa 1941'de basılan imlâ kılavuzu, Türk imlâsının birçok sorununu çözmüş ve imlâda sorun olabilecek birçok konuyu istikrara kavuşturmuştu. İmlâ kurallarının çoğu 1929'dan 1965'e kadar, tam 36 yıl hiç değişmemiş ve böylece bir gelenek oluşmuştu. Ancak basına “yeni” sözü eklenerek ve 1. baskı olduğu belirterek 1965'te basılan yeni imlâ kılavuzu bazı değişiklikler getirmiş ve oluşmuş geleneği sarsmıştır. Söz gelişi 1965'e kadar düzeltme işaretiyle yazılan lastik, klasik, plan, Latin gibi kelimelerden 1965'te düzeltme işareti kaldırılmıştır. 1965'e kadar ayrı yazılan baba tatlısı, mine çiçeği, salkım söğüt gibi kelimeler, 36 yıl sonra birleştirilmiştir. 1965'e kadar arabasıyla, ordusuyla şeklinde yazılan kelimelerin 1965 kılavuzuna göre arabasıyla, ordusuyla şeklinde yazılması gerekmiştir. Burada birkaç örneğini gösterdiğimiz değişiklikler 1965 kılavuzuyla sınırlı kalmamış, yerleşmiş düzen bir defa sarsılınca artık sık sık değişikliklere gidilmiş ve imlâdaki istikrar iyice bozulmuştur. Söz gelişi 1965'te sadece Batı kökenli kelimelerden kaldırılan düzeltme işareti, 1970'te latif, telaffuz gibi Doğu kökenli kelimelerden de kaldırılmıştır. 36 yıllık arabasıyla sözünü 1965'te arabasıyla yapan yeni kılavuz 1970'te bu defa arabasıyla biçimini benimsemiş 1977'de ise tekrar 1965'e dönmüştür. Mesleki, milli, resmi gibi kelimelerde 1977'ye kadar, tam 48 yıl kullanılan düzeltme işareti 1977'de nispet î'sinin üzerinden kaldırılmıştır. 1965'teki yeni imlâ kılavuzuyla başlayan ve burada ancak küçük bir kısmını gösterdiğimiz bu değişiklikler, hem imlâmındaki gelenek ve istikrarı ortadan kaldırmış, hem de toplumda birçok tartışmalara yol açmıştır. 1982'de bir anayasa kuruluşu haline getirilen ve buna göre yeniden düzenlenen Türk Dil Kurumunun 1985'teki imlâ kılavuzunda da birtakım değişikliklerin olması tabiiydi. Çünkü kurum imlâda ilk defa değişiklik yapmıyordu. Maalesef 1965'te değişiklikler başlamış ve imlâmındaki istikrar bozulmuştu. Kurumun istikrarsızlığa bir çözüm araması ve 1985'te çözümünü kamuoyuna sunması çok normaldi. Elbette bu çözüm teklifine karşı eleştiriler olacaktı ve oldu. Ancak tartışmaların ardı arkası kesilmediği gibi imlâmındaki istikrarda bir türlü sağlanamadı. “Dil birliğinin sağlanması için öncelikle yazımda birliğin sağlanması gerektiği düşüncesinden yola çıkılarak birleştirici bir kılavuz hazırlanması için çaba harcanmıştır. Bu kılavuzun hazırlayıcıları yeni tartışmalar

yaratmak değil, yaşanan tartışmaları sona erdirmek ve herkesin benimseyeceği, kullanacağı kuralları ve yazım biçimlerini yaygınlaştırmak amacındadır.” (Yazım Kılavuzu 2009: VII) Bütün bunları göz önünde bulunduran Türk Dil Kurumu, yeni baskı için imlâ kılavuzunu tekrar gözden geçirmeye karar verdi. Kurum üyeleri arasından 7 kişilik bir komisyon oluşturdu. Talim ve Terbiye Kurulunun edebiyatçı iki üyesi de komisyona davet edildi. Bazen haftada birkaç defa toplanılarak iki yıla yakın süreyle kılavuz üzerinde çalışıldı. Komisyonun hazırladığı taslak, dört gün boyunca 40 kişilik bilim kurulunda tartışıldı ve taslağa son şekil verildi.” (İmlâ Kılavuzu 2000: 2) Bütün bu çalışmalardan sonra 2000’de, 2005’te ve en son 2009’da Yazım Kılavuzu tekrar basılmıştır.

Bundan sonraki bölümde başlıca yazım kuralları üzerinde durulacaktır.⁷

2.7.1. Bağlaç Olan da, de’ nin Yazılışı

Bağlaç olan da, de ayrı yazılır. Kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar: Kızı da geldi gelini de. Durumu oğluna da bildirdi. Sen de mi kardeşim? Güç de olsa. Konuşur da konuşur.

Ayrı yazılan da, de hiçbir zaman ta, te biçiminde yazılmaz.

Ya sözüyle Birlikte kullanılan da mutlaka ayrı yazılır: ya da.

Da, de bağlacını kendisinden önceki kelimedenden kesme ile ayırmak yanlıştır: Ayşe de geldi (Ayşe’de geldi değil).

Da, de bağlacının bulunma durumu eki olan –da, -de, -ta, -te ile hiçbir ilgisi yoktur. Bulunma durumu eki getirildiği kelimeye bitişik yazılır: devede (deve-de) kulak, evde (ev-de) kalmak, yolda (yol-da) kalmak, ayakta (ayak-ta) durmak, çantada (çanta-da) keklik. İkide (iki-de) bir aynı sözü söyleyip durma.

Yurtta sulh, cihanda sulh. (Mustafa Kemal Atatürk)

2.7.2. Bağlaç Olan ki’ nin Yazılışı

Bağlaç olan ki ayrı yazılır: demek ki, kaldı ki, bilmem ki.

Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.

⁷ Bu bölümde verilen yazım kuralları, TDK- Yazım Kılavuzu 2009’dan alınmıştır.

(Mustafa Kemal Atatürk)

Olmaz ki!

Böyle de yatılmaz ki!

Ruşen Eşref Ünaydın' ın "Diyorlar ki" adlı eseri ne güzeldir!

Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer.

Ki bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: belki, çünkü, hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki. Bu örneklerden çünkü sözünde ek aynı zaman küçük ünlü uyumuna uymuştur.

Şüphe ve pekiştirme göreviyle kullanılan ki sözü de ayrı yazılır: Babam geldi mi ki? Başbakan konuşacak mı ki?

2.7.3. Bağlaç Olan ne... ne...' nin Yazılışı

Bu bağlacın kullanıldığı cümlelerde fiil olumlu olmalıdır: Ne Fransa' da ne de Almanya' da aradığını bulabilmişti.

Onlar ne arsız ne yılışkan ve yırtık gülmelidirler; ne de somurtmalıdırlar.

(Refik Halit Karay)

Ne ziraat ne ticaret için kâfi nüfus kaldı.

(Falih Rıfkı Atay)

2.7.4. Soru Eki mı, mi, mu, mü' nün Yazılışı

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar: Kaldı mı? Gelecek miydi? Güler misin, ağlar mısın?

Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığında da ayrı yazılır: Güzel mi güzel! Yağmur yağdı mı dışarı çıkamayız.

Vazgeçmek birleşik fiili, mi soru ekiyle birlikte kullanıldığında iki ayrı biçimde yazılabilir: Vaz mı geçtin? Vazgeçtin mi?

2.7.5. Fiil Çekimi ile İlgili Yazılışlar

Gelecek zaman ekinin ünlüleri ile zaman ekinden önceki ünlü, söyleyiş bakımaksızın bütün şahıslarda a, e ile yazılır: geleceğim, gelmeyeceğim, gelemeyeceğim, geleceğiz, gelmeyeceğiz, gelemeyeceğiz, gelmeyeceksin, gelemeyeceksin; alacağım, almayacağım, alamayacağım, almayacaksın, alamayacaksın; başlayacağım.

Teklik ve çokluk 1. Kişi emir eklerinin ünlüsü ile ekten önceki ünlü, söyleyiş bakımaksızın a, e ile yazılır: başlayayım, gelmeyeyim; başlayalım, gelmeyelim.

İstek ekinden önce gelen ünlü, söyleyiş bakımaksızın a, e ile yazılır: başlayasın, başlaya, başlayasınız, başlayalar; gelmeysin, gelmeye, gelmeysiniz, gelmeyeler.

2.7.6. Mastar Eklerinin Yazılışı

-mak, -mek ile biten mastarlardan sonra -a, -e, -ı, -i eklerinden biri geldiğinde araya y ünsüzü girer: kazanmak-a > kazanma-y-a, aldanmak-ı > aldanma-y-ı, sevmek-e > sevme-y-e, görmek-i > görme-y-i.

2.7.7. İken' in Yazılışı

İken ayrı olarak yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir. Bu durumda başındaki i ünlüsü düşer. Getirildiği kelimenin ünlüleri kalın da olsa, bu ekin ünlüsü ince kalır: okur-ken (< okur iken), yazar-ken (< yazar iken), çalışır-ken (< çalışır iken), uyur-ken (< uyur iken), başlar-ken (< başlar iken), durmuş-ken (< durmuş iken), olgun-ken (< olgun iken), durgun-ken (< durgun iken).

İken, ünlüsüyle biten kelimelere ek olarak getirildiğinde başındaki i ünlüsü düşer ve araya y ünsüzü girer: okulday-ken (< okulda iken), yolday-ken (< yolda iken).

2.7.8. İle' nin Ek Olarak Yazılışı

İle ayrı olarak yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir. Kelimelere eklenerek yazıldığında ünlü uyumlarına uyar.

İle, ünsüzle biten kelimelere ek olarak getirildiğinde i ünlüsü düşer ve bitişik yazılır: (bulut-la (bulut ile), çiçek-le (çiçek ile), kuş-la (kuş ile)).

İle, ünlüyle biten kelimelere ek olarak getirildiğinde başındaki i ünlüsü düşer ve araya y ünsüzü girer. Ek, ünlü uyumlarına uyar: arkadaşı-y-la (arkadaşı ile), anası-y-la (anası ile), çevre-y-le (çevre ile), sürü-y-le (sürü ile), yapı-y-la (yapı ile).

2.7.9. Ek Fiil Olan imek' in Yazılışı

İmek fiili bugün daha çok ekleşmiş olarak kullanılmakta ve ünlü uyumlarına uymaktadır.

Ünlüyle biten kelimelere eklendiğinde i ünlüsü düşer. Bu durumda araya y ünsüzü girer: ne-y-se (ne ise), sonuncu-y-du (sonuncu idi), yabancı-y-mış (yabancı imiş).

Ünsüzle biten kelimelere eklendiğinde de i ünlüsü düşer: gelir-se (gelir ise), güzel-miş (güzel imiş), yorgun-du (yorgun idi).

2.7.10. Pekiştirmeli Sıfatların Yazılışı

Pekiştirmeli sıfatlar bitişik yazılır: apaçık, apak, büsbütün, çepeçevre, çırcıplak, cırılcıplak, dümdüz, düpedüz, gömgök, güpegündüz, kapkara, kupkuru, paramparça, sapasağlam, sapsarı, sırsıklam, sırlıklam, sipsivri, yemyeşil.

2.7.11. Sayıların Yazılışı

1. Sayılar metin içerisinde yazıyla yazılır: bin yıldan beri, dört kardeş, haftanın beşinci günü, üç ayda bir, yüz soru, iki hafta sonra, üçüncü sınıf.

Yaş otuz beş, yolun yarısı eder.

(Cahit Sıtkı Tarancı)

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır: 17.30'da, 11.00'de, 1.500.000 lira, 25 kilogram, 150 kilometre, 15 metre kumaş, 1.250.000 kişi, %25, %50.

Saat ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir: saat dokuzu beş geçe, saat yediye çeyrek kala, saat sekizi on dakika üç saniye geçe, mesela saat onda.

2. Birden fazla kelimededen oluşan sayılar ayrı yazılır: iki yüz, üç yüz altmış beş.

3. Para ile işlem ve senet, çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır: 650,35 (altıyüzelliYTL, otuzbeşYKr).

4. Notayı niteleyen sayılar ayrı yazılır: on altılık.

5. Oyun adlarını niteleyen sayılar bitişik yazılır: altmışaltı

6. Romen rakamları ancak yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında kullanılabilir: XX. Yüzyıl, III. Selim, XIV. Louis, II. Wilhelm, V. Karl, VIII. Edward, 1. XI. 1928, I. Cilt, XII. Cilt.

7. Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü grublara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur: 326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500.

8. Sayılarda kesirler virgül ile ayrılır: 15,2 (15 tam, onda 2), 5,26 (5 tam, yüzde 26).

9. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır: 15., 56., XX.; 5' inci, 6' ncı.

Sıra sayıları ekle gösterildiğinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır; ayrıca nokta konmaz: 8.' inci değil 8' inci, 2.' nci değil 2' nci.

10. Üleşme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir: 2, ser değil ikişer, 9' ar değil dokuzar, 100' er değil yüzer.

2.7.12. Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

Büyük harflerin kullanıldığı yerler aşağıda sıralanmıştır:

A. Cümle büyük harfle başlar: Ak akçe kara gün içindir.

Hayatta el hakiki mürşit ilimdir, fendir.

(Atatürk)

Cümle içinde tırnak veya yay ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem) konur:

Atatürk, "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" diyor.

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

(Nurullah Ataç)

Ancak iki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz:

Bir zamanlar –bu zamanlar çok da uzak değildir, bundan on, on iki yıl önce- Türk saltanatının maddi sınırlarını uçsuz bucaksız denilecek kadar genişti.

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar:

Menfaat sandalyeye benzer: Başında taşır seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir.

(Cenap Şahabettin)

Ancak iki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralandıında bu örnekler büyük harfle başlamaz:

Bu eskiliği siz de çok evde görmüşsünüzdür: duvarlarda çiviler, çivi yerleri, lekeler...

Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime büyük harfle başlamaz: 2005 yılında Türk Dil Kurumununun 73. Yılıni kutladık.

Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır: “Banka, bütçe, devlet, fındık, kaneppe, menekşe, şemsiye” g,b, yüzlerce kelime, kökenleri yabancı olmakla birlikte artık dilimizin malı olmuştur. “Et-, ol-“ fiilleri, dilimizde en sık kullanılan yardımcı fiillerdir.

B. Dizeler genellikle büyük harfle başlar:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi;

Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.

(Muhibbi)

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

(Mehmet Akif Ersoy)

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik;

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik.

(Yahya Kemal Beyatlı)

C. Özel adlar büyük harfle başlar:

1.Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar: Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Kazım Karabekir, Ahmet Haşim, Tefik Fikret, Mehmet Emin Yurdakul, Hüseyin Cahit Yalçın, Orhan Veli Kanık, Sait Faik Abasıyanık, Yunus Emre, Evliya Çelebi, Gevheri, Karacaoğlan, Âşık Ömer, Wolfgang von Goethe, Wilhelm Radloff, Vilhelm Thomsen, Victor Hugo.

Takma adlar da büyük harfle başlar: Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman), Demirtaş (Ziya Gökalp), Tarhan (Ömer Seyfettin), Aka Gündüz (Hüseyin Avni, Enis Avni), Kirpi (Refik Halit Karay), Deli Ozan (Faruk Nafiz Çamlıbel), Server Bedi (Peyami Safa), İrfan Kudret (Cahit Sıtkı Tarancı), Mehmet Ali Sel (Orhan Veli Kanık).

2.Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve türbe adları büyük harfle başlar: Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Kaymakam Erol Bey, Sayın Prof. Dr. Hasan Eren, Hamdi Bey, Mustafa Efendi, Zeynep Hanım, Bay Ali Çiçekçi, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Doktor Behçet Uz, Mareşal Fevzi Çakmak, Yüzbaşı Cengiz Topel; Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Genç Osman, Deli İbrahim, Avcı Mehmet, Nişancı Mehmet Paşa, Deli Petro.

Akrabalık bildiren kelimeler büyük harfle başlamaz: Tülay Abla, Ayşe Teyze, Fatma nine, Kemal dayı, Saim amca, Ali enişte.

Akrabalık bildiren kelimeler başa geldiğinde lakap yerine kullanıldığı için büyük harfle başlar: Nene Hatun, Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan.

Bazı tarihi ve menkıbevi şahsiyetlerde ise akrabalık bildiren kelime sonda olduğu halde unvan değeri kazandığı ve özel ada dâhil olduğu için büyük harfle yazılır: Gül Baba, Susuz Dede, Adile Hala, Gülsüm Bacı, Sultan Ana.

Resmi yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen makam, mevki, uncan bildiren kelimeler de büyük harfle başlar:

Sayın Bakan,

Sayın Başbakan,

Sayın Rektör,

Sayın Vali,

Hitap kelimeleri de büyük harfle başlar:

Sevgili Kardeşim,

Aziz Dostum,

Değerli Arkadaşım,

3. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar: Sarıkız, Fino, Karabaş, Pamuk, Minnoş, Tekir.

4. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar: Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça, Arap, Japon; Oğuz, Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar; Karakeçili, Hacımusalı.

5. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar: Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça, Arapça; Oğuzca, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe, Tatarca.

6. Devlet adları büyük harfle başlar: Türkiye Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, Azerbaycan Cumhuriyeti.

7. Din ve Mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar: Müslümanlık, Müslüman; Hristiyanlık, Hristiyan; Musevilik, Musevi; Budizm, Budist; Hanefilik, Hanefi; Malikilik maliki; Protestanlık, Protestan; Katoliklik, Katolik.

8. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar: Tanrı, Allah, Cebrail, Zeus, Oziris, Kibele. Ancak tanrı kelimesi özel ad olarak kullanılmadığında küçük harfle başlar: Eski Yunan tanrıları. Bazı dini terimlerin küçük harfle başlaması da gelenekleşmiştir: cennet, cehennem, uçmak, tamu, peygamber, sırat köprüsü.

9. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar: Merkür, Neptün, Plüton, Halley, Dünya, Güneş, Ay vb.

Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar.

10. Yer adları (kıta, bölge, il, ilçe, köy, semt, cadde, sokak, semt vb.) büyük harfle başlar: Asya, Avrupa, Afrika, Amerika; İç Anadolu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Yakın Doğu; Ankara, İstanbul, Taşkent, Bağdat, Moskova; Turgutlu, Ürgüp, Ahlat; Çayırbağı, Akçaköy; Bahçelievler, Cebeci; Atatürk Bulvarı, Ziya Gökalp Caddesi; Sankiyedim Sokağı, Asmalımescit Sokağı.

Doğu ve batı sözleri yön bildirdiğinde küçük olarak yazılır: Bursa'nın doğusu. Bu sözler düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde ise büyük olarak yazılır: Batı medeniyeti, Doğu mistisizmi vb.

Yer adları ilk isimden sonra gelen deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar: Ağrı Dağı, Aral Gölü, Çanakkale Boğazı, Dicle Irmağı, Ege Denizi, Erciyes Dağı, Fırat Nehri, Tuna Nehri, Van Gölü, Zigara Geçidi, Süveyş Kanalı.

Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, bucak, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar: Konya ili, Etimesgut ilçesi, Taflan köyü vb.

Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak kelimeleri büyük harfle başlar: Gazi Osmanpaşa Mahallesi, Yıldız Mahallesi, Yunus Emre Mahallesi, Karaköy Meydanı, Zafer Meydanı, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Ziya Gökalp Bulvarı, Nene Hatun Caddesi, Cemal Nadir Sokağı, Fevzi Çakmak Sokağı, İnkılap Sokağı, Reşat Nuri Sokağı, Türk Ocağı Sokağı.

Yer bildiren özel isimlerde de kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman, kelime başında büyük harf kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan, Bulvar'dan.

11. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar: Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, İshakpaşa Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Ankara Kalesi, Alanya Kalesi, Galata Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, Mostar Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Zafer Abidesi, Bilge Kağan Anıtı.

12. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Devlet Malzeme Ofisi, Millî Kütüphane, Çocuk Esirgeme Kurumu, Atatürk Orman Çiftliği, Çankaya Lisesi; Anadolu Kulübü, Mavi Köşe Bakkaliyesi; Türk Ocağı, Yeşilay Derneği, Muharip Gaziler Derneği, Emek İnşaat; Bakanlar Kurulu, Danışma Kurulu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

13. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: Medeni Kanun, Borçlar Hukuku (kanun), Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği.

Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik vb.ni bildiren kelimeler, belli bir kurum vb. kastedildiğinde büyük harfle başlar: Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır. Son aylarda Kurum, yazım konusunda yoğun bir çalışma içine girmiştir. 2876 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor. Bu madde Yönetmelik'in 4'üncü maddesine aykırı düşmektedir.

14. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, müzik) her kelimesi büyük harfle başlar: Nutuk, Safahat, Kendi Gök Kubbemiz, Anadolu Notları, Sinekli Bakkal; Türk Dili, Türk Kültürü, Varlık; Resmî Gazete, Hürriyet, Milliyet, Türkiye, Yeni Yüzyıl, Yeni Asır; Saraydan Kız Kaçırma, Onuncu Yıl Marşı.

Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz: Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi, Halı Dokuyan Kızlar tablosu.

Büyük harflerin kullanıldığı yerlerde bulunan ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır: Mai ve Siyah, Suç ve Ceza, Leyla ile Mecnun, Turfanda mı, Turfa mı? Diyorlar ki, Dünyaya İkinci Geliş yahut Sır İçinde Esrar, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe, Ben de Yazdım.

15. Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Nevruz Bayramı, Anneler Günü, Öğretmenler Günü, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü, 14 Mart Tıp Bayramı, Hıdırellez.

Kurultay, bilgi şöleni, açık oturum vb. toplantıların adlarında her kelime büyük harfle başlar: V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Manas Bilgi Şöleni.

16. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar: Kurtuluş Savaşı, Millî Mücadele, Cilalı Taş Devri, İlk Çağ, Yükselme Devri, Millî Edebiyat Dönemi, Serveti/unun Dönemi, Tanzimat Dönemi.

Tarihî dönem bildirmeyip tür veya tarz bildiren terimler küçük harfle başlar: divan şiiri, divan edebiyatı, halk şiiri, halk edebiyatı, eski Türk edebiyatı, Türk dili, Türk sanat müziği, Türk halk müziği, tekke edebiyatı.

17. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar: Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Türkolog, Türkoloji, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Asyalılık, Darvinci, Konyalı, Bursalı.

Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz: acem (Türk müziğinde bir perde), hicaz (Türk müziğinde bir makam), nihavent (Türk müziğinde bir makam), acemi (tecrübesiz), amper (elektrik akımında şiddet birimi), jul (fizikte iş birimi), allahlık (saf, zararsız kimse), donkişotluk (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışmak).

18. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde özel adlar büyük harfle başlar: Antep fıstığı, Brüksel lahanası, Frenk gömleği, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Japon gülü, Maraş dondurması, Van kedisi.

Ç. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar: 29 Mayıs 1453 Sah günü, 29 Ekim 1923, 28 Aralık 1982'de göreve başladı. Lale festivali 25 Haziranda başlayacak.

1919 senesi Mayısın 19'uncu günü Samsun 'a çıktım. (Atatürk)

Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar: Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar. Yürütme Kurulu toplantılarını perşembe günleri yaparız. ,

D. Levhalar ve açıklama yazılan büyük harfle başlar: Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Başkan, Doktor, Otobüs Durağı, Dolmuş Durağı, Şehirler Arası Telefon, III. Kat, IV Sınıf I. Blok.

E. Bilim dallarında kullanılan terimlerin büyük harfle yazılışı, ilgili dallardaki uygulamaya bağlıdır: *Canis canis*, *Carduelis carduelis*, *Ardea alba*, *Populus alba*, *Prunus domestica*, *Pinus silvestris*.

F. Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıkta bulunan kelimelerin tamamı, alt başlıkta bulunan kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır.

G. Kitap, dergi vb.nde bulunan resim, çizelge, tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar.

2.7.13. Birleşik Kelimelerin Yazılışı

Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler, yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik kelime olurlar: yer çekimi, hanımeli, ses bilgisi; beyaz peynir, açıkgöz, toplu iğne; eli açık, sırtı pek; söz etmek, zikretmek, hasta olmak, gelebilmek, yazadurmak, alıvermek; çoluk çocuk, çıtçıt, altüst; başüstüne, günaydın; sağ ol, ateşkes, külbastı

Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

2.7.13.1. Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik kelimeler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılırlar:

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *kaynana* (< *kayın ana*), *kaynata* (< *kayın ata*), *nasıl* (< *ne asıl*), *niçin* (< *ne için*), *pazartesi* (< *pazar ertesi*), *sütlaç* (< *sütlü aş*), *birbiri* (< *biri biri*).

2. Et- ve ol- yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *emretmek* (< *emir etmek*), *kaybolmak* (< *kayıp olmak*); *haletmek* (< *hal' etmek=tahttan indirmek*), *menolunmak* (< *men' olunmak*); *affetmek* (< *af etmek*), *reddetmek* (< *ret etmek*).

3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.

a. Bitki adları: *aslanağzı*, *civanperçemi*, *keçiboynuzu*, *kuşburnu*, *turnagagası*, *açıkağz*, *akkuyruk* (çay), *alabaş*, *altınbaş* (kavun), *altıparmak* (palamut), *beşbüyük*

(muşmula), acemborusu, çobançantası, gelinfeneri, karnıkara (börülce), kuşyemi, şeytanarabası, venüsçarığı, yılanyastığı, akşamsefası, camgüzeli, çadıruşağı, gecesevası, ayşekadın (fasulye), hafızali (üzüm), havvaanaeli, meryemanaeldiveni.

b. Hayvan adları: danaburnu (böcek), akbaş (kuş), alabacak (at), bağırkara (kuş), beşparmak (deniz hayvanı), beşpençe (deniz hayvanı), çakırkanat (ördek), elmabaş (tepeli dalgıç), kababurun (balık), kamçıkuyruk (koyun), kamışkulak (at), karabaş, karagöz (balık), karafatma (böcek), kızılkanat (balık), sarıkuyruk (balık), yeşilbaş (ördek), saz kayası (balık), sırtıkara (balık), şeytaniğnesi, yalıçapkını (kuş), bozbakkal (kuş), bozyürük (yılan), karadul (örümcek), sarısabır (bitki).

c. Hastalık adları: itdirseği (arpacık), delibaş, karabacak, karataban.

ç. Alet ve eşya adları: balıkgözü (halka), deveboynu (boru), domuzayağı (çubuk), domuztırnağı (kanca), horozayağı (burgu), kargaburnu (alet), keçitırnağı (oyma kalemi), kedigözü (lamba), leylekgagası (alet), sıçankuyruğu (törpü), baltabaş (gemi) gagaburun (gemi), kancabaş (kayık), adayavrusu (tekne).

d. Biçim adları: ayıbacağı (yelken biçimi), balıksırtı (desen), civankaşı (nakış), eşeksırtı (çatı biçimi), kazkanadı (oyun), kırlangıçkuyruğu (işaret), koçboynuzu (işaret), köpekkuyruğu (spor), sıçandışi (dikiş), balgümeci (dikiş), beşikörtüsü (çatı biçimi), turnageçidi (fırtına).

e. Yiyecek adları: dilberdudağı (tatlı), hanımgöbeği (tatlı), hanımparmağı (tatlı), kadımbudu (köfte), kadingöbeği (tatlı), kargabeyni (yemek), kedidili (bisküvi), tavukgöğsü (tatlı), vezirparmağı (tatlı), bülbülyuvası (tatlı), kuşlokumu (kurabiye), alinazik (kebab).

f. Oyun adları: beştaş, dokuztaş, üçtaş.

g. Gök cisimlerinin adları: Altıkardeş (yıldız kümesi), Arıkovanı (yıldız kümesi), Büyükayı (yıldız kümesi), Demirkazık (yıldız), Küçükayı (yıldız kümesi), Kervankıran (yıldız), Samanyolu (yıldız kümesi), Yedikardeş (yıldız kümesi).

ğ. Renk adları: baklaçiçeği, balköpüğü, camgöbeği, devetüyü, fildişi, gülkurusu, kavuniçi, narçiçeği, ördekbaşı, ördekgagası, tavşanağzı, tavşankanı, turnagözü, vapurdumanı, vişneçürüğü, yavruağzı.

4. -a, -e, -i, -ı, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek, görmek ve yazmak fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır: alabildiğine, düşünebilmek, yapabilmek; uyuyakalmak; gidedurmak, yazadurmak; çıkagelmek, olagelmek, süregelmek; düşeyazmak, öleyazmak; alıvermek, gelivermek, giilüvermek, uçuvermek; düşmeyegör, ölmeyegör.

5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: alaşağı, albeni, ateşkes, çalçene, çalyaka, dön Baba, gelberi, incitmebeni, rastgele, sallabaş, sallasirt, sıkboğaz, unutmabeni; çekyat, geçgeç, kaçgöç, kapkaç, örtbas, seçal, veryansın, yapboz, yazboz tahtası.

6. -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -mış/-miş sıfat-fiil eklerinin kalıplaşmasıyla oluşan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Ağaçkakan, alaybozan, cankurtaran, çöpçatan, dalgakıran, demirkapan, etyaran, filizkıran, gökdelen, oyunbozan, saçkıran, yelkovan, yolgeçen;

Akımtoplar, altıpatlar, barışsever, basınçölçer, betonkarar, bilgisayar, çoksatar, dilsever, füzeatar, özezer, pürüzalır, uçaksavar, yurtsever;

Baştanımaz, değerbilmez, etyemez, haciyatmaz, kadirbilmez, karıncaezmez, kuşkonmaz, külyutmaz, tanrıtanımaz, varyemez;

Çokbilmiş, güngörmüş.

7. İkinci kelimesi -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: albastı, ciğerdeldi, çitkırıldım, dalbastı, firdöndü, gecekondu, gündöndü, hünkârbeğendi, imambayıldı, karyagdı, külbastı, mirasyedi, papazkaçtı, serdengeçti, şıpsevdi, zıpçıktı.

8. Her iki kelimesi de -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) belirli geçmiş zaman veya -r /-ar /-er geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır: dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, uçtuuçtu (oyun); biçerbağlar, biçerdöver, göçerkonar, kazaratar, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner, yüzergezer.

Aynı yapıda olan çakaralmaz kelimesi de bitişik yazılır.

9. Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: ayakaltı, bilinçaltı, gözaltı (gözetim), şuuraltı;

akşamüstü, akşamüzeri, ayaküstü, ayaküzeri, bayramüstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü.

10. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır: Alper, Aydoğdu, Birol, Gülnihal, Gülseren, Gündoğdu, Şenol, Varol; Abasıyanık, Adivar, Atatürk, Gökalp, Güntekin, İnönü, Karaosmanoğlu, Tanpınar, Yurdakul; Boynueğri Mehmet Paşa, Tepedelenli Ali Paşa, Yirmisekiz Çelebi Mehmet, Yedisekiz Hasan Paşa.

11. İki veya daha çok kelimededen oluşmuş Türkçe yer adları bitişik yazılır: Çanakkale, Gümüşhane; Acıpayam, Pınarbaşı, Şebinkarahisar; Beşiktaş, Kabataş.

Şehir, kent, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su vb. kelimelerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır: Akşehir, Eskişehir, Suşehri, Yenişehir; Atakent, Batıkent, Konutkent, Korukent, Çengelköy, Sarıyer, Yenimahalle; Karabağ, Karadağ, Uludağ; Kocatepe, Tınaztepe; Akdeniz, Karadeniz, Kızıldeniz; Acıgöl; Kızılırmak, Yeşilirmak; İncesu, Karasu, Sarısu, Akçay.

12. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında unvan kelimesi sonda ise, gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır: Abidinpaşa, Bayrampaşa, Davutpaşa, Ertuğrulgazi, Kemalpaşa (ilçesi); Necatibey (Caddesi), Mustafabey (Caddesi).

13. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır: güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu.

14. Bunlardan başka dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:

a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: başağırılık, başbakan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman, başkarakter, başkent, başkomutan, başköşe, başmüfettiş, başöğretmen, başparmak, başpehlivan, başrol, başsavcı, başşehir, başyazar.

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları: aşçıbaşı, binbaşı, çarkçıbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı.

c. Oğlu, kızı szleri: apanoğlu, eloğlu, hinoğluhin, elkızı.

. Ağa, bey, efendi, hanım, nine vb. szlerle kurulan birleşik kelimeler: ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, hıyarağalık, kadınnine, paşababa.

d. Biraz, birkaç, birkaçı, birtakım, birçok, birçoğu, hiçbir, hiçbiri, herhangi belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

15. Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gzlemevi, huzurevi, konukevi, orduevi, oğretmenevi, polisevi, yayınevi.

16. Hane, name, zade kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: ayhane, dersane, kahvehane, yazıhane; beyanname, kanunname, seyahatname, siyasetname; amcazade, dayızade, teyzezade.

17. Farsça kurala gre oluşturulan isim ve sıfat tamlamaları ile kalıplaşmış biçimler bitişik yazılır: crmmeşhut, darıdnya, ehlibeyt, ehvenişer, erkniharp, fecrisadık, gayrimenkul, gayrimeşru, hsnkuruntu, hsnniyet, suikast, hamdsena, hercmer.

18. Arapça kurala gre oluşturulan tamlamalar ve kalıplaşmış biçimler bitişik yazılır: aliyyll, ceffelkalem, darlaceze, darlfnun, dassıla, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, hvelbaki, şeyhlislam, tahtelbahir, tahteşuur; lemşmul, cihanşmul, aleykmselm, Allahlem, bismillah, fenafillh, fisebilillah, hafazanallah, inşallah, maşallah, velhasıl, velhasılkelam.

19. Mzik makam adları bitişik yazılır: acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkrd.

Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır: ağır aksak, yrk aksak, yrk semai.

20. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazdır: İçişleri, Dışışleri, Genelkurmay, Yksekğretim.

2.7.13.2. Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

1. Etmek, edilmek, eylemek, kılmak, kılınmak, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller herhangi bir ses düşmesine veya türemesine uğramazsa ayn yazılır: alt etmek, arz etmek, azat etmek, boş olmak, dans etmek, el etmek, göç etmek, ilan etmek, kabul etmek, kul etmek, kul olmak, not etmek, oyun etmek, sağ olmak, söz etmek, terk etmek, var olmak, yok etmek, yok olmak.

2. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.

a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

Ada balığı, ateş balığı, dil balığı, fulya balığı, kedi balığı, kılıç balığı, köpek balığı, ton balığı, yılan balığı; acı balık, bıyıklı balık, dikenli balık.

Ardıç kuşu, arı kuşu, çalı kuşu, deve kuşu, muhabbet kuşu, saka kuşu, tarla kuşu, yağmur kuşu; alıcı kuş, boğmaktı kuş, makaralı kuş.

Ağustos böceği, ateş böceği, cırcır böceği, hamam böceği, ipek böceği, uçuç böceği, uğur böceği; ağılı böcek, çalgıcı böcek, sümüklü böcek.

At sineği, et sineği, meyve sineği, sığır sineği, su sineği, uyuz sineği.

Deniz yılanı, ok yılanı, su yılanı; Ankara keçisi, dağ keçisi, yaban keçisi; findık faresi, tarla faresi; dağ sıçanı, tarla sıçanı; Beç tavuğu, dağ tavuğu; Amerika tavşanı, yaban tavşanı; kaya örümceği, şeytan örümceği; bal arısı, yaban arısı; Pekin ördeği, yaban ördeği; Ankara kedisi, Van kedisi; Afrika domuzu, yaban domuzu.

b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

Ayrık otu, beşparmak otu, çörek otu, eğrelti otu, güzelavrat otu, kelebek otu, ökse otu, pisipisi otu, taşkıran otu, yüksük otu; acı ot, sütlü ot.

Ateş çiçeği, çuha çiçeği, güzelhatun çiçeği, ipek çiçeği, küpe çiçeği, lavanta çiçeği, mum çiçeği, yayla çiçeği, yıldız çiçeği; ölmez çiçek.

Avize ağacı, ban ağacı, dantel ağacı, kâğıt ağacı, mantar ağacı, mercan ağacı, öd ağacı, pelesenk ağacı, süt ağacı, tespih ağacı; kör ağaç.

Altın kökü, boya kökü, eğir kökü, helvacı kökü, meyan kökü; ek kök, saçak kök, yumru kök.

Dağ elması, yer elması; çalı diken, deve diken; köpek üzümü, kuş üzümü; çakal armudu, dağ armudu; at kestanesi, kuzu kestanesi; can eriği, gövem eriği; kuzu mantarı, yer mantarı; su kamışı, şeker kamışı; dağ nanesi, taş nanesi; ayı gülü, Japon gülü; Antep fıstığı, çam fıstığı; sırım fasulyesi, soya fasulyesi; Amerika bademi, taş bademi; Afrika menekşesi, deniz menekşesi; Japon sarmaşığı, kuzu sarmaşığı; Hint inciri, kavak inciri; armut kurusu, kayısı kurusu; su sarımsağı, şeker pancarı.

Kuru fasulye, kuru incir, kuru soğan, kuru üzüm.

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:

Alçı taşı, bileği taşı, çakmak taşı, damla taşı, Hacıbektaş taşı, kireç taşı, lüle taşı, Oltu taşı, sünger taşı, yılan taşı; buzul taş, damla taş, dikili taş, kayağan taş, yaprak taş.

Arap sabunu, el sabunu; kahve değirmeni, yel değirmeni; kahve dolabı, su dolabı; oturma odası; duvar saati, kol saati; duvar takvimi, masa takvimi; yemek masası; itfaiye aracı, kurtarma aracı; masa örtüsü, yatak örtüsü; el kitabı, Frenk gömleği, İngiliz anahtarı, İngiliz sicimi; alt geçit, tüp geçit, üst geçit, çekme demir, çekme kat, dolma kalem, dönme dolap, kesme kaya, toplu iğne, vurmali çalgılar, vurmali sazlar, yapma çiçek.

Afyon ruhu, katran ruhu, lokman ruhu, nane ruhu, tuz ruhu.

ç. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler: Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, havayolu, karayolu, keçi yolu; köprü yolu.

d. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: açık oturum, açık öğretim, ana dili, ay tutulması, baş ağrısı, baş belası, baş dönmesi, çıkış yolu, çözüm yolu, dil birliği, din birliği, güç birliği, iş birliği, iş bölümü, madde başı, ses uyumu, yer çekimi.

e. Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler: anlam bilimi, dil bilimi, edebiyat bilimi, gök bilimi, halk bilimi, ruh bilimi, toplum bilimi, toprak bilimi, yer bilimi; dil bilgisi, halk bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi.

f. Yuvar ve küre sözleriyle kurulan birleşik kelimeler: göz yuvarı, hava yuvarı, ısı yuvarı, ışık yuvarı, renk yuvarı, yer yuvarı; hava küre ışık küre, su küre, taş küre, yarı küre, yarım küre.

g. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler: bohça böreği, su böreği, talaş böreği; badem yağı, çiçek yağı, kuyruk yağı; arpa suyu, maden suyu, meyve suyu; kaşar peyniri, tulum peyniri, beyaz peynir; Adana kebabı, tas kebabı, Urfa kebabı; İnegöl köftesi, İzmir köftesi; ezogelin çorbası, mercimek çorbası, yoğurt çorbası; irmik helvası, kâğıt helvası, koz helva; acı badem kurabiyesi; Kemalpaşa tatlısı, peynir tatlısı, yoğurt tatlısı; badem şekeri, balık yumurtası.

Burgu makarna, çubuk makarna, yüksük makarna; kakaolu kek, üzümlü kek; çiğ köfte, içli köfte; dolma biber, kesme şeker, süzme yoğurt, yarma şeftali; kuruyemiş.

ğ. Gök cisimleri: Çoban Yıldızı, Kervan Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı, hava taşı, meteor taşı.

h. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: patlak göz, süzgün göz; aşık kemiği, bel kemiği, elmacık kemiği; serçe parmak, şahadet parmağı, yüzük parmağı; azı dişi, köpek dişi, süt dişi; kuyruk sokumu, safra kesesi; çatma kaş, takma diş, takma kirpik, takma kol; ekşi surat, kepçe surat; gaga burun (kimse), karga burun, kepçe kulak, çakır pençe, demir yumruk, kuru kemik.

ı. Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler: çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; ağır top, eksik etek, eski toprak, eski tüfek, kara maşa, sapsız balta.

i. Zamanla ilgili birleşik kelimeler: bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu.

3. -r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır: bakar kör, çalar saat, çıkar yol, döner sermaye, güler yüz, koşar adım, yazar kasa, yeter sayı; çıkmaz sokak, geçmez akçe, görünmez kaza, ölmez çiçek, tükenmez kalem; akan yıldız, doyuran buhar, uçan daire.

4. Renk sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır: bal rengi, duman rengi, gümüş rengi, portakal rengi,

saman rengi; ateş kırmızısı, boncuk mavisi, çivit mavisi, gece mavisi, limon sarısı, safra yeşili, süt kırığı.

5. Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır: açık mavi, açık yeşil, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi, koyu yeşil.

6. Yer adlarında kullanılan batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, orta, yukarı, iç, yakın, uzak kelimeleri ayrı yazılır: Doğu Anadolu, Batı Trakya, Orta Anadolu, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Orta Asya, Orta Doğu, Yakın Doğu, Uzak Doğu, Güneybatı Anadolu, İç Asya, İç Anadolu, Aşağı Ayrancı, Yukarı Ayrancı.

7. Kişi adlarından oluşmuş mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy vb. yer ve kuruluş adlarında sondaki unvanlar hariç, şahıs adları ayrı yazılır: Yunus Emre Mahallesi; Gazi Mustafa Kemal Bulvarı; Ziya Gökalp Bulvarı; Nene Hatun Caddesi; Fevzi Çakmak Sokağı, Cemal Nadir Sokağı; Koca Mustafapaşa; Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sultan Ahmet Camii, Sütçü İmam Üniversitesi.

8. Dış, iç, öte, sıra sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: ahlak dışı, çağ dışı, din dışı, kanun dışı, olağan dışı, yasa dışı; ceviz içi, hafta içi, yurt içi; fizik ötesi, kızıl ötesi, mor ötesi, sınır ötesi; akli sıra, ardı sıra, peşi sıra, yanı sıra.

9. Somut olarak yer belirten alt ve üst sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: deri altı, su altı, toprak altı, yer altı (yüzey); arka üstü, baş üstü, böbrek üstü bezi, tepe üstü (trafikte).

10. Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: alt yazı; üst kat, üst küme; ana bilim dalı, ana dili; ön söz, ön yargı; art damak, art niyet; arka teker; yan cümle, yan etki; karşı görüş, karşı oy; iç savaş, iç tüzük; dış borç, dış hat; orta kulak, orta oyunu; büyük anne, büyük baba; küçük harf, küçük parmak; sağ açık, sağ bek; sol açık, sol bek; peşin fikir, peşin hüküm; bir gözeli, bir hücreli; iki anlamlı, iki eşyeli; tek eşli, tek hücreli; çok düzlemli, çok hücreli; çift ayaklılar, çift kanatlılar.

2.7.14. Deyimlerin Yazılışı

Deyimler ayrı yazılır: akıntıya kürek çekmek, çam devirmek, çanak tutmak, gönlünden geçirmek, göz atmak, kulak asmak, kulak vermek, çantada keklik, deveye kulak, yağlı kuyruk, yüz görümlüğü.

2.7.15. İkilemelerin Yazılışı

İkilemeler ayrı yazılır: adım adım, ağır ağır, akın akın, allak bullak, aval aval (bakmak), cır cır (ötmek), çeşit çeşit, derin derin, gide gide, güzel güzel, karış karış, kös kös (dinlemek), kucak kucak, şıp şıp (damlamak), şıpır şıpır, tak tak (vurmak), takım takım, tıkr tıkr, yavaş yavaş.

Bata çıka, çoluk çocuk, düşe kalka, eciş bücüş, eğri büğrü, enine boyuna, eski püskü, ev bark, konu komşu, pılı pırtı, salkım saçak, sere serpe, soy sop, süklüm püklüm, yana yakıla, yarım yamalak.

m ile yapılmış ikilemeler de ayrı yazılır: at mat, çocuk mocuk, dolap molap, kapı mapı, kitap mitap.

İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır: baş başa, diz dize, el ele, göz göze, iç içe, omuz omuza, yan yana; baştan başa, daldan dala, elden ele, gündün güne, içten içe, yıldan yıla; başa baş, bire bir (ölçü), dişe diş, göze göz, teke tek; ardı ardına, boşu boşuna, günü gününe, peşi peşine, ucu ucuna.

2.7.16. Alıntı Kelimelerin Yazılışı

Yabancı kökenli kelimelerin yazılışlarıyla ilgili bazı noktalar aşağıda gösterilmiştir:

1. İki ünsüzle başlayan batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır: francala, gram, gramer, gramofon, grup, kral, kredi, kritik, plan, pratik, problem, profesör, program, proje, propaganda, protein, prova, psikoloji, slogan, snop, spiker, spor, staj, stil, stüdyo, trafik, tren, triptik.

Bu tür birkaç alıntıda, söz başında veya iki ünsüz arasında bir ünlü türemiştir. Bu ünlü söylenişte de yazılışta da gösterilir: iskarpin, iskele, iskelet, istasyon, istatistik, kulüp.

2. İçinde yan yana iki veya daha fazla ünsüz bulunan batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır: alafranga, apartman, biyografi, elektrik, gangster, kilogram, orkestra, paragraf, program, telgraf.

3. İki ünsüzle biten batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır: film, form, lüks, modern, natürmort, psikiyatr, slayt, teyp.

4. Batı kökenli alıntılarının içindeki ve sonundaki g ünsüzleri olduğu gibi korunur: biyografi, diyagram, dogma, magma, monografi, paragraf, program; arkeolog, demagog, diyalog, filolog, jeolog, katalog, monolog, psikolog, ürolog.

Ancak coğrafya, fotoğraf ve topoğraf kelimelerinde g 'ler, ğ'ye döner.

Aşağıdaki durumlarda batı kökenli kelimeler, özgün biçimleri ile yazılırlar:

1. Bilim, sanat ve uzmanlık dallarında kullanılan bazı terimler: andante (müzik), cuprum (kimya), deseptyl (eczacılık), quercus, terminus technicus (teknik terim).
2. Latin yazı sistemini kullanan dillerden alınma deyim ve sözler: Veni, vidi, vici (Geldim, gördüm, yendim.); conditio sine qua non (Olmazsa olmaz.); eppur si muove (Dünya her şeye rağmen dönüyor.); to be or not to be (olmak veya olmamak); l'art pour l'art (Sanat sanat içindir.); l'Etat c'est moi (Devlet benim); traduttore traditore (Çevirmen haindir.); persona non grata (istenmeyen kişi).

Mesele falan değildi öyle,

To be or not to be kendisi için;

Bir akşam uyudu;

Uyanmayıverdi. (Orhan Veli Kanık)

2.7.17. Yabancı Özel Adların Yazılışı

2.7.17.1. Arapça ve Farsça Adların Yazılışı

Arap ve Fars kökenli kişi ve yer adları Türkçenin ses ve yapı özelliklerine göre yazılır: Ahmet, Bedrettin, Fuat, Mehmet, Necmettin, Nizamettin, Ömer, Rıza, Saadettin;

Cezayir, Fas, Filistin, Mısır, Suudi Arabistan; Bağdat, Cidde, Erdebil, Halep, İsfahan, İskenderiye, Medine, Mekke, Şam, Şiraz, Tahran, Tebriz, Trablusgarp.

2.7.17.2. Latin Yazı Sistemini Kullanan Dillerdeki Adların Yazılışı

1. Latin yazı sistemini kullanan dillerdeki özel adlar özgün biçimleriyle yazılır: Beethoven, Byron, Cervantes, Chopin, Eminescu, Grimm, Horatius, Molière, Puccini, Rousseau, Shakespeare; Bologna, Buenos Aires, Iorga, Ile- de-France, Karlovy Vary, Latium, Loire, Mann, New York, Nice, Rio de Janeiro, Vaasa, Wuppertal. Ancak Batı dillerinde kullanılan adların okunuşları ayraç içinde gösterilebilir: Shakespeare (Şekspir) vb.

Yabancı özel adlardan türetilmiş akım adları Türkçe söylenişlerine göre yazılır: Dekartçılık, Epikürcülük, Kalvenci, Kalvencilik, Kalvenizm, Kartezyenizm, Lüterci, Lütercilik, Marksçılık, Marksist, Marksizm.

2. Batı kökenli kişi ve yer adlarının bir bölümü eskiden beri dilimizde yerleştiği biçimiyle yazılır: Napolyon, Şarlken, Şarl (Demirbaş Şarl); Atina,

Brüksel, Cenevre, Londra, Marsilya, Münih, Paris, Roma, Selanik, Venedik, Viyana, Zürih; Hollanda, Letonya, Lüksemburg.

3. Ait olduğu dilde ayrı yazılan yer adları Türkçede de aynı yazılır: Buenos Aires, Frankfurt am Main, Freiburg im Breisgau, Hyde Park, Mont Blanc, New Orleans, New York, Rio de Janeiro, San Marino, Wiener Neustadt, Titov Veles.

2.7.17.3. Yunanca Adların Yazılışı

Yunanca adlar yazılırken Yunan harflerinin ses değerlerini karşılayan Türk harfleri kullanılır: Homeros, Herodotos, Euripides, Pindaros, Solon, Sokrates, Aristoteles, Platon, Venizelos, Karamanlis, Papandreu, Onasis.

Ancak Herodotos, Sokrates, Aristoteles, Platon, Pythagoras, Eukleides adları dilimizde yaygın olarak Herodot, Sokrat, Aristo, Eflatun, Pisagor, Öklid biçimlerinde yerleşmiştir.

2.7.17.4. Rusça Adların Yazılışı

Rusça özel adlarda Rus harflerinin ses değerlerini karşılayan Türk harfleri kullanılır: Bolşevik, Brejnev, Çaykovski, Çehov, Dostoyevski, Gogol, Gorbaçov, İliminskiy, İlyiç, Katayev, Klyaştorınıy, Malov, Mendelejev, Prokofyev, Puşkin, Şolohov, Tolstoy, Yeltsin; Moskova, Omsk, Orenburg, Petersburg, Volga, Yenisey.

2.7.17.5. Çince ve Japonca Adların Yazılışı

1. Çince adlar, Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır: Honan, Huangho, Kanton, Nankin, Pekin, Şanghay, Vuhan.

Çince soyadları küçük adlardan önce gelir. Soyadları çocuklukla tek hecelidir, küçük adlar ise bir veya iki heceden oluşur. Bu adlar büyük harfle başlar; heceler arasına çizgi konur: Sun Yat-sen, Lin Yu-tang. Yalnız Konfüçyüs gibi yaygınlık kazanmış adlar bitişik yazılır.

2. Japon yer ve kişi adları da Türkçede yerleşmiş biçimlerine göre yazılır: Tokyo, Hiroşima, Nagazaki, Osaka, Hokkaydo, Kyoto; Hirohito, Nobuo Haneda, Kayako Hayashi, Sbuishi Kato, Masao Mori.

2.7.17.6. Türk Devlet ve Topluluklarındaki Özel Adların Yazılışı

Türk devlet ve topluluklarındaki özel adlar Türkçede yerleşmiş söyleniş biçimlerine göre yazılır: Azerbaycan, Özbekistan; Taşkent, Semerkant, Bakü,

Bişkek; Abdullah Tukay, Abdürrauf Fitrat, Bahtiyar Vahapzade, Baykonur, Cafer Cebbarlı, Cemal Kemal, Cengiz Aytmatov, İslam Kerimov, Muhtar Avazov, Osman Nasır

Tablo- 1: Türkçede Sıklıkla Yazım Yanlışı Yapılan Bazı Kelimeler⁸

YANLIŞ	DOĞRU	YANLIŞ	DOĞRU
Acaip	Acayip	Dinazor	Dinozor
Acımtrak	Acımtırak	Distiribütör	Distribütör
Ayrobik	Aerobik	Dçküman	Doküman
Aksesuar	Aksesuar	Dolanbaçlı	Dolambaçlı
Alafıranga	Alafranga	Eczahane	Eczane
Atmış	Altmış	Egzerziz	Egzersiz
Aliminyum	Alüminyum	Egzos	Egzoz
Anektod	Anekdod	Entrasan	Enteresan
Andlaşma	Antlaşma	Entirika	Entrika
Antreman	Antrenman	Ekskrim	Eskrim
Antrenör	Antrenör	Eşşek	Eşek
Arkealog	Arkeolog	Eşortman	Eşofman
Ardarda	Art arda	Etüd	Etüt
Asvalt	Asfalt	Eşki	Ekşi
Ahçı	Aşçı	Elektirik	Elektrik
Atolye	Atölye	Ensititü	Enstitü
Bagac	Bagaj	Enstürüman	Enstrüman
Banknot	Banknot	Fantazi	Fantezi
Bir az	Biraz	Fasülye	Fasulye
Birşey	Bir şey	Filim	Film
Biyografi	Biyografi	Filitre	Filtre
Biriket	Briket	Fıyat	Fiyat
Bıroşür	Broşür	Fülüt	Flüt
Broş	Bronş	Foklör	Folklor
Bu günkü	Bugünkü	Fotograf	Fotoğraf
Canbaz	Cambaz	Gardrop	Gardırop
Can kurtaran	Cankurtaran	Gıram	Gram
Çek yat	Çekyat	Halbu ki	Hâlbuki
Çepe çevre	Çepeçevre	Halüsünasyon	Halüsinasyon
Çikulata	Çikolata	Hamal	Hamal
Çünkü	Çünkü	Hanım eli	Hanımeli
Dekarasyon	Dekorasyon	Heran	Her an
Devolüasyon	Devalüasyon	Hastahane	Hastane
Dilbilgisi	Dil bilgisi	Herhangibir	Herhangi bir
Dil bilim	Dilbilim	Herşey	Her şey
Dilbilimi	Dil bilimi	Hiçbirşey	Hiçbir şey

⁸ Bu bölüme alınan kelimeler Türk Dil Kurumu'nun 2009 basımlı Yazım Kılavuzu'ndan seçilmiş ve kontrol edilmiştir.

YANLIŞ	DOĞRU	YANLIŞ	DOĞRU
Herkez	Herkes	Mütahit	Müteahhit
Hopörlör	Hoparlör	Orijinal	Orijinal
Hırisyan	Hristiyan	Orta öğrenim	Ortaöğrenim
İlk okul	İlkokul	Orta öğretim	Ortaöğretim
İlk öğrenim	İlköğrenim	Oysa ki	Oysaki
İlk öğretim	İlköğretim	Öbürki	Öbürkü
İlizyon	İllüzyon	Öge	Öge
İnkılap	İnkılap	Öğlen	Öğleyin
İzdirap	İstirap	Önsöz	Ön söz
Cimnastik	Jimnastik	Panaroma	Panorama
Kanape	Kanepe	Parağraf	Paragraf
Kapütülasyon	Kapitülasyon	Parlamento	Parlamento
Kaparo	Kapora	Pastahane	Pastane
Kaysı	Kayısı	Pehrız	Perhiz
Kibrit	Kibrit	Pek ala	Pekâlâ
Kirpik	Kirpik	Pekçok	Pek çok
Klavuz	Kılavuz	Potpori	Potpuri
Kıt'a	Kıta	Profösör	Profesör
Kolanya	Kolonya	Roportaj	Röportaj
Komser	Komiser	Rotar	Rötar
Kompozisyon	Kompozisyon	Rötüş	Rötüş
Kontür	Kontör	San ki	Sanki
Kopye	Kopya	Sarmısak	Sarımsak
Kırvat	Kravat	Kırıter	Kriter
Klübe	Kulübe	Kolleksiyon	Koleksiyon
Klüp	Kulüp	Kollektif	Kolektif
Labaratuvar	Laboratuvar	Seramoni	Seremoni
Lugat	Lügat	Şöför	Şoför
Mağalesef	Maalesef	Telefrik	Teleferik
Madem ki	Mademki	Telgraf	Telgraf
Makina	Makine	Tenefüs	Teneffüs
Matbağa	Matbaa	Ünvan	Unvan
Meğer ki	Meğerki	Ünüforma	Üniforma
Meşâle	Meşale	Üniverste	Üniversite
Meyva	Meyve	Yanlız	Yalnız
Müdafa	Müdafaa	Yalınış	Yanlış

2.8. Noktalama İşaretleri

Noktalama yazı dilinde; noktalama işaretlerini, kelimeler arası boşlukları ve paragraf başını kapsayan gerçek harfler ve sayılar dışındaki her şeydir. Noktalama işaretleri bir dilin seslerine ya da kelimelerine karşılık gelmez. Sesli okuma sırasında görülen duraklamaları olduğu kadar yazının organizasyonu ve yapısını anlatma ve tonlama görevini üstlenir.⁹

Noktalama işaretleri hakkında yapılan tanımlarda genellikle cümlede vurgu ve tonlamayı ifade etme, sözün anlaşılabilirliğini sağlama cümle içi öğeleri ayırt etme gibi özellikleri üzerinde durulur.

“Noktalama, başlıca sözün boğum noktalarını, bazı durgu ve durakları, cümle çeşitlerini göstermeye, dolayısıyla sözün vurgu ve tonlarını az çok hatırlatmaya yarar.” (Banguoğlu 1995: 129)

“Noktalama işaretleri, dilin yazılı ifadelerle anlama ve anlatmaya destek sağlayan yazı işaretleri olarak bilinmektedir.” (Uludağ 2002: 98)

Noktalama işaretlerinin Türkçe Sözlük'teki açıklaması ise şöyledir: Cümle veya yan cümledeki türlü öğeleri birbirinden ayırmaya yarayan, nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta vb. işaretlerdir. (Türkçe Sözlük-II 1988: 1091)

Devellioğlu'nun Lügat'inde nokta ve noktateyn (iki nokta) terimlerine yer verilirken noktalama işaretleri tanımı bulunmamaktadır. Aynı durum Sami'nin Kamus-ı Türkî'sinde de geçerlidir.

Vardar (2002), noktalamanın yazı göstergeleri oluşu üzerinde durur. “Sözdizimsel nitelikli ayrımların yanı sıra belli oranlarda da bütün olgularını belirtmek için kullanılan yazı göstergelerinin tümüne noktalama denir.” (Vardar 2002: 148)

2.8.1. Noktalama İşaretlerinin Önemi

Yazının anlaşılmasını kolaylaştırmak, cümleleri ayırmak, anlamı etkili kılmak için noktalama işaretleri kullanılır. Noktalama işaretleri okumanın düzenlenmesini, anlamın aydınlığa kavuşmasını ve okuyucunun dikkatini uyanık tutmasını sağlar. “Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama

⁹ <http://en.wikipedia.org/wiki/punctuation> (18. 02. 2010)

noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere noktalama işaretleri denir.” (TDK İmlâ Kılavuzu, 2000) Noktalama işaretleri, iletişimin tam olarak kurulabilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü bu işaretler yazının anlaşılmasını kolaylaştırır; cümle öğelerini, iç cümle, ara cümle ve yan cümleleri birbirinden ayırmaya, cümledeki vurgu, ezgi ve durakları belirlemeye yarar. Noktalama işaretlerinin bir yazıdaki işlevini, yol kavşaklarındaki trafik memurlarının görevlerine benzetmek mümkündür; zira bu işaretler okuyucuya yol gösterir. İletişimin etkili olabilmesi için oldukça önemli olan noktalama işaretleri için Eker (2006) şunları ifade eder: “Sözlü anlatımda, mesajı mümkün olduğunca anlam kaybına yol açmadan iletmek üzere, sözcük ve tümcelerin yanı sıra durgu, durak, ulama, vurgu, tonlamadan da yararlanır. Yazılı anlatımı sözlü anlatıma yaklaştırabilmek ve mesajı tam olarak iletebilmek amacıyla kullanılan ve genellikle uluslararası değerler taşıyan harfler dışındaki işaretler dizgesine noktalama işaretleri adı verilir.” (Eker 2006: 566)

Sözlü kompozisyonlarda, konuşmalarımızda; fikrimizi, duygumuzu ve isteklerimizi iyi anlatabilmek için, sesimizi ayarlarız. Bazen yükseltir, bazen alçaltırız. Sözlerimizin bazı yerlerinde jestler, mimikler yaparız, yavaş ve hızlı konuşuruz ya da duraklarız. İşte sözlü anlatımdaki bu durumlar, yazıda, yerini yazı işaretleri denen, noktalamaya bırakır. Noktalama işaretleri, anlamı aydınlatır; yanlış anlaşılmanın önüne geçer, okumayı düzenler, durakları belirterek, okuru uyararak, sesin anlatıma katacağı değeri sağlar. Yazılardan noktalama işaretlerini atarsak, anlam; gölgeler, karanlıklar içine gömülmüş gibi olur. Yazıyı söze yaklaştırmak, daha anlaşılır kılmak gibi amaçlarla ulusal ve uluslararası alanda ölçülenmiş işaretler dizgesi kullanılmaktadır. Gittikçe yaygınlaşan bu logografik ve piktografik işaretler trafik işaretlerinin işlevlerine benzer bir biçimde yazıyı ve yazımı yönlendirmekte, anlamayı kolaylaştırmaktadır (Eker 2006: 565). “Okumayı kolaylaştırmak için eskiden beri, özellikle sözdizimi değerleri olan alfabe dışı bazı işaretler kullanılmıştır. Bunlar, zamanımızda farklı yazılarda ortak, milletlerarası bir değer kazanmış olup noktalama işaretleri adını alırlar.” (Banguoğlu 1995: 128)

Noktalama işaretleri, yazılı anlatımda iletinin verici tarafından istenen biçimde alıcıya ulaştırılamaması problemini ortadan kaldırır. Vericinin göndermek istediği mesajın açık ve anlaşılır olmasını sağlayan ve mesajın anlamında oluşması muhtemel karmaşayı önleyen yine noktalama işaretleridir. “Noktalama işaretleri olmasa, her

şeyden önce tam bir iletim kurulamaz. Çünkü bu işaretler, yazının anlaşılmasını kolaylaştırır. Anlatımın temel birimi olan cümleleri ayırır, anlamı etkili kılar. Yine bu işaretler, okumanın düzenli yapılmasını, anlamın aydınlığa kavuşmasını ve okuyucunun ilgisini uyanık tutmasını sağlar. Yazılardan noktalama işaretlerini atarsak anlam karışır. Anlama zorlaşır. Yanlış ve ters anlamlar ortaya çıkar.” (Kavcar vd. 2004: 84) “Fikirlerin doğru, temiz, te’sirli ifadesi için noktalama işaretlerini kullanmak elzemdir. Yazı dili, sözün esas maksadını tamamıyla ta’yine muktedir olmadığı için, noktalama işaretlerinden faydalanırız. Konuşurken sesin duraklaması, yükselip alçalması, vb. değişiklikler, manayı canlandıran hareketler ve jestler, yazıda yerini noktalama işaretlerine bırakır. Fikirler arasındaki bağı belirtmek, manayı iyi ifade için noktalama, işaretlerini kullanmak şarttır. Fikirlerin anlaşılmasını kolaylaştıran noktalama işaretlerini öğrenmenin ve tatbik etmenin güç, aynı zamanda günlük hayatımızda lüzumsuz olduğunu düşünmek yersizdir, çünkü bu işaretlere dikkat edilmezse yazı ehemmiyet ve te’sirini kaybeder; karmakarışık bir kelime yığınının ibaret kalır.” (Tansel 1985: 411)

Noktalama işaretleri, engellerle dolu tehlikeli bir yolda, emniyetle yolun sonuna ulaşmamıza yardımcı olan trafik işaretleri gibidir. Bu işaretler yalnız okumayı kolaylaştırmakla kalmaz metnin doğru anlaşılmasını da sağlar. Konuşma sırasında sesin yükselip alçalması, vurgu, tonlama, duraklama, bakışlar, jest ve mimikler bize yardımcı olmaktadır. Ayrıca konuşma anında yanlış anlaşıldığımızı hissettiğimizde düzeltme fırsatı elimizdedir. Noktalama işaretleri yazıda konuşmadaki bu kolaylıkların yerini tutar. Bu yüzden noktalama işaretlerinin kullanımı büyük önem taşır. (Eker 2006: 577).

Noktalama işaretlerinin yazılı anlatımda sağladığı kolaylıklar şu şekilde sıralanabilir:

1. Yazılı bir metnini doğru okunmasına ve anlaşılmasına yardım eder.
2. Anlam açıklığını sağladığından öğrenmeyi kolaylaştırır.
3. Yazılı anlatımdaki anlam boşluklarını ve anlam yanlışlıklarını önler.
4. Konuşma dilinde ses tonundan, vurgudan, jestlerden, mimiklerden sözlü anlatıma bir şeyler katılır veya onlardan anlatımda faydalanılır. Yazı dilinde bu imkânlar bir dereceye kadar noktalama işaretleriyle sağlanır.

5. Başkalarına yazılı olarak aktarılacak bilgileri, fikirleri, duyguları, düşünceleri daha doğru anlatımla yapmayı sağlar.

6. Sesli okumalarda metnin kolay ve amaca uygun seslendirilmesinde önemli rol oynar.

Noktalama işaretlerinin yazılı anlatım için önemi, sağladığı kolaylıklar ve yazılı anlatımda kullanılma zorunluluğu inkâr edilemez; ancak noktalama işaretlerinin varlığı kadar cümle içinde doğru kullanımı da önemlidir. Bu nedenle “Bir metnin kolay okunması, çabuk ve doğru anlaşılması, kelimelerle birlikte noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılmasına bağlıdır.” (Şimşek 1997: 117) Noktalama işaretleri gelişigüzel kullanılamaz. Kullanım yerlerini çok iyi bilmek ve ona göre kullanmak, metin yazmada başarıyı sağlayan en önemli unsurlardandır. Noktalama işaretlerini kullanmamak ya da yerinde kullanmamak anlamın karışmasına veya kaybolmasına, yanlış ve ters anlamalara, yazının can sıkıcı bir hâle gelmesine yol açmaktadır. Yerinde kullanılması ise, anlamın kolayca kavranmasını ve yazının güzelliğini sağlamaktadır. Noktalama işaretlerinin kullanım yerlerini öğrenmemiş olanlar yazılı anlatımda başarısız duruma düşerler.

Noktalama kuralları; dile yerleşim yerine, konuşma stiline ve zamana göre farklılık gösterir. Noktalamanın çoğu özelliği yazarın üslubuna bağlıdır. Bu nedenle bu özellikler onların tercihi olur. İnternet sohbetlerinde ya da metin mesajlarında kullanılanlar gibi hızlı yazı (stenografi) dil biçimleri oldukça farklı kurallara sahip olabilirler.¹⁰ “Son dönemlerinde, dilde minimum enerji düzeyine düşme yasasıyla uluslar arası ağda ve mobil telefonlarda ‘chat’leşmeyle başlayan adeta Osmanlıca’yı andırır biçimde, ünlülerin yazılmaması ve iletişimi kolaylaştıran çeşitli işaretlerin ve kısaltmaların kullanılması yaygınlaşmaktadır. Ancak bu kısaltma ve işaretler kuralcı yaklaşımlar tarafından eleştirilmektedir.” (Eker 2006: 565)

Dil, başlangıçta söze dayanır; ancak yazının icadıyla gönderilen mesajın kalıcılığı sağlanmış. Yüz yüze iletişim zorunluluğu ortadan kalkmıştır. Daha sonra matbaanın icadıyla yazı hızla yaygınlaşmış ve dil biçimleri çeşitlenmiştir. Matbaadan sonra dilin yaygınlaşmasına yardımcı olan teknolojik gelişmelerin (radyo, televizyon, vb.) en önemlisi bilgisayar ve dolayısıyla internettir. Dil, yazı ve elektronik ortam ilişkisi hızı oldukça artmıştır. İnternetin istenilen bilgiye hemen ulaşılması, dünya

¹⁰ <http://en.wikipedia.org/wiki/punctuation> (18.02.2010)

çapında araştırmalara imkân sağlaması gibi olumlu özelliklerinin yanında yazı dilini olumsuz etkilemesi göz ardı edilmemelidir. İnternet temel olarak dile dayalı bir yapıyla birlikte gelişmiş ve birçok dil durumunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Söyleşi grupları, haber grupları, e-posta, sanal dünyalar (virtual worlds) , web sayfaları bunlardan bazılarıdır. Resmî ve akademik yazıların dışındaki günlük yazışma ve sohbet ortamlarında (chat) gerek zamandan gerekse sanal ortamın kullanım sahasından tasarruf amacıyla birtakım kısaltmalara gidilmektedir. Mantıklı ve anlaşılır kısaltmaların yanı sıra Türkçenin bozulmasına yol açan, ifadeleri bulanıklaştıran garip yazımlar da doğmuştur (Nasılsın – nassn, iyiyim – ii, ne haber – nbr... gibi). Bu ilginç yazım tarzında yalnızca sözcüklerde değil noktalama işaretlerinde de tasarrufa gidilmiş, bu işaretler neredeyse hiç kullanılmaz olmuştur. Bu durum, yukarıda ifade edilen etkili iletişim, okumayı anlaşılır kılma, anlam açıklığı sağlama, vurguyu gösterme gibi birçok özelliği yok etmektedir. Bu durumun ‘çok vahim’ bir başka boyutu da öğrenciler tarafından bu tür yazım alışkanlıklarının sadece internet ya da sms (kısa mesaj) ortamlarında değil günlük hayatlarındaki yazılı anlatımlarında, ders notu almaktan yazılı yoklamaya kadar önemli her alanda da devam ettirilmesidir.

Türkçedeki noktalama işaretlerinin kullanımı ile ilgili şu küçük öykü kayda değerdir: “Öğretmen yazım ve noktalama işaretlerinin bulunmadığı bir metni ödev olarak verir. Gereken yerlere öğrenciler bu işaretleri yerleştireceklerdir. Her öğrenci bunu gerçekleştirmek için uğraşır. Öğrencilerden biri kâğıdın altına bütün işaretleri topluca yazar ve yanına “marş marş!” komutunu ekler. Bunun anlamı şudur: ‘Bütün işaretleri yerli yerince koymak imkânsızdır; ancak işaretler kendi yerlerini bulacaklardır.’ Öğretmen de bu büyük buluşa 100 puan verir.” Yazım ve noktalamaya ait bilgiler “bilgi” bile sayılmayan birtakım teknik alışkanlıklardır. Bu öyküdeki öğrencinin buluşu(!) ne derece sivri akıllılık ise öğretmenin tutumu da o derece tutarsızdır. Çünkü hiçbir bilginin gerçekliğine rastlantıyla varılmaz. Yöntem bilgisiyle, inceleme ve araştırmayla gerçeğin özüne varılır. Yazım ve noktalama işaretleri ile ilgili bilgiler ise uygulana uygulana alışkanlık kazandırır. Aslında Türkçenin yazımı oldukça kolaydır. Okullarda kurallar ezberletilip uygulama bir yana itildiği için yazım ve noktalama her zaman bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Montaigne, “ezber bilmek, bilmek değildir.” der. Nihat Özön’ün dediği gibi çocuk her cümlenin sonuna nokta koymasını gerektiğini bilir; ama yazı yazarken hemen hemen bütün cümleleri

noktasızdır. İşte bu problem eğitimin yanında uygulama çalışmalarının gerekliliğini kaçınılmaz kılmaktadır.

“Bir gün çok genç bir şair dostuma şiirlerinde niçin noktalama işaretleri kullanmadığını sorduğum zaman: “Doğru dürüst bilmiyorum da ondan!” deyivermişti. Bu sözde gerçek payı da yok değildir. Topu topu beş altı taneyi geçmeyen bu işaretleri öğrenmek de iş mi sanki! Kişi, şiir gibi bir söz sanatını benimser, kendine bir meslek edinirse elbette onun gereçlerinin de öğrenmek zorundadır. Öyle sanıyorum ki noktalamaya aldırış etmemek, sadece bilmezliğin eseri değildir. Bunda; başkalık hevesi, moda, görenek önemli rol oynamaktadır.” (Gökşen 1955: 665)

“İlkokuldan üniversiteye kadar, Türkçe – Edebiyat derslerinde (hatta öteki derslerde) sık sık, çeşitli vesilelerle sözü edilen ve tekrarlanan, ayrıca haklarında kitaplar yazılan noktalama işaretleri, nedense iyice kavranıp gerekli yerlerde bir türlü kullanılamamaktadır.” (Gökşen 1956: 615)

Noktalama hatalarına birbirine zıt iki biçimde rastlanır. Biri işaretleri gerekli gereksiz her yerde bolca kullanmak yani işaret israfı, diğeri ise işaretleri kullanmaktan kaçınıp zorunlu durumlarda bile işareti yerine koymama yani işaret cimriliğidir. “Tanzimat devrinde Fransa’dan aldığımız noktalama işaretleri, bugün orada bile, hesaplı kullanılmaktadır. Kuralcı ve üslupçu bir dil olan Fransızca’yı öğretmek amacıyla son yıllarda yazılan kitaplarda bile yazı işaretleri hususunda fazla ileri varılmaması tavsiye edilmektedir. Meselâ, Prof. J. Lamaison ile A. Souche “Gramer”lerinde şöyle demektedir: Noktalama işaretlerinin kullanımına dair kesin kurallar çıkarmak mümkün değildir. Bunların kullanılışı devirden devire, yazardan yazara değişiklikler göstermektedir. Bugünkü eğilim, yazı işaretlerini kullanırken fazla ileri gitmemektir, hele virgüllere boğmamaktır.” (Gökşen 1956: 617-618)

Öğrenciden yazara, şaire kadar hemen herkesin noktalama işaretlerinin kullanma konusunda sıkıntı yaşadığı şüphesizdir. Toplumun her ferdi tarafından bilinen ve uygulanan standart bir kullanımın olması gereklidir. Noktalama işaretlerinin neler olduğu ve kullanım alanları hakkındaki bütün kurallar bilgi olarak verilmesine rağmen noktalama işaretlerinin kullanmada bir standart yakalanamamaktadır. O halde bir noktalama işaretinin temelini ve ilkesini benimsemek, bilmek yeterli olacaktır. “Noktalama işaretlerinin kullanılışlarını kesin ve değişmez kurallara bağlayamamakla beraber ana çizgilerde bir birliğe ve beraberliğe varacağımız da şüphesizdir. Biz, birçok

şey öğreneceğiz veya öğreteceğiz diye en lüzumlarını, temel ve esas olan noktaları bir tarafa bırakmış oluyoruz. Meselâ yazı işaretlerinin en çok kullanılanlarından biri olan virgölün her kullanılış şekli için bir formül veya kural çıkaracak yerde genel olarak “okumada duraksama”, “yazmada ayırma ve sıralama” görevinde olduğunu bilmek yeter sanırım. Yazıda, virgöl kullanılan, başka bir deyişle, virgüle ihtiyaç duyulan yerleri inceleyecek olursak bu işaretin art arda gelen sözlerde anlam karışmalarına meydan vermemekten, sıralamaları belirtmekten başka bir iş görmediğini açıkça fark ederiz.” (Gökşen 1956: 616)

Günümüzde kullanılan noktalama işaretleri, nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, sıra noktalar, ünlem işareti, soru işareti, tırnak işareti, tek tırnak işareti, denden işareti, kesme işareti, parantez(yay ayraç), köşeli parantez, kısa çizgi(birleşme çizgisi), uzun çizgi, eğik çizgi, düzeltme işaretidir. Banguoğlu (1995), noktalama işaretlerini asıl işaretler (signe principal) ve katma işaretler (signe accessoire) olmak üzere ikiye ayırır (Banguoğlu 1995: 129). Asıl işaretler, doğrudan doğruya sözdizimi ile ilgili olanlardır. Bunlar, nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, kesme noktaları (üç nokta), soru işareti, ünlem işaretidir. Katma işaretler ise asıl noktalama işaretlerine yardımcı ve daha çok yazı ve basımla ilgili işaretlerdir. Bunlar; birleşme çizgisi, çizi (uzun çizgi), noktalı çizi, tırnak, parantez, köşeli parantez, paragraf işaretidir.

Eker (2006) da işaretleri ikiye ayırır. “Noktalama işaretlerinin bir bölümü söz dizimi ile (nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, sıra noktalar, soru ve ünlem işaretleri), bir bölümü ise daha çok yazı, yazı düzeni ve baskı ile ilgilidir (kısa çizgi, uzun çizgi, noktalı çizgi, tırnak, parantezler, paragraf, eğik çizgi vb.) .” (Eker 2006: 566) Her iki araştırmacı da nokta, virgöl, noktalı virgöl ve iki nokta gibi işaretleri aynı bölüme dâhil etmiştir. Çünkü bu işaretler arasında süre bakımından bir ilişki vardır: Virgöl, sözcükler arasındaki hafif duraklamaları gösterir. Nokta sözcüğünün İngilizce karşılığı full stops (periods) bu noktalama işaretinin en uzun duraklama süresine sahip işaret olduğunu gösterir. İki nokta ve noktalı virgöl işaretlerindeki duraklama ise virgülden çok, noktadan azdır. Noktalı virgölün duraklama süresi virgöl ile nokta arasındaki kadardır.

Yazılı anlatımda kullanılan noktalama işaretlerinin dışında diakritik işaretler adıyla anılan birtakım işaretler daha vardır. Diakritik işaretler, herhangi bir grafik işaretin altına ya da üstüne eklenen ve eklendiği harfin seslendirilişi ile ilgili ilâve bilgi

veren, ayrıntı gösteren işaretlerin genel adıdır. Dil bilim çalışmalarında kullanılan kimi diakritikler şu şekildedir:

<i>İşaretin Türkçe adı</i>	<i>Batı dillerindeki karşılığı</i>	<i>işaretin işlevi</i>	<i>işaret</i>
öndamaksillaşma	acute accent	ünsüzlerin palatalleştiğini gösterir.	´
kesme	apostrof	ünsüzlerin düştüğünü ve <i>kesmeyi</i> gösterir.	ˆ
düzeltilme	caret, circumflex	üstüne konulduğu ünlünün uzun okunduğunu gösterir.	â
üstte iki nokta	diacresis, umlaut	/a/nın açık /e/ okunduğunu gösterir.	ä
vurgu	grave accent	vurguyu gösterir.	`
uzunluk	macron	üzerine konulduğu ünlünün uzun okunduğunu gösterir.	-
üstte genizlilik	tilde	üzerine konulduğu harfin genizsil seslendirildiğini gösterir.	ã
altta çizgi	low line	altına konulduğu ünsüzün dişler arası seslendirildiğini gösterir.	-
altta nokta	underdot	altına konulduğu harfin eksik ya da kusurlu yazıldığını gösterir.	.
yuvarlaklık	krouzek	düz ünlülerin hafif yuvarlak okunduğunu gösterir.	â
kısalık	breve	üzerine konulduğu harfin kısa seslendirildiğini gösterir.	˘

2.8.2. Noktalama İşaretlerinin Tarihçesi

2.8.2.1. Batı Dillerinde Noktalama İşaretleri

İlk yazılı metinler büyük harflere, kelimeler arası boşluklara ve noktalama işaretlerine sahip değildi. Bu durum anlatılması, yazılması gereken konular sınırlı sayıda iken mümkündü. Önceleri yazıda kelimeler birbirinden ayrılmaz, birbirinin peşi sıra yazılırdı (Bayrav 1998: 77). Yazı kullanımının daha soyut kavramların anlatımıyla genişlemesi, anlam karışıklığının önlenmesi için, anlamları ayırt edebilmek için bir yol bulunması gerekirdi.

Noktalamanın kullanıldığı bilinen en eski belge Mesha Stele'dir (M.Ö. 9.yy). Bu belge noktalama gibi kelimeler arasında noktalar ve duygu bölümleri arasında yatay çizgiler (/) içerir. Mesha Stele, 19. yüzyılda Moabite taşı olarak ün kazanmıştır. Bu siyah bazalt taşı, Moab ülkesinin Mesha'sı tarafından M.Ö. 840 yıllarında Mesha'nın

zaferlerinin anısına ve İsrail kralıyla zalim oğlunun yaptıklarını anlatmak amacıyla yazılmıştır.¹¹

Şekil-2: Louvre Müzesindeki Mesha Stele (Mobite Taşı)

Metinden örnek cümleler orijinal hali ve tercümesiyle şu şekildedir.

1. אנכ. משע. בנ. כמש... מלכ. מאב. הד
2. יבני | אבי. מלכ. על. מאב. שלשנ. שת. ואנכ. מלכ
3. תי. אחר. אבי | ואעש. הבמת. זאת. לכמש. בקרחה | ב[נס. י]
4. שע. כי. השעני. מכל. המלכנ. וכי. הראני. בכל. שנאי | עמר
5. י. מלכ. ישראל. ויענו. את. מאב. ימנ. רבן. כי. יאנפ. כמש. באר
6. צה | ויחלפה. בנה. ויאמר. גמ. הא. אענו. את. מאב | בימי. אמר. כ[...]
7. וארא. בה. ובבתה | וישראל. אבד. אבד. עלמ. וירש. עמרי. את א[ר]
8. צ. מהדבא | וישב. בה. ימה. וחצי. ימי. בנה. ארבענ. שת. ויש
9. בה. כמש. בימי | ואבנ. את. בעלמענ. ואעש. בה. האשוח. ואבנ
10. את. קרינתנ | ואש. גד. ישב. בארצ. עטרת. מעלמ. ויבנ. לה. מלכ. י
11. שראל. את. עטרת | ואלתחמ. בקר. ואחזה | ואהרג. את. כל. העמ. [מ]
12. הקר. רית. לכמש. ולמאב | ואשב. משמ. את. אראל. דודה. ואס
13. חבה. לפני. כמש. בקרית | ואשב. בה. את. אש. שרנ. ואת. אש
14. מחרת | ויאמר. לי. כמש. לכ. אחז. את. נבה. על. ישראל | וא
15. הלכ. הללה. ואלתחמ. בה. מבקע. השחרת. עד. הצהרמ | ואח
16. זה. ואהרג. כלה. שבעת. אלפנ. גברנ. ו[גר]נ | וגברת. וגר
17. ת. ורחמת | כי. לעשתר. כמש. החרמתה | ואקה. משמ. א[ת. כ]

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Mesha_Stele (18.02.2010)

18. לי יהוה. ואסחב. המ. לפני. כמש | ומלכ. ישראל. בנה. את
 19. יהצ. וישב. בה. בהלתחמה. בי | ויגרשה. כמש. מפני | ו
 20. אקה. ממאב. מאתנ. אש. כל. רשה | ואשאה. ביהצ. ואחזה.
 21. לספת. על. דיבנ | אנכ. בנתי. קרחה. חמת. היערנ. וחמת
 22. העפל | ואנכ. בנתי. שעריה. ואנכ. בנתי. מגדלתה | וא
 23. נכ. בנתי. בת. מלכ. ואנכ. עשתי. כלאי. האש[וח למי]נ. בקרב
 24. הקר | ובר. אנ. בקרב. הקר. בקרחה. ואמר. לכל. העמ. עשו. ל
 25. כמ. אש. בר. בביתה | ואנכ. כרתי. המכרתת. לקרחה. באסר
 26. [י]. ישראל | אנכ. בנתי. ערער. ואנכ. עשתי. המסלת. בארננ.
 27. אנכ. בנתי. בת. במת. כי. הרס. הא | אנכ. בנתי. בצר. כי. עינ
 28. ש. דיבנ. חמשנ. כי. כל. דיבנ. משמעת | ואנכ. מלכ
 29. ת[י]. מאת. בקרנ. אשר. יספתי. על. הארצ | ואנכ. בנת
 30. [י. את. מה]דבא. ובת. דבלתנ | ובת. בעלמענ. ואשא. שמ. את. [...]
 31. צאנ. הארצ | וחורננ. ישב. בה. ב
 32. אמר. לי. כמש. רד. הלתחמ. בחורננ | וארד
 33. [ויש]בה. כמש. בימי. ועל[...]. משמ. עש
 34. שת. שדק | וא

Orijinal metindeki bazı sözler bir satırdan sonraki satıra geçiyor. Aşağıdaki tercüme mümkün olduğu kadar, gerçek yazıyı yansıtıyor. Köşeli parantez yeniden inşa edilmiş metni gösteriyor. Üç noktalı kısımlar, kayıp ve inşa edilmemiş metni veya tartışılır yerleri gösteriyor.¹²

- 1- Ben Mesha, Kemosh[-yat]'ın oğlu ve Moab kralıyım.
- 2- Babam otuz yıl Moab krallığı yaptı.
- 3- Babamdan sonra ben devraldım. Ve bu yüksek yeri Kemosh için inşa ettirdim.
- 4- Çünkü o beni diğer bütün saldırgan krallara karşı korudu. Ve girdiğim savaşlarda zafer kazanmamı sağladı.
- 5- Omri, İsrail kralıydı ve Moab ülkesine günler boyunca işkence etti. Çünkü Kemosh o zamanlar ülkeye sinirliydi.

¹² http://en.wikipedia.org/wiki/Mesha_Stele (18-02-2010)

- 6- Sonra oğlu yerine geğti ve aynı zamanda ‘‘Tahtta olduğum zamanlarda Moab’a işkence edeceğim’’ dedi.
- 7- Ama ben ona karşı zaferler kazandım. Ve İsrail ıstırap çektirerek sonsuza kadar harap etti ve Omri Madaba kıtasını fethetti.
- 8- Ve orada kendi saltanatı boyunca ve oğlunun saltanatının ortasına kadar durdu, kırk yıldır. Ama Kemosh
- 9- benim zamanımda onu geri verdi. Böylelikle Baal Meon’u yeniden inşa ettim ve onun içindeki su barajını da. Ve ben
- 10- Qiryaten inşa ettim. Eski zamandan beri Gadin Adamı Ataroth da durdu. İsrail kralı
- 11- Ataroth’u onun için inşa etti. Ama ben o şehre karşı savaştı ve onu aldım. Ve ben bütün insanları... [ve]
- 12- şehir Kemoshun ve Moabin fakirliği oldu. Ve ben mihrabı DVDH için oradan taşıdım ve ben
- 13- Onu Kemoshtan nce Qerioit’te srkledim ve ben orada Sharon’un adamlarını yerleştirdim,
- 14- Maharit adamları. Ve Kemosh bana söyledi, ‘‘Git, Nebo’yu İsrail’e rağmen tutukla.’’ Böylece ben
- 15- Gece boyunca devam ettim ve ikinci vaktinden geceye kadar onunla savaştı ve ben
- 16- aldım onu ve herkesi. Yedi bin erkek ve erkek çocuklar
- 17- ve kadınlar ve geç kızlar çünkü daha onu Ashtar Kemosh’a adadım
- 18- Ve ev aletleri aldım ve oları Kemosh’tan önce srdm. Ve İsrail kralı
- 19- Yahaz’ı inşa etti ve benimle savaşırken orada durdu; ama Kemosh benden önce onu dışarı çıkardı. Böylece
- 20- Bütün onun başkanlarıyla iki yüz adamı Moab’dan aldım. Ve ben onları Yahaz’a getirdim ve onu aldım.
- 21- Dibon katılmak için. Ve ben (kendim) ‘‘citadel’’ inşa ettim. ‘‘orman duvar(ları)’’ ve
- 22- ‘‘acropolisin duvarları’’. Ve ben onu giriş kapısını inşa ettim. Ve ben onun kulelerini inşa ettim. Ve
- 23- Kralların sarayını inşa ettim ve ben şehrin merkezindeki su barajı için surları yaptım.

- 24- Ama şehrinin ortasında sarnıç yoktu, “citadel’in” içinde, böylece ben bütün insanlara şunu söyledim:
- 25- Herkes kendi evinde bir sarnıç yapsın. Ve ben “citadel” için bir destek İsrail tutuklularla beraber yonttum.
- 26- Aroer inşa ettim ve ben Arnond’a bir anayol yaptım.
- 27- Ben Beth-Bamot inşa ettim çünkü o yıkılmıştı. Ben Bezer’i inşa ettimçünkü o
- 28- Bir yıkımdı. Dibon’un silahlı adamlarla beraber çünkü bütün Dibon emir altındaydı ve ben
- 29- toprağa ilhak ettiğim şehirlerdeki yüzlerce insanları idare ettim. Ve ben
- 30- Medeba’yı inşa ettim ve Beth-Diblaten ve Beth-Baal-Meon’u inşa ettim.
- 31- Ve oraya çobanlarımı gönderdim o topraktaki hayvanlara[bakması için] ve Horonain orada durdu...
- 32- [ve] Kemosh bana [söyledi], “Aşağı git ve Horonain’le savaş.” Ve ben gittim [ve
- 33- şehirle savaştım ve onu aldım ve] Kemosh benim günlerimde onu geri verdi. Sonra ben oradan gittim...
- 34- [yüksek] adalet yeri ve ben [...]

Bunun yanında noktalamayı tasarlayan ilk aydının Bizanslı Aristophanes (M.Ö. 2.yy) olduğu söylenir. Her ne kadar kurduğu sistem okullarda öğretilse de uzun zaman kitaplarda uygulanması ender rastlanan bir olay olarak kalmıştır (Bayrav 1998: 77). Yunanlılar dikey olarak düzenlenmiş işaretleri kullanıyorlardı. Bunlar yüksek nokta, orta nokta, alçak nokta idi. Bunlardan birincisi bugün kullandığımız noktaya, ikincisi noktalı virgüle, üçüncüsü üst üste iki noktaya karşılık geliyordu. Noktalamaya yazıda önem verilmezdi. Nokta işareti çoğunlukla kelimeleri birbirinden ayırmak için kullanılırdı. Kelimeleri birbirinden ayırarak yazma alışkanlığı M.S. 7. yüzyıldan sonra yayılmaya başlar. Yunan oyun yazarları drama yazımında sözlerin sonlarını belirlemek için sembolleri kullandılar. Bu, özellikle oyuncuların nerede durmaları gerektiğini bilmelerinde onlara yardımcı oldu.

Noktalama, Hristiyanlığın kutsal kitabının çok sayıda kopyası üretilmeye başlandığı zaman çarpıcı bir şekilde gelişti. Bu kopyalar sesli okunacak şekilde düzenleniyordu. Kopyaları yapan kişiler, okuyuculara yardımcı olmak için paragraf başı

oluşturmayı, farklı noktalama işaretlerini ve büyük harflerin ilk versiyonlarını kapsayan çok sayıda işareti tanıttı. Bible (kutsal kitap)ın Latince çevirisini yapan Katolik rahip St. Jerome ve meslektaşları bir sistem geliştirdiler (M.S. yaklaşık 400'lerde). Bu sistem İngiliz bilim adamı ve öğretmen Alcuin (M.S.740-804) tarafından oldukça geliştirildi. Bu işaretler farklı durum ve yerlerdeki işaretleri kapsıyordu. Noktalar satır üzerinde, satırın yukarısında veya grup halinde yerleştirilmişti.

Zaman boyunca işaretlerin değeri de değişikliğe uğramıştır. Sözelimi 8.-9. yüzyıllarda nokta kısa bir duraklama, noktalı virgül ise uzun duraklama için kullanılırdı. Virgül 8. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 12. yüzyılda noktalı virgül bugünkünün tam tersi şeklindeydi. 13. yüzyılda noktalama tam bir gelişigüzellik içindeydi. 18. yüzyıla kadar noktalama sesli okumada bir yardımcıydı. O zamandan sonra noktalamanın gelişimi, yazılı metnin sessiz okunduğunda anlamlı olmasını sağlayan bir mekanizma haline geldi.

El yazmalarında (matbaadan önce) paragraf başında kimi kez r gama kimi kez c biçiminde bir işaret bulunurdu. Noktalama aslında paragrafları birbirinden ayırmaya yarardı. Düzyazıda noktalamanın yokluğu, anlamın değerlendirilmesini güçleştirir. Cümle içindeki duraklamalar ibarenin anlamını değiştirebilir (Bayrav 1998: 78).

Matbaanın icadından sonraya kadar noktalamanın kullanımı standart değildi. Standart bir sistemin tanıtımının onaylanması Hümanist yazar ve yayıncı Aldus Manutius ve torununa verilir. Onlar iki nokta üst üste veya nokta ile cümlelerin sonlandırılması uygulamasını herkesin anlayacağı hale getirdiler. Noktalı virgölü icat ettiler. Parantezlerin arada kullanımını oluşturdular. Teknolojilerin sınırları ve standartları daha yararlı yöntemler ortaya koydu. Örneğin 1960-1970'lerde birçok karbon şeridi kullanıcısı için noktalamanın küçültülmesi ekonomik yönden istenir hale geldi. Çünkü bir nokta ya da virgül bir büyük harfin tükettiği uzunlukta ve o kadar pahalı, tekrar kullanılmayan şerit tüketiyorlardı. Aldus Manutius'un yaptıklarından birisi de geleneksel virgölü küçültüp modern virgül haline getirmesidir.

2.8.2.2. Türkçede Noktalama İşaretleri

2.8.2.2.1. İslamiyet Öncesi Yazılı Dönemde Kullanılan Noktalama İşaretleri

Türkçenin bilinen en eski yazılı belgeleri 8. yüzyılda Göktürkler tarafından Yenisey nehri kıyısına dikilmiş olan Orhun Abideleridir. Orhun ve Yenisey yazıtlarında sözcükleri veya söz öbeklerini ayırmak için kullanılan tek noktalama işareti üst üste konulmuş iki noktadır. Bazı Yenisey yazıtlarında, örneğin Begre yazıtında üst üste iki nokta yerine tek nokta kullanılmıştır. Irk Bitig’de ise sözcükler üst üste iki nokta yerine eşit işarete benzeyen iki kısa çizgiyle birbirinden ayırt edilir.

Bu noktalama işaretinin kullanımını ile ilgili olarak şu kurallar dikkati çeker:

1. Normal uzunlukta sözcükler bu işaretle birbirinden ayırt edilir.

:tanrıda: bolm(i)ş: türük: bilge: kagan:

:türük: begler: bod(u)n: bunı: eş(i)d(i)n:

2. Tek heceli sözcükler genellikle önceki ya da sonraki sözcükle birlikte yazılır.

:ULtgdÜkdA:ol tagdokda

:KDGRG:ak adg(1)r(1)g

3. Birleşikler ve söz öbekleri genellikle birlikte yazılır.

:yİtİyİgrmİrn : yiti yig(i)rmi ar(i)n

:ytİyÜzr: yeti yüz ar

:tÜrÜkIDUKyİrİSUBİ: türük ıduk yiri subı

4. Bazı Yenisey yazıtlarında bir sözcüğün noktalama işaretleri ile ikiye bölündüğü de olur.

:KUñç:YmA:kunç(u)y(u)ma

:Üçye:tmş:üç yetm(i)ş (Tekin 2000: 42-43)

Ahmet Caferoğlu, Türk Dili Tarihi adlı eserinde Uygur harfleriyle yazılmış metinlerle karakteristik bir özellik olarak gördüğü noktalama işaretleri ile ilgili şu tespitlerde bulunmuştur: “Uygur metinlerinin aşağı yukarı hepsinde, muayyen bir noktalama usulü tatbik edilmiştir. Eski Budist metinlerinde, noktalama işareti olarak virgüle benzer işaretlere rastlandığı halde, daha sonra bunların yerine, çizgiler kaim olmuştur.” (Caferoğlu 1970: 173) .

Budist metinlerindeki noktalama işaretleri şunlardır:

Mani metinlerinde ise şu işaretler kullanılmıştır:

Şekil-3: Budist ve Mani Metinlerindeki Noktalama İşaretleri

Budist ve Mani dinine ait metinlerde kullanılan noktalama işaretlerinin farkını belirten Ahmet Caferoğlu, “Birbirinden farklı olan noktalama işaretleri sayesinde, metinlerin münderecatını öğrenmeden, bunların hangi dine ait oldukları, ilk bakışta tayin edilebilmektedir. (Caferoğlu, 1970: 173)” der.

2.8.2.2.2. İslâmî Dönem Eserlerinde Kullanılan Noktalama İşaretleri

İslâmî dönemde noktalama işaretleri kullanımı Uygur dönemi eserlerinin bir devamı niteliğinde görülebilir. Mahir Kalfa, İslâmî dönemle ilgili olarak “Uygur yazmalarında görülen sistematikleşmiş ve daha çok süsleme amacıyla kullanılmış olan noktalama işaretleri, bir geleneğin devamı olarak, Arap harfleriyle yazılmış İslâmî Türk edebiyatının ilk ürünlerinden olan Dîvân-i Lûgati’t-Türk’te karşımıza çıkmaktadır. Bazı sayfalarda yazım düzenine güzellik kazandırmak düşüncesiyle, belki de daha çok göz zevkine hitap etmek amacıyla kullanılmıştır.” (Kalfa 2000: 6) der. Kalfa, Dede Korkut Hikâyeleri’nin Dresden nüshasında cümle sonunda büyükçe bir nokta (•) işaretinin, eserin son bölümünde ise Uygur yazmalarında süsleme amaçlı (••) işaretinin kullanıldığından bahseder ve noktanın süsleme değil de cümle sonunu ifade etmek amacıyla kullanıldığını söyler. Ayrıca 14. yüzyılda Şeyyad Hamza’nın yazdığı Yusuf ve Zeliha mesnevisinde de virgüle benzeyen (•) işareti kullanılmıştır (Kalfa 2000: 6).

2.8.2.2.3. Tanzimat Dönemi ve Sonrasında Kullanılan Noktalama İşaretleri

Tanzimatla yönümüzü Doğu'dan Batı'ya çevirince yazı dilimizde ve cümle düzeninde beliren değişiklik yazı işaretlerinin kullanılması zorunluluğunu da doğurdu. Sentaks değişince anlatıma yeni bir hava gelmişti; o havayı verebilmek için özel işaretler gerekiyordu (Dizdaroğlu 1962: 640).

Noktalama işaretlerinin görevlerinin açıklanarak kullanılması Tanzimat döneminde Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı eseriyle gerçekleşmiştir. Şinasi Efendi, Şair Evlenmesi'nin başında, üç yazı işaretinin görevlerini açıklar ve bunları kitabında başarıyla kullanır:

- “Mu'tarıza ( ) içinde bulunan kelâm hali tarif eder.
- Şöyle bir hattı ufkî – söz başına delalet eder.
- Nokta (.) sözün nihayetine alamet olur.” (Şinasi 1966: 33)

“Zamanımızdan 94 yıl önce [şimdi 150 yıl] yazılan Şair Evlenmesi'nde virgüle rastlamamaktayız. Fakat Şinasi Efendi bu işaretin hakkını vermiş, cümle aralarında virgül konacak yerleri aralık bırakmıştır. Belki de o vakitki matbaalarda virgül işareti olmadığı için böyle yapmak mecburiyetinde kalmıştır.” (Gökşen 1955: 667)

Genel kanaate göre noktalama işaretlerinin Türkçeye Şinasi tarafından uygulandığı düşünülse de Agah Sırrı Levend (1960) şu tespitte bulunmuştur. “Yazıda noktalama işaretlerinin kullanılması hakkında, haftalık İstanbul gazetesinin 18 Cumade'l-Ahire 1269 tarihli onuncu sayısında imzasız bir yazı görülmektedir. Yazı sahibi, yabancı dillerde kullanılan işaretlerden bahsederek, bu işaretlerin yazımızda bulunmamasının bir eksiklik olduğunu belirtmekte, bu konuda bir kitapçığın meydana getirilip gazetelerde yayınlanmasını tavsiye etmektedir.” (Levend 1960: 150)

Şinasi'nin ilk adımı atıp noktayı, çizgiyi ve ayrıca kullanmasından sonra Ali Bey bunlara virgül, noktalı virgül, üç nokta, soru ve ünlem işaretlerini ekledi. “Şair Evlenmesinden 10 yıl sonra (1871) yayınlanan, Direktör Ali Bey'in Molière'den adapte ettiği, Ayyar Hamza'da yazı işaretlerinin daha fazla kullanıldığını görüyoruz. Ali Bey, piyesinin sonuna eklediği notla kullandığı işaretleri görevlerini şöyle sıralar:

- ? Nokta-i İstifham,
- ! İstiğrap ve hayret ve hiddet ve meserret gibi halleri ima eder,
- ( ) İçindeki ibare hali ifade eder.
- _ Söz başına işaretler.
- ... Tabiatıyla hitam bulunmayan ibarenin nihayetine ve parça parça söylenen sözün arasına vazolunur.

Ali Bey, bu listeye koymadığı halde, bu işaretlerden başka virgül ve noktalı virgülden de kullanmıştır.” (Gökşen 1955: 667-668) O yıllarda ülkede virgül, soru işareti, noktalı virgül gibi işaretleri kullanmak âdet olmadığı için, Avrupa’dan alındığı gibi, Latin harfleri karakterinde yani Osmanlıca harflerine göre ters olarak kullanma hatasına düşülmüştür. Namık Kemal, kendinden önce virgülden kullananlar olduğu halde 1876’da çıkan İntibah romanında virgül yerine bir nokta bir çizgi (. _) kullanmış 15 yıl sonra yayımlandığı Cezmi’de (1891) ise virgül yerine sadece kısa çizgiyi (-) tercih etmiştir. Recaizade Mahmut Ekrem ise Talim-i Edebiyat’ta hem virgül hem de virgül yerine kısa çizgi kullanmıştır. “Yazı işaretlerini anlatıma özellik verecek yolda kullananlar, Edebiyat-ı Cedide’ciler olmuştur. Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin, Halit Ziya Uşaklıgil’in şiir ve yazılarında noktalamanın önemi büyüktür. Onlar, noktalama işaretlerinden yararlanarak eserlerine anlatış özelliği kazandırmışlardır. Edebiyat-ı Cedide sanatçılarının kaleminde noktalama işaretleri “işaret” olmaktan öte bir anlam taşır; duygu ve heyecanları belirtme ve iletme aracı durumundadır. Anlatışlarının bir özelliğini noktalama işaretleriyle sağlarlar. Edebiyat-ı Cedide’ciler, en çok, ayrıcümlesi kurmaya yarayan iki çizgiye, üç noktaya, ünleme ve soru işaretine yer verdiler. Dikkat edilirse, bunlar, sanatçının iç dünyasını yansıtan, duygu ve heyecan dalgalarını dışarıya vuran işaretlerdir.” (Dizdaroğlu 1962: 639) Böylece çeşitli ve sürprizli bir tarihçesi bulunan noktalama işaretleri daha sonra yazılan yazılarda yayılmaya ve kullanımlarında birlik hâsıl olmaya başlamıştır.

“Noktalama konusunda en etkili adımı atan Şemsettin Sami olmuştur. Şemsettin Sami, noktalama işaretlerinin tarihinden söz ettikten sonra bu işaretleri tanıtarak, kullandığı yerleri maddeler halinde sıralamış ve dönemin tanınmış yazar ve şairlerinden aldığı örneklerle, konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. Usûl-i Tenkît ü Tertîb adlı eserin birinci bölümünü tamamıyla noktalamaya ayırmış, noktalamanın

kullanımını dönemin önemli şair ve yazarlarından aldığı örneklerle ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Usûl-i Tenkît ü Tertîb, Mihran'da 1886 (1303) yılında, 130 küçük sayfa olarak bastırılmıştır.” (Kalfa 2007: 227) Sami, Usûl-i Tenkît ü Tertîb adlı eserinde noktalama işaretleri ve tarihçesi hakkında bilgi vermiş ve bu işaretlerin kullanımını örneklendirmiştir. Sami'nin açıkladığı işaretler şunlardır: Kâtî'a (nokta), fasıla (virgül), müfreze (noktalı virgül), şârîka (iki nokta), râbita (kısa çizgi), fârika (uzun çizgi), mu'terize (ayraç), tefrîkiye (köşeli ayraç), mümeyyize (tırnak), istifhâmiye (soru işareti), ta'accübiye (ünlem işareti), nukât-ı takdiriyye (sıra noktalar), bend (paragraf), yıldız (yıldız). Bu dönemle birlikte daha sistemli bir kullanım kazanan noktalama işaretleri, artık dil bilgisi kitaplarında da yer almıştır. Kitaplarda noktalama işaretlerinin görevlerini ve kullanım yerlerini açıklayan bilgilere yer verilmiştir.

2.8.2.2.4. Cumhuriyet Döneminde Noktalama İşaretleri

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ile birlikte her alanda olduğu gibi eğitim alanında da yenilikler yapılmıştır, derslerin işlenişi, hazırlanan programlar doğrultusunda yapılmıştır. Türkçe eğitimi için de program hazırlanmış ve ders işlenişinde program esas alınmıştır. Programda konular sınıf seviyelerine göre yer almıştır.

1928 yılında yeni harflerle İmlâ Lügati yayımlanmıştır. Bu eser 1928'den bu yana bütün yayınlara kaynaklık etmiştir. Giriş bölümünde noktalama ile ilgili uygulama, kelime dizinleri, yazım kurallarına temel oluşturulmuştur. “Asıl üzerinde durulması gereken nokta, daha ortada bir yazım kılavuzu yokken Ahmet Cevat Emre tarafından hazırlanan Yeni Gramer Metodu Hakkında Layiha adlı çalışma ile Latin harflerine geçişten sonraki yazı dilinin yazımı ve grameri ile ilgili önemli ve ayrıntılı bilgilerin verilmiş olmasıdır. Kitapta noktalama işaretleri tutarlı olarak kullanılmış, okuyuculara noktalamanın kullanımı ile ilgili örnek oluşturulmuştur.” (Kalfa 2007: 224) Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla 12 Temmuz 1932'de kurulan Türk Dil Kurumu, başlangıçta bilimsel çalışmalarını Atatürk'ün de onayladığı bir program çerçevesinde yürütmüştür.

Noktalama işaretleri başlıca bağımsız bir konu olarak ilk defa, Türk Dil Kurumu'nun 1941 yılında basılan imlâ kılavuzunda bulunur. İmlâ kılavuzlarının yanında, noktalama işaretlerini tanıtan kitaplar da yayınlanmaya başlamıştır. İsmet Gönülal'ın 1961'de basılan Noktalama adlı 304 sayfalık kitabı bu alanda hazırlanan en geniş kitaplardandır. Yazarın tutumundan kuralları verip onlara örnek bulma yoluna

gitmediği kolayca anlaşılmaktadır. Belgeler incelenerek sonuçlar onlardan çıkarılmıştır. (Dizdaroğlu 1962: 639). Bundan sonra da gerek sadece noktalama ele alınarak gerekse yazılı anlatım, yazım, kompozisyon, Türkçe öğretimi vb. konuları içinde bahsedilerek çeşitli kitaplar basılmış, makaleler yayımlanmış, akademik çalışmalar yapılmıştır.

YILLARA GÖRE İMLÂ KILAVUZLARI											
	1928	1941	1965	1970	1977	1981	1985	1988	1993	1996	2005
NOKTALAMA İŞARETLERİ	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
NOKTA	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
VİRGÜL	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
NOKTALI VİRGÜL	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
İKİ NOKTA	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
ÜÇ NOKTA	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
SIRALI NOKTALAR	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK
SORU İŞARETİ	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
ÜNLEM İŞARETİ	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
KISA ÇİZGİ	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
UZUN ÇİZGİ	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
TIRNAK İŞARETİ	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
TEK TIRNAK İŞARETİ	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK
DENDEN	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
AYRAÇ	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
KÖŞELİ AYRAÇ	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR
KESME İŞARETİ	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
PARAGRAF İŞARETİ	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK
EĞİK ÇİZGİ	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR
DİPNOT İŞARETİ	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK
BÖLÜM İŞARETİ	VAR	YOK	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR	YOK
KAŞ İŞARETİ	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK
NOKTALI ÇİZGİ	YOK	VAR	VAR	VAR	VAR	VAR	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK
TERS EĞİK ÇİZGİ	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	YOK	VAR

Tablo-2: 1928'den 2005'e Kadar Basılan TDK İmlâ Kılavuzlarındaki Noktalama İşaretleri. (Kalfa 2007: 226)

2.8.3. Noktalama İşaretleri ve Kullanımları¹³

2.8.3.1. Nokta

1. Cümlenin sonuna konur: Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.

Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu.

(Reşat Nuri Güntekin)

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur: Alb. (albay), Dr. (doktor), Yrd. Doç. (yardımcı doçent), Prof. (profesör), Cad. (cadde), Sok. (sokak), s. (sayfa), sf. (sıfat), vb. (ve başkası, ve benzeri, ve bunun gibi), Alm. (Almanca), Ar. (Arapça), İng. (İngilizce).

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur: 3. (üçüncü), 15. (on beşinci); II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent.

4. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I.	1.	A.	a.
II.	2.	B.	b.

5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayılan birbirinden ayırmak için konur: 29.5.1453, 29.X. 1923.

Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz: 29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923.

6. Saat ve dakika gösteren sayılan birbirinden ayırmak için konur: Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.

Tören 17.30'da, hükümet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır.

(Tarık Buğra)

7. Bibliyografik künyelerin sonuna konur:

¹³ Bu bölümdeki açıklamalar TDK- Yazım Kılavuzu 2009'dan alınmıştır.

Agâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

8. Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur: 326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500.

9. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır: $4.5=20$

2.8.3.2. Virgül (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur:

Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum.

(Halide Edip Adıvar)

Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller

Dillenmiş ağızlarda tutuk dilli gönüller

(Faruk Nafiz Çamlıbel)

Zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk.

(Hüseyin Rahmi Gürpınar)

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: Bir varmış, bir yokmuş.

Umduk, bekledik, düşündük.

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

Fakat yol otomobillere yasak olduğundan o da herkes gibi tramvaya biner, kimse kendisine dikkat etmez.

(Falih Rıfkı Atay)

3. Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra konur:

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz.

(Mustafa Kemal Atatürk)

4. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerim duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi, koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti.

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

5. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur:

Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sorayım.

(Mustafa Kemal Atatürk)

6. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

Akşam, yine akşam, yine akşam,

Göllerde bu dem bir kamış olsam!

(Ahmet Haşim)

Kopar sonbahar tellerinden

Derinden, derinden, derinden

Biten yazla başlar keder musikisi

(Yahya Kemal Beyatlı)

7. Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden soma konur: Datça'ya yarın gideceğim, dedi.

Şehirde ilk önce hükümet doktoruyla karşılaştım.

— Bugünlerde başımı kaşımaya vakit bulamıyorum, dedi.

(Reşat Nuri Güntekin)

8. Konuşma çizgisinden önce konur:

Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,

— Bu anahtar köşkü de açar, dedi.

(Ömer Seyfettin)

9. Kendisinden somaki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur: Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım. Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.

Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor.

(Yahya Kemal Beyatlı)

10. Bir kelimenin kendisinden soma gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır.

(Halit Ziya Uşaklıgil)

Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi.

(Reşat Nuri Güntekin)

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir.

(Mustafa Kemal Atatürk)

Sayın Başkan,

Sevgili Kardeşim,

Değerli Arkadaşım,

12. Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur: 38,6 (otuz sekiz tam, onda altı), 25,33 (yirmi beş tam, yüzde otuz üç), 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş).

13. Bibliyografik künyelerde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Falih Rıfık Atay, Tuna Kıyıları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgöl konur:

Ergin, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

2.8.3.3. Noktalı Virgöl (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur: Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir. Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; İstanbul, Londra, Bakü.

2. Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur: Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum. At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

2.8.3.4. İki Nokta (:)

1. Kendisinden sonra örnek verilecek cümlelerin sonuna konur:

Yeni harfler alındıktan sonra eski yazı ile bir tek kelime bile yazmayan iki kişi görmüşümdür: Atatürk ve İnönü!

(Falih Rıfkı Atay)

— Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar:

— Yulaf, pancar, zerzevat, tütün...

(Falih Rıfkı Atay)

2. Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konur:

Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.

(Mustafa Kemal Atatürk)

Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtipler indenim.

(Falih Rıfkı Atay)

Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;

Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.

(Yahya Kemal Beyatlı)

3. Ses biliminde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır: a:ile, ka.til, usu. le, i. cat.

4. Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur:

Bilge Kağan: Türklerim, işitin!

Üstten gök çökmedikçe
alttan yer delinmedikçe
ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

Koro : Göğe erer başımız

başınla senin!

Bilge Kağan: Ulusum birleşip yücelsin diye

gece uyumadım, gündüz oturdum.

Türklerim Bilge Kağan der bana.

Ben her şeyi onlar için bildim.

Nöbetteyim !

(A. Turan Oflazoğlu)

5. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.org.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: $56:8=7$, $100:2=50$

2.8.3.5. Üç Nokta (...)

1. Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur:

Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüyor da, buyanı...

(Tarık Buğra)

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur: Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

Arabacı B...'a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu.

(Ahmet Hamdi Tanpınar)

3. Alıntılarda; başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konur:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı...

(Tarık Buğra)

4. Sözü bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

(Faruk Nafiz Çamlıbel)

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz. O noktainazar şudur: Türk milletini, medeni cihanda, layık olduğu mevkiye isat etmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek...

(Mustafa Kemal Atatürk)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur: Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— Koca Ali... Koca Ali, be!..

(Ömer Seyfettin)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

— Yabancı yok!

— Kimsin?

— Ali...

— Hangi Ali?

— Sen misin, Ali usta?

— Benim!..

— Ne arıyorsun bu vakit buralarda?

— Hiç...

— Nasıl hiç? Suyu çekicini mi düşürdün yoksa !..

— !..

(Ömer Seyfettin)

2.8.3.6. Soru İşareti (?)

1. Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur: Ne zaman tükenecek bu yollar,
arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer? (Ahmet Haşim)

Atatürk bana sordu:

— Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz? (Falih Rıfkı Atay)

Soru eki ve soru kelimesi kullanılmadan ezgili söyleyişlerde soru işareti kullanılır:

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— Adınız?

2. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır: Yunus Emre (1240?-1320), (Doğum yeri: ?).

Türk halk felsefesinin, Türk nükteciliğinin ve mizah dehasının büyük mümessili Nasreddin Hoca da (Hâce Nasirüddin) bu asırda yaşamıştır (1208 ?-1284).

(Türk Dünyası El Kitabı)

Ankara'dan Konya'ya 1,5 (?) saatte gitmiş. 1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

2.8.3.7. Ünlem İşareti (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur:

Ne mutlu Türk'üm diyene!

(Mustafa Kemal Atatürk)

Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun!

Ne kadar akıllı adamlar var!

2. Seslenme, hitap ve uyan sözlerinden soma konur:

Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz 'dir, ileri!

(Mustafa Kemal Atatürk)

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

(Mustafa Kemal Atatürk)

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!

(Yahya Kemal Beyatlı)

Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Bu toprak bir devrin battığı yerdir.

(Necmettin Halil Onan)

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayrıç içinde ünlem işareti kullanılır:

İsteseymiş bir günde bitir irmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

2.8.3.8. Kısa Çizgi (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bilmem. Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvaydaki adam bir tanıdık mı idi acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı? Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte pek başboşlar mı oturur?

(Sait Faik Abasıyanık)

2. Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu.

(Ömer Seyfettin)

3. Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için konur: al-ış, dur-ak, gör- gü-süz-lük.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır: al-, dur-, gör-, ver-; başlar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır-,

5. Eklerin başına konur: -ak, -den, -ış, -lık.
6. Heceleri göstermek için kullanılır: a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, prog-ram, ya-zar-lık.
7. Kelimeler arasında "-den...-a, ve, ile, ila, arasında" anlamlarını vermek için kullanılır: Türkçe-Fransızca Sözlük, Aydın-İzmir yolu, Ankara- İstanbul uçak seferleri, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 09.30-10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, 2003-2004 öğretim yılı.
8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır: $50-20=30$

2.8.3.9. Uzun Çizgi (—)

Yazıda satır başına alman konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna **konuşma çizgisi** de denir.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu? "

Gözleri uzun uzun burkuldu kaldı bende,

Dedi:

— Hana sağ indi, ölü çıktı geçende!

(Faruk Nafiz Çamlıbel)

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— Eski şehri gezdin mi?

— Rothschild'in evine gittin mi?

— Goethe'nin evini gezdin mi?

(Ahmet Haşim)

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey — Ben daha ölmedim.

(Namık Kemal)

2.8.3.10. Eğik Çizgi (/)

1. Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konur:

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten
en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır parlayacak / O benimdir o benim
milletimindir ancak. (Mehmet Akif Ersoy)

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir
arasına konur: Al t ay Sokağı, Nu.: 21/6 Kurtuluş /ANKARA

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için
konur: 18/11/1969, 15/IX/1994.

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır: -a/-e, -an/-en, -
lık Z-lik, -madan /-meden.

5. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.gov.tr>

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: 70/2-35

2.8.3.11. Ters Eğik Çizgi (\)

Bilgisayar yazılımlarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için
kullanılır: C:\Dos>MD \Oyun

2.8.3.12. Tırnak İşareti (" ")

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün "Hayatta en hakiki mürşit
ilimdir." vecizesi yer almaktadır. Ulu önderin "Ne mutlu Türk'üm diyene!" sözü her
Türk'ü duygulandırır.

Bakınız, şair vatani ne güzel tarif ediyor:

"Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır."

2. Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır: Yeni bir "barış taarruzu " başladı.

3. Cümle içerisinde kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

Yahya Kemal'in bazı şiirleri "Kendi Gök Kubbemiz " adı altında çıktı.

(Ahmet Hamdi Tanpınar)

"Yazım Kuralları" bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

4. Bibliyografik künyelerde makale adları tırnak içinde verilir.

2.8.3.13. Tek Tırnak İşareti (")

Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:

Edebiyat öğretmeni "Şiirler içinde 'Han Duvarları' gibisi var mı? " dedi ve Faruk Nafiz 'in bu güzel şiirini okumaya başladı.

"Atatürk henüz 'Gazi Mustafa Kemal Paşa' idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi."

(Falih Rıfkı Atay)

2.8.3.14. Denden İşareti (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

a. Etken fiil

b. Edilgen "

c. Dönüştürücü "

ç. İşteş

2.8.3.15. Yay Ayraç ( )

1. Cümlenin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar için kullanılır:

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

(Nurullah Ataç)

2. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

İhtiyar - (Yavaş yavaş Kaymakama yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...

(Reşat Nuri Güntekin)

3. Alıntıların aktarıldığı eseri veya yazan göstermek için kullanılır:

Cihanın tarihi, vatani uğrunda senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir, ya kimsenin.

(Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

4. Alıntılarda, başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

5. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

6. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.

7. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:

I)	1) A)	a)
II)	2) B)	b)

2.8.3.16. Köşeli Ayraç ([ ])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Halikarrias Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum 'da yazmıştır.

2. Bibliyografik künyelere ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır: Reşat Nuri [Güntekin], Çalığışu, D er saadet, 1922.

Server Bedi [Peyami Safa]

2.8.3.17. Kesme İşareti (')

1. Aşağıda sıralanan özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

a. Kişi adları, soyadları ve takma adları: Atatürk'üm, Fatih Sultan Mehmet 'e, Muhibbi 'nin, Gül Baba 'ya, Sultan Ana 'nın, Yurdakul 'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre 'dir, Namık Kemal 'se.

b. Millet, boy, oymak adları: Türk 'üm, Alman 'sınız, İngiliz 'den, Rus 'muş, Oğuz'un, Kazak'a, Kırgız'ım, Özbek'e, Karakeçili'nin, Hacımusalı'ya.

c. Devlet adları: Türkiye Cumhuriyeti 'ni, Osmanlı Devleti 'ndeki, Amerika Birleşik Devletleri'ne, Azerbaycan Cumhuriyeti 'nden.

ç. Din ve mitoloji ile ilgili özel adları: Allah'ın, Tanrıya, Cebrail'den, Zeus 'u.

d. Kıta, deniz, nehir, göl, dağ, boğaz, geçit, yayla; ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, bulvar, cadde, sokak vb. coğrafyayla ilgili yer adları: Asya'nın, Marmara Denizi 'nden, Akdeniz'i, Meriç Nehri'ne, Van Gölü'ne, Ağrı Dağı'nın, Çanakkale Boğazı 'nın, Zigana Geçidi'nden, Uzunyayla'ya, Türkiye'dir, İç Anadolu'da, Doğu Anadolu'ya, Ankara'yımış, Sungurlu'ya, Ziya Gökalp Bulvarı 'ndan, Yıldız Mahallesi 'ne, Taksim Meydanı 'ndan, Reşat Nuri Sokağı 'na.

e. Gök bilimiyle ilgili adları: Jüpiter'den, Venüs'ü, Halley'in, Merih'e, Büyükeyi 'da, Yedikardeş 'ten, Samanyolu 'nda.

f. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. adları: Dolmabahçe Sarayı 'nın, Çankaya Köşkü'ne, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Ankara Kalesi'nden, Horozlu Han 'ın, Galata Köprüsü 'nün, Bilge Kağan Abidesi 'nde, Çanakkale Şehitleri Anıtı 'na.

g. Kitap, dergi, gazete ve sanat eseri (tablo, heykel, müzik vb.) adları: Nutuk'ta, Safahat'tan, Kiralık Konak'ta, Sinekli Bakkal'ı, Hürriyet'te, Resmî Gazete'de, Onuncu Yıl Marşı'nı, Yunus Emre Oratoryosu 'nu, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü 'nü.

ğ. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelge adları: Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Medeni Kanun'un, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü'nde, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'nin.

h. Hayvanlara verilen özel adlar: Sarıkız'ın, Karabaş'a, Pamuk 'u, Minnoş 'tan.

2. Kişi adlarından soma gelen saygı sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur: Nihat Bey 'e, Ayşe Hanım 'dan, Mahmut Efendi 'ye, Enver Paşa 'ya vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur: TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye.

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: 1985'te, 8'inci madde, 2'ncikat; 7,65'lik, 9,65'lik.

1919 senesi Mayısın 19'uncu günü Samsun'a çıktım.

(Mustafa Kemal Atatürk)

5. Şiirde seslerin ölçü dolayısıyla düştüğünü göstermek için kesme işareti kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü n'ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n'eyleyim

(Karacaoğlan)

6. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: a'dan z'ye kadar, b'nin m'ye dönüşmesi, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.

2.8.3.18. Hece Yapısı ve Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi

Türkçede kelime içinde iki ünlü arasındaki ünsüz, kendinden somaki ünlüyle hece kurar: a-ra-ba, bi-çi-mi-ne, in-sa-nın, ka-ra-ca, alt-lık, al-dı.

Kelime içinde yan yana gelen ünsüzlerden sonuncusu kendisinden sonraki ünlüyle, diğerleri kendilerinden önceki ünlüyle hece kurar: bir-lik, sev-mek, Türk-çe, Kork-maz.

Batı kökenli kelimeler, Türkçenin hece yapısına göre hecelere ayrılır: band-rol, kont-rol, port-re, prog-ram, sant-ral, sürp-riz, tund-ra, volf-ram.

Türkçede satır sonunda kelimeler bölünebilir, fakat heceler bölünemez. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna kısa çizgi (-) konur.

Burasını ilk defa görüyormuş gibi duvarlara, perdelere, möbrelere, eşyalara bakıyor, hayret ediyordu. Bütün bu muhitte Türk hayatına, Türk ruhuna ait bir gölge, bir çizgi bile yoktu. Birden Bursa'daki çocukluğunun geçtiği babaevini hatırladı; sofada rahat ve beyaz örtülü divanlar vardı.

(Ömer Seyfettin)

Bitişik yazılan kelimelerde de bu kurala uyulur: ba-şöğ-ret-men, il-ko- kul, Ka-ra-os-ma-noğ-\a.

Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz:

..... u-
çurtma değil,

.....uçurtma;

..... müdafa-
a değil,

.....müdafaa;

Kesme işareti satır sonuna geldiğinde yalnız kesme işareti kullanılır; ayrıca çizgi kullanılmaz.

.....Edirne'
nin...

.....Ankara'
dan...

.....1996'
da.

2.8.3.19. Kısaltmalar

Kısaltma; bir kelime, terim veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır: TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), TDK (Türk Dil Kurumu), ABD (Amerika Birleşik Devletleri); KB (Kutadgu Bilig); TD (Türk Dili), TK (Türk Kültürü), TDED (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi); B (batı), D (doğu), G (güney), K (kuzey); GB (güneybatı), GD (güneydoğu), KB (kuzeybatı), KD (kuzeydoğu).

Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür: BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), İLESAM (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi).

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Element ve ölçülerin uluslararası kısaltmaları kabul edilmiştir: C (karbon), Ca (kalsiyum), Fe (demir); m (metre), mm (milimetre), cm (santimetre), km (kilometre), g (gram), kg (kilogram), l (litre), hl (hektolitreye), mg (miligram), m² (metre kare), cm² (santimetre kare).

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla element ve ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur: Alm. (Almanca), İng. (İngilizce), Kocatepe Mah. (Kocatepe Mahallesi), Güniz Sok. (Güniz Sokağı), Prof. (Profesör), Dr. (Doktor), Av. (Avukat), Alb. (Albay), Gen. (General); is. (isim), sf (sıfat), hzl. (hazırlayan), çev. (çeviren), ed. (edebiyat), fiz. (fizik), kim. (kimya).

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır: cm' yi, kg' dan, mm' den, Ykr' ın. Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır: BDT' ye, TDK' den, THY' de, TRT' den, YTL'nin. Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır: ASELSAN' da, BOTAŞ' ın, NATO' dan, UNESCO' ya.

Sonunda nokta bulunan kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek, noktadan sonra ve kelimenin okunuşuna uygun olarak yazılır: Alm.dan, İng.yi, vb.leri.

Tonsuz (sert) ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta tonsuz ses tonlulaştınmaz: AGİK'in (AGİĞ'in değil), CMUK'un (CMUĞ'un değil), RTÜK'e (RTÜĞ'e değil), TÜBİTAK'ın (TÜBİTAĞ'ın değil).

Ancak birlik kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte k'nin yumuşatılması normaldir: ÇUKOBİRLİK'e (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE), FİSKOBİRLİK'in (söylenişi FİSKOBİRLİĞİN).

2.9. Yazıda Kullanılan Diğer İşaretler

+	Toplama işareti, artı
-	Çıkarma işareti, eksi, kısa çizgi
x	Çarpma işareti, çarpı
÷	Bölme işareti, bölü
/	Bölme işareti, bölü, eğik çizgi
:	Bölme işareti, bölü, iki nokta
√	Karekök işareti
=	Eşitlik işareti
%	Yüzde işareti
'	Üs işareti
§	Paragraf işareti
∫	Paragraf işareti
./.	Çeviriniz
*	Kelimedden sonra dipnot işareti; kelimedden önce varsayım işareti
°	Derece işareti
'	Dakika işareti
⇒	Devam işareti
>	Büyük; dil bilgisinde çıkma işareti
<	Küçük; dil bilgisinde gelişme işareti
***	Bölüm sonu işareti
±	Eksiği veya fazlası
\$	Dolar
€	Avro
@	Kuyruklu a
©	Telif hakkına sahip (copyright)
®	Telif hakkı alınmış (registered)

2.10. Dokuzuncu Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabında Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretlerinin İşlenişi

Yazım kuralları ve noktalama işaretleri, MEB tarafından hazırlanan “Dokuzuncu Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabı”nda 1. Ünite (İletişim, Dil ve Kültür) ve 2. Ünite (Dillerin Sınıflandırılması ve Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri) konularından sonra 3. Ünite de Ses Bilgisi, Yazım (İmlâ) Kuralları, Noktalama başlığı altında ele alınmıştır. Bu ünite de öncelikle söyleyişin (telaffuz) önemi üzerinde durulup Türkçenin seslerine ve özelliklerine değinilmiştir. Böylelikle Türkçenin ses zenginliğinin ve çağrışım değerlerinin sezdirilmesi hedeflenmiştir.

Yazım kuralları ve noktalama işaretleri tek tek anlatılıp örnekler sunulmamıştır. Öğrenciye yönelik kazanım merkezli yeni öğretim yöntemi ve yaklaşımına uygun olarak hazırlanan kitapta, kurallar uygulamalı olarak hatırlatılmıştır. İşleniş şekli şöyledir: Önce öğrencilere hazırlık soruları adı altında, onları konuya yönlendirecek sorular sorulmuştur. Öğrencinin derse katılımını sağlamak ve ilgisini çekmek için hazırlık soruları, günlük hayatla ilişkilendirilmiştir. Bir şehirde hiç kimsenin trafik kurallarına uymaması durumunda ne olacağı, dillerde yazım kurallarına niçin ihtiyaç duyulduğu, toplumda ortak yazım kurallarına uymanın ne gibi faydaları olduğu gibi sorular sorulmuş, öğrencinin kendi yaşamını ilgilendiren konularla dikkati açık tutulmuştur. Sabahattin Ali’nin Çirkince adlı yazısı, yazım kurallarına uyulmadan verilmiş, öğrencilerden düzeltmeleri istenmiştir. Etkinliklerde, yazım kuralları ile ilgili araştırma ödevi verilmiştir. Konuyla ilgili dokuz adet ölçme ve değerlendirme sorusu sorulmuştur. Yazım kuralları konusundan sonra aynı yöntemle noktalama işaretleri konusu işlenmiştir. Hazırlık bölümünde kullanılmadığı takdirde anlam karmaşasına, dolayısıyla anlatım bozukluğuna yol açacak olan virgülle ilgili örnek cümleler verilip vurgulayarak okunması istenmiştir. Refik Halit Karay’ın Şaka adlı yazısı metin olarak seçilip inceleme için noktalama işaretlerinin metindeki kullanılış amaçları sorulmuştur. Etkinliklerde ise noktalama işaretlerinin neler olduğunu, uygun kullanımlarını ve önemini kavratmaya yönelik sorular sorulmuştur. Konunun sonunda on iki adet ölçme değerlendirme soruları vardır (MEB 2007: 56, 63).

Kitapta, yazım kuralları ve noktalama işaretleri konusu çağdaş yöntemlere uygun olarak işlenmiştir. Yani bilgi doğrudan verilip öğrenciler ezbere

yönlendirilmemiş; sorulan sorular ve yapılması istenen etkinliklerle öğrencilerin bilgiye kendi kendilerine ulaşmaları sağlanmış, uygulama imkânı verilmiştir.

2.11. On Birinci Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabında Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretlerinin İşlenişi

MEB tarafından hazırlanan “11. Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabı”nda noktalama işaretleri ve yazım kuralları konuları ayrı bir konu başlığı altında işlenmemiştir. 11. Sınıf konuları metinlerin sınıflandırılması ile ilgilidir. Öğretici metinler ile sözlü anlatım metinleri işlenmiştir. Fakat ölçme değerlendirme sorularında veya etkinlik çalışmalarında noktalama işaretleri ve yazım kurallarına yer verilmiştir. Sohbet türünün işlendiği bölümde ölçme değerlendirmede “-ki”nin yazımı ile ilgili bir soruya yer verilmiş, 6. etkinlikte de “de, ki ve mi”nin yazımları ile nedenlerinin araştırılması istenmiştir (MEB 2010: 80-81). Haber yazıları konusunun işlendiği bölümde, 12. etkinlikte verilen metin içinde bulunan yazım ve noktalama yanlışlarının düzeltilmesi istenmiş, ölçme değerlendirme kısmında bir paragraf verilip boş bırakılan yerlere uygun noktalama işaretlerinin yerleştirilmesi istenmiştir (MEB 2010: 87, 89). İkinci ünitenin sonunda yer alan 46 soruluk ünite sonu ölçme değerlendirme bölümünde 2 tane noktalama işaretleri ile ilgili, 2 tane de yazım kuralları ile ilgili soru bulunmaktadır. Noktalama işaretleri ve yazım kuralları münferit birer konu olarak ele alınıp işlenmemiş, on birinci sınıf müfredatındaki diğer konuların içinde sorularla hatırlatma yapılmıştır. İlköğretimde ve dokuzuncu sınıfta öğretilen noktalama işaretleri ve yazım kuralları konusu, on birinci sınıfta tekrar anlatılmamakta ancak bu kurallarının kullanımının bilindiği varsayılarak uygulama istenmektedir.

III. BÖLÜM

3.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmanın yönteminin anlatıldığı bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama teknikleri, veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

“Yöntem, tasarlanan amaçları gerçekleştirmek için girişilen yollara denir. Teknik ise yöntemi gerçekleştirmek için izlenen yoldur. Yöntem bir bakıma stratejileri gerçekleştirmeye yarar. Yöntemsiz bir eylem, plansız bir eylem yığınının başka bir şey değildir.” (Pekaz, 2007: 250)

Araştırmada betimsel (survey) yöntem kullanılmıştır. Yöntemi, olayları, olguları doğal koşulları içerisinde incelemeyi hedefleyen “alan araştırması” yöntemidir. Bu çalışmada dokuzuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerini belirlemek ve karşılaştırmak üzere kompozisyon tekniğinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin yazdıkları kompozisyonlar tek tek okunarak noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma becerileri incelenmiş ve yaptıkları hatalar yazdıkları kompozisyonlar üzerinde sayılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, SPSS 16.0 programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırma Modeli

Model, “ideal” bir ortamın temsilcisi olup yalnızca “önemli” görülen değişkenleri içine alacak şekilde, gerçek durumun özetlenmiş halidir. Araştırma model ise araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir.

Araştırmada “tarama modeli” kullanılmıştır.

“Tarama modelleri, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.” (Aksoy, 2006: 1)

3.3. Evren ve Örneklem

3.3.1. Evren

Bu araştırmanın evrenini Denizli ili Özel Servergazi Lisesi 2009-2010 eğitim öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır.

3.3.2. Örneklem

Evrene giren tüm öğrenciler araştırmaya dâhil edilmemiştir. 12. sınıf öğrencilerinin- YGS ve LYS çalışmalarının yoğunluğu ve stresi sebebiyle araştırma için doğru sonuç çıkarılmasına uygun, verimli kompozisyonlar yazmak istemeyecekleri öngörülmüştür. Aradaki yaş farkının ve eğitim öğretim durumundaki ilerlemenin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerindeki farklılığa etkisini tespit etmek için dokuzuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinden altmışar öğrenci araştırmanın örneğine seçilmiştir. Örnekte toplam yüz yirmi öğrenci bulunmaktadır.

Tablo-3: Araştırmanın örneğini oluşturan sınıflar

Sıra No	Okulun Adı	Sınıf-Şube	Alanı	Öğrenci sayısı
1	Özel Servergazi Lisesi	9-A	---	10
2	Özel Servergazi Lisesi	9-B	---	17
3	Özel Servergazi Lisesi	9-C	---	17
4	Özel Servergazi Lisesi	9-D	---	16
5	Özel Servergazi Lisesi	11-A	EA	18
6	Özel Servergazi Lisesi	11-B	SAY	19
7	Özel Servergazi Lisesi	11-C	SAY	11
8	Özel Servergazi Lisesi	11-D	SAY	12

3.4. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada örnekleme giren 120 öğrencinin kompozisyonlarındaki noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerini ölçmek ve kıyaslamak için bu öğrencilere kompozisyon yazdırılmıştır. Birinci kompozisyon güz döneminde, ikinci kompozisyon bahar döneminde yazdırılmıştır.

Öğrencilere farklı zamanlarda, konuları tarafımızca bildirilen iki ayrı kompozisyon yazdırılmıştır. İlk kompozisyonda öğrenciler, yazılarındaki noktalama işaretleri ve yazım kuralları hatalarının değerlendirileceğinden habersizdir. Yazılarının bilimsel bir çalışmada kullanılacağını bilmeden, doğal olarak yazmışlardır. İkinci kompozisyonda ise noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri gerektiği, hatalarının alacakları sözlü notunu etkileyeceği vurgulanmıştır. Bu yazılarında not endişesinin, bilinçli ve dikkatli yazmanın hata oranına etkisi tespit edilmiştir.

Noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerine olan etkisini tespit etmek için okuma yazma alışkanlıklarıyla ilgili anket hazırlanmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen veriler, verilerin özelliklerine uygun analiz teknikleri ve program kullanılarak çözümlenmiş, bulgular tablo ve grafikler halinde sunulup yorumlanmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada, 9.sınıf ve 11.sınıf öğrencilerinin yaptıkları hata sayılarını kıyaslayıp yaşa ve öğrenim sürecindeki ilerlemelere göre yazım kuralları ve noktalama işaretlerini doğru kullanabilme düzeylerinin nasıl değiştiğini tespit etmek ve bu bulgular sonucunda görülen problemin çözümü için somut önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

Bağımsız iki toplumun parametrelerine dayalı olarak kurulan hipotezlerin, bağımsız iki örnekten elde edilen nicel ve nitel verilerin istatistikleri kullanılarak test edilmesinde bağımsız iki örnek T testinden yararlanılır. Bağımsız iki örnekten alınan verilerin normal dağılıma uygunluğu normallik testi ile test edilmelidir. Eğer veriler normal dağılıyorsa T testi uygulanmalı, aksi takdirde veriler parametrik olmayan alternatif test Mann-Whitney U testi ile test edilmelidir (Özdamar 2004).

Hangi istatistik testinin uygulanacağını tespiti için ilk önce verilerin normal dağılıma uyup uymadıkları araştırılır. Yapılan normallik testinde verilerin normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Normallik testi neticesinde elde edilen veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo-4: Normallik Testi

	Sınıf Kodu	Kolmogorov-Smirnov(a)			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Nokta	9	0,255	60	0	0,679	60	0
	11	0,284	60	0	0,616	60	0
Virgöl	9	0,181	60	0	0,849	60	0
	11	0,275	60	0	0,684	60	0
Noktalı virgöl	9	0,331	60	0	0,556	60	0
	11	0,275	60	0	0,755	60	0
İki nokta	9	0,515	60	0	0,33	60	0
	11	0,495	60	0	0,466	60	0
Üç nokta	9	0,481	60	0	0,485	60	0
	11	0,522	60	0	0,346	60	0
Ünlem işareti	9	0,528	60	0	0,312	60	0
Soru işareti	9	0,465	60	0	0,536	60	0
	11	0,509	60	0	0,408	60	0
Tırnak işareti	9	0,386	60	0	0,597	60	0
	11	0,412	60	0	0,426	60	0
Parantez	9	0,535	60	0	0,11	60	0
	11	0,535	60	0	0,11	60	0
Kısa çizgi	9	0,528	60	0	0,202	60	0
	11	0,54	60	0	0,175	60	0
Kesme işareti	9	0,415	60	0	0,437	60	0
	11	0,39	60	0	0,463	60	0
Yazım yanlışı	9	0,266	60	0	0,642	60	0
	11	0,308	60	0	0,567	60	0
Büyük küçük harf	9	0,215	60	0	0,769	60	0
	11	0,256	60	0	0,71	60	0
Bitişik ayrı yazım	9	0,201	60	0	0,831	60	0
	11	0,183	60	0	0,878	60	0
Toplam	9	0,216	60	0	0,804	60	0
	11	0,204	60	0	0,788	60	0

Anlamlılık değeri (p) 0,05'ten küçük olduğu için veriler normal dağılıma uymamaktadır. Eğer veriler normal dağılıma uyuyor olsaydı bağımsız iki örnek t testi (independent 2-samples t test) yapılacaktı. Ancak normal dağılıma uyma şartı sağlanmadığı için alternatif olarak kullanılabilen parametrik olmayan (non-parametric) testlerden Mann-Whitney U testi kullanıldı. Bu testler neticesinde 1. ve 2. alt problemlere dair bulgular ve yorumlar şöyledir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Birinci Alt Problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin bilmeden yazdıkları kompozisyonlarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mı?

Bu problemin çözülmesinde 9. ve 11. sınıf öğrencilerine konusu tarafımızca belirlenmiş birer kompozisyon yazdırılmış, ancak yazmadan önce öğrencilere herhangi bir uyarı yapılmamıştır. Öğrenciler, yazılarındaki noktalama işaretleri ve yazım kuralları hatalarının inceleneceğini ve bunların bilimsel bir çalışmada analiz edileceğini bilmemektedir. Daha sonra öğrencilerin kompozisyonları üzerinde hata türlerine ait hata sayıları tespit edilmiştir. Tablo-4.a'da 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin bilmeden yazdıkları kompozisyonlarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile ilgili test istatistikleri verilmiştir.

Tablo-5.a: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilmeden Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Tanımlayıcı İstatistikler

Hata türü	Sınıf	Toplam Öğrenci	Aritmetik Ortalama	Toplam Hata
Nokta	9	60	68,72	4123,00
	11	60	52,28	3137,00
	Toplam	120		
Virgül	9	60	66,40	3984,00
	11	60	54,60	3276,00
	Toplam	120		
Noktalı virgül	9	60	54,73	3284,00
	11	60	66,27	3976,00
	Toplam	120		
İki nokta	9	60	58,58	3515,00
	11	60	62,42	3745,00
	Toplam	120		
Üç nokta	9	60	63,15	3789,00
	11	60	57,85	3471,00

	Toplam	120		
Ünlem	9	60	63,00	3780,00
	11	60	58,00	3480,00
	Toplam	120		
Soru işareti	9	60	63,10	3786,00
	11	60	57,90	3474,00
	Toplam	120		
Tırnak İşareti	9	60	63,12	3787,00
	11	60	57,88	3473,00
	Toplam	120		
Parantez	9	60	60,50	3630,00
	11	60	60,50	3630,00
	Toplam	120		
Kısa Çizgi	9	60	61,02	3661,00
	11	60	59,98	3599,00
	Toplam	120		
Kesme	9	60	59,94	3596,50
	11	60	61,06	3663,50
	Toplam	120		
Yazım Yanlışları	9	60	69,59	4175,50
	11	60	51,41	3084,50
	Toplam	120		
Büyük Küçük Harf	9	60	67,70	4062,00
	11	60	53,30	3198,00
	Toplam	120		
Bitişik- Ayrı Yazım	9	60	62,32	3739,00
	11	60	58,68	3521,00
	Toplam	120		
Toplam	9	60	69,04	4142,50
	11	60	51,96	3117,50
	Toplam	120		

Tablo-5.a 'ya göre;

- 9. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 68,72 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 52,28'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin virgül hatası ortalaması 66,40 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 54,60'tır.
- 9. sınıf öğrencilerinin noktalı virgül hatası ortalaması 54,73 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 66,27'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin iki nokta hatası ortalaması 58,58 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 62,42'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin üç nokta hatası ortalaması 63,15 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 57,85'tir.
- 9. sınıf öğrencilerinin ünlem işareti hatası ortalaması 63,00 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 58,00'dır.
- 9. sınıf öğrencilerinin soru işareti hatası ortalaması 63,10 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 57,90'dır.
- 9. sınıf öğrencilerinin tırnak işareti hatası ortalaması 63,12 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 57,88'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin parantez hatası ortalaması 60,50 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 60,50'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin kısa çizgi hatası ortalaması 61,02 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 59,98'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin kesme işareti hatası ortalaması 59,94 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 61,06'dır.
- 9. sınıf öğrencilerinin yazım yanlışı ortalaması 69,59 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 51,41'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin büyük-küçük harf kullanımı hatası ortalaması 67,70 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 53,30'dur.
- 9. sınıf öğrencilerinin bitişik-ayrı yazım hatası ortalaması 62,32 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 58,68'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin toplam hata ortalaması 69,04 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 51,96'dır.

Tablo-5.b: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilmeden Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Test İstatistikleri

	Nokta	Virgül	Noktalı virgül	İki nokta	Üç nokta	Ünlem	Soru işareti	Tırnak işareti
Mann-Whitney U	1,307	1,446	1454	1,685	1,641	1650	1644	1,643
Wilcoxon W	3,137	3,276	3284	3,515	3,471	3480	3474	3,473
Z	-2,677	-1,893	-1,959	-1,023	-1,377	-2,274	-1,238	-1,050
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,007	0,058	0,050	0,306	0,168	0,023	0,216	0,294

	Parantez	Kısa çizgi	Kesme	Yazım yanlışı	Büyük küçük harf	Bitişik ayrı yazım	Toplam
Mann-Whitney U	1800	1769	1766,5	1254,5	1,368	1691	1287,5
Wilcoxon W	3630	3599	3596,5	3084,5	3,198	3521	3117,5
Z	0	-0,470	-0,232	-2,944	-2,331	-0,580	-2,692
Asymp. Sig. (2-tailed)	1	0,638	0,817	0,003	0,020	0,562	0,007

Nokta, virgül, iki nokta, üç nokta, ünlem işareti, soru işareti, tırnak işareti, kısa çizgi ve yazım yanlışı, büyük-küçük harf kullanımı, bitişik-ayrı yazım birimlerinde 9. sınıf hata ortalamasının, 11.sınıf hata ortalamasından yüksek olduğu gözlenmektedir. Parantez işareti kullanımında her iki sınıf ortalamasında eşitlik gözlenmiştir. Noktalı virgül, iki nokta ve kesme işareti birimlerinde 9. sınıf hata ortalamasının, 11.sınıf hata ortalamasından düşük olduğu gözlenmektedir. Bu duruma, 9.sınıf öğrencilerinin daha yalın; sıralı ya da bağlı cümle kurmayı gerektirmeyecek kısa ifadeler kullanmış olmalarının sebep olabileceği düşünülmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci Alt Problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin bilerek yazdıkları kompozisyonlarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mı?

Bu problemin çözülmesinde 9. ve 11. sınıf öğrencilerine konusu tarafımızca belirlenmiş birer kompozisyon daha yazdırılmış, ancak yazarken noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri gerektiği ve buna göre sözlü notu alacakları vurgulanmıştır. Daha sonra öğrencilerin kompozisyonları üzerinde hata türlerine ait hata sayıları tespit edilmiştir. Tablo-5'te bu durumla ilgili test istatistikleri verilmiştir.

Tablo-6.a: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilerek Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Tanımlayıcı İstatistikler

Hata türü	Sınıf	Toplam Öğrenci	Aritmetik Ortalama	Toplam Hata
Nokta	9	60	66,45	3987,00
	11	60	54,55	3273,00
	Total	120		
Virgöl	9	60	64,70	3882,00
	11	60	56,30	3378,00
	Total	120		
Noktalı virgöl	9	60	61,10	3666,00
	11	60	59,90	3594,00
	Total	120		
İki nokta	9	60	70,20	4212,00
	11	60	50,80	3048,00
	Total	120		
Üç nokta	9	60	62,48	3748,50
	11	60	58,52	3511,50
	Total	120		
Ünlem işareti	9	60	61,50	3690,00

	11	60	59,50	3570,00
	Total	120		
Soru işareti	9	60	61,00	3660,00
	11	60	60,00	3600,00
	Total	120		
Tırnak	9	60	60,50	3630,00
	11	60	60,50	3630,00
	Total	120		
Parantez	9	60	60,00	3600,00
	11	60	61,00	3660,00
	Total	120		
Kısa çizgi	9	60	61,50	3690,00
	11	60	59,50	3570,00
	Total	120		
Kesme işareti	9	60	59,95	3597,00
	11	60	61,05	3663,00
	Total	120		
Yazım yanlışı	9	60	57,16	3429,50
	11	60	63,84	3830,50
	Total	120		
Büyük-küçük harf	9	60	65,96	3957,50
	11	60	55,04	3302,50
	Total	120		
Bitişik ayrı yazım	9	60	64,53	3872,00
	11	60	56,47	3388,00
	Total	120		
Toplam	9	60	67,42	4045,00
	11	60	53,58	3215,00
	Total	120		

Tablo-6.a 'ya göre;

- 9. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 66,45 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 54,55'tir.
- 9. sınıf öğrencilerinin virgül hatası ortalaması 64,70 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 56,30'dur.
- 9. sınıf öğrencilerinin noktalı virgül hatası ortalaması 61,10 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 59,90'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin iki nokta hatası ortalaması 70,20 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 50,80'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin üç nokta hatası ortalaması 62,48 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 58,52'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin ünlem işareti hatası ortalaması 61,50 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 50,50'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin soru işareti hatası ortalaması 61,00 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 60,00'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin tırnak işareti hatası ortalaması 60,50 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 60,50'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin parantez hatası ortalaması 60,00 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 61,00'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin kısa çizgi hatası ortalaması 61,50 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 59,50'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin kesme işareti hatası ortalaması 59,95 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 61,05'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin yazım yanlışı ortalaması 57,16 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 63,84'tür.
- 9. sınıf öğrencilerinin büyük-küçük harf kullanımı hatası ortalaması 65,96 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 55,04'tür.
- 9. sınıf öğrencilerinin bitişik-ayrı yazım hatası ortalaması 64,53 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 56,47'dir.
- 9. sınıf öğrencilerinin toplam hata ortalaması 67,42 iken 11. sınıf öğrencilerinin nokta hatası ortalaması 53,58'dir.

Tablo-6.b: 9. ve 11. Sınıf Öğrencilerinin Bilerek Yazdıkları Kompozisyonlarda Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeyleri Karşılaştırması Test İstatistikleri

	Nokta	Virgül	Noktalı virgül	İki nokta	Üç nokta	Ünlem işareti	Soru işareti	Tırnak işareti
Mann-Whitney U	1,443	1,548	1764	1,218	1,682	1740	1770	1,8
Wilcoxon W	3,273	3,378	3594	3,048	3,512	3570	3600	3,63
Z	-2,323	-1,507	-0,204	-4,316	-0,962	-1,420	-1,000	0,000
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,020	0,132	0,838	0,000	0,336	0,156	0,317	1,000

	Parantez	Kısa çizgi	Kesme işareti	Yazım yanlışı	Büyük küçük harf	Bitişik ayrı yazım	Toplam
Mann-Whitney U	1770	1740	1767	1599,5	1,472	1558	1,385
Wilcoxon W	3600	3570	3597	3429,5	3,302	3388	3,215
Z	-1,000	-1,420	-0,322	-1,239	-1,912	-1,316	-2,185
Asymp. Sig. (2-tailed)	0,317	0,156	0,748	0,215	0,056	0,188	0,029

Nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, ünlem işareti, soru işareti, kısa çizgi, büyük-küçük harf kullanımı, bitişik-ayrı yazım birimlerinde 9. sınıf hata ortalamasının, 11.sınıf hata ortalamasından yüksek olduğu gözlenmektedir. Tırnak işareti kullanımında her iki sınıf ortalamasında eşitlik gözlenmiştir. Parantez, kesme işareti ve yazım yanlışı birimlerinde 9. sınıf hata ortalamasının, 11.sınıf hata ortalamasından düşük olduğu gözlenmektedir. Genele bakılınca toplamda 9.sınıf hata ortalamasının 11.sınıf hata ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir. Her iki yazılı anlatımda da 9.sınıf öğrencileri nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta, üç nokta, ünlem işareti, soru işareti, tırnak işareti, parantez işareti, kısa çizgi, kesme işareti, yazım yanlışı, büyük-küçük harf kullanımı, bitişik-ayrı yazım birimlerinin toplamında 11.sınıf öğrencilerine göre daha fazla sayıda yanlış yapmış oldukları görülmektedir. Bu durumda 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerinin 9.sınıf öğrencilerinden daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Bu sonuç beklenen bir durumdur. Çünkü eğitim öğretim sürecinde edinilen öğrenimin zamanla pekişmesi ve alışkanlık halinde uygulanması beklenmektedir. Ancak burada değerlendirilmesi gereken bir husus da şudur: 11.sınıf öğrencileri noktalama işaretleri

ve yazım kurallarını 9.sınıflardan daha iyi düzeyde kullanabilmelerine rağmen hata ortalamalarının genelde elliden fazla olması aslında istenilen maksimum düzeye gelemediklerini gösterir. Ayrıca yazılı anlatımlarında kullandıkları cümlelerin yapısal özelliklerinin yanında anlamsal sığılı da göz önüne alınıp değerlendirilmelidir. Bu konunun başlı başına bir araştırma konusu olabileceği düşünülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Üçüncü alt problem: 9. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerinde, kompozisyonu bilmeden ve bilerek yazması durumunda anlamlı bir fark var mı?

Bu alt probleme ilişkin sonuç almak için 9.sınıf öğrencilerinin ilk yazdıkları kompozisyonlar ile bilerek yazdıkları kompozisyonlar hata sayıları ve ortalamaları açısından karşılaştırılmıştır.

Tablo-7.a: 9. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Toplam Öğrenci
Bilmeyerek	25,12	25,551	60
Bilerek	7,10	6,166	60

Tablo-7.b: 9. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Korelasyon

		Bilmeyerek	Bilerek
Bilmeyerek	Pearson Correlation	1	,207
	Sig. (2-tailed)		,112
	N	60	60
Bilerek	Pearson Correlation	,207	1
	Sig. (2-tailed)	,112	
	N	60	60

9.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili bir araştırmada inceleneceğini bilmeden oluşturdukları yazılı anlatımlarında bulunan toplam hatanın (bilmeyerek), yazılı anlatım uygulamasından önce noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri gerektiği hatırlatıldığında ve bu kuralları uygulama düzeyleri ile ilgili sözlü notu verileceği ifade edildiğinde oluşturdukları yazılı anlatımlarında bulunan toplam hatanın (bilerek) korelasyonları yapıp ortalamaları hesaplanmıştır. Buna göre bilmeyerek yapılan hata ortalaması 25,12 iken bilerek yapılan hata ortalaması 7,10'dur. Yani 9.sınıf öğrencileri bilgilendirildiğinde ve yazılı anlatımlarını oluştururken dikkatli olduklarında daha az hata yapmaktadırlar. Ayrıca bilerek ve bilmeyerek yapılan hataların korelasyonunda anlamlı bir ilişki görülmektedir. Böylece 9.sınıf öğrencilerinde noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili teknik bilgi verdikten sonra sıklıkla uygulama yaptırarak öğrendiklerini pratiğe dökmelerine olanak hazırlamalıdır, denebilir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Dördüncü alt problem: 11. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerinde, kompozisyonu bilmeden ve bilerek yazması durumunda anlamlı bir fark var mı?

Bu alt probleme ilişkin sonuç almak için 11.sınıf öğrencilerinin ilk yazdıkları kompozisyonlar ile bilerek yazdıkları kompozisyonlar hata sayıları ve ortalamaları açısından karşılaştırılmıştır.

Tablo-8.a: 11. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Toplam Öğrenci
Bilmeyerek	13,33	13,037	60
Bilerek	4,75	4,148	60

Tablo-8.b: 11. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretleri ve Yazım Kurallarını Kullanma Düzeylerinde, Kompozisyonu Bilmeden ve Bilerek Yazmaları ile İlgili Korelasyon

		Bilmeyerek	Bilerek
Bilmeyerek	Pearson Correlation	1	,057
	Sig. (2-tailed)		,667
	N	60	60
Bilerek	Pearson Correlation	,057	1
	Sig. (2-tailed)	,667	
	N	60	60

11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili bir araştırmada inceleneceğini bilmeden oluşturdukları yazılı anlatımlarında bulunan toplam hatanın (bilmeyerek), yazılı anlatım uygulamasından önce noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri gerektiği hatırlatıldığında ve bu kuralları uygulama düzeyleri ile ilgili sözlü notu verileceği ifade edildiğinde oluşturdukları yazılı anlatımlarında bulunan toplam hatanın (bilerek) korelasyonları yapıp ortalamaları hesaplanmıştır. Buna göre bilmeyerek yapılan hata ortalaması 13,33 iken bilerek yapılan hata ortalaması 4,75'tir. Yani 11.sınıf öğrencileri bilgilendirildiğinde ve yazılı anlatımlarını oluştururken dikkatli olduklarında daha az hata yapmaktadırlar. Ancak 9.sınıf öğrencilerinde görülen farktan daha az bir fark görülmektedir. Yani 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama başarıları giderek otomatikleşmektedir denebilir. Zamanla bilerek de yazsalar bilmeyerek de yazsalar hata oranlarının düşmesi ve bu işaretleri kullanabilme durumlarının alışkanlık hatta tutum haline gelmesi beklenmektedir. Ayrıca bilerek ve bilmeyerek yapılan hataların korelasyonunda pozitif ve doğru orantılı, yüksek bir ilişki görülmektedir. Böylece 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili teknik bilgi sahibi olmanın yanında sıklıkla uygulama yaparak öğrendiklerini pratiğe dökmeleri gerekmektedir, denebilir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Beşinci alt problem: 9. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme arasındaki korelasyonlar nelerdir?

Bu alt problemle ilgili sonuç elde edebilmek için 9.sınıf öğrencilerine düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme ile ilgili sorularla anket uygulanmış, verdikleri cevaplar sayılıp tasnif edilmiştir. Buna göre noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama düzeylerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo-9: 9.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile anket soruları arasındaki korelasyonu

		Noktalama ve yazım hataları	Düzenli olarak kitap okur musunuz?	Sürelî yayın takip eder misiniz?	Düzenli yazı yazar mısınız?	Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	Sizce işaretler gerekli mi?
Noktalama ve yazım hataları	Pearson Correlation	1	,078	-,032	-,032	-,329*	-,422**
	Sig. (2-tailed)		,574	,819	,816	,015	,001
	N	60	54	54	54	54	54
Düzenli olarak kitap okur musunuz?	Pearson Correlation	,078	1	,242	-,049	,045	-,119
	Sig. (2-tailed)	,574		,078	,722	,747	,392
	N	54	54	54	54	54	54
Sürelî yayın takip eder misiniz?	Pearson Correlation	-,032	,242	1	,089	,000	,171
	Sig. (2-tailed)	,819	,078		,523	,997	,216
	N	54	54	54	54	54	54
Düzenli yazı yazar mısınız?	Pearson Correlation	-,032	-,049	,089	1	,425**	,216
	Sig. (2-tailed)	,816	,722	,523		,001	,116
	N	54	54	54	54	54	54
Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	Pearson Correlation	-,329*	,045	,000	,425**	1	,319*
	Sig. (2-tailed)	,015	,747	,997	,001		,019
	N	54	54	54	54	54	54
Sizce işaretler gerekli mi?	Pearson Correlation	-,422**	-,119	,171	,216	,319*	1
	Sig. (2-tailed)	,001	,392	,216	,116	,019	
	N	54	54	54	54	54	54

Tablo-9' a göre; 9.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okumaları arasında pozitif ve doğru orantılı bir ilişki vardır. 9.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile süreli yayın takip etmeleri, düzenli yazı yazmaları, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri arasında negatif ve ters orantılı bir ilişki vardır. Yani öğrencilerin bu kurallara ulaşma düzeylerine süreli yayın takip etmeleri, düzenli yazı yazmaları, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri birimlerinin herhangi bir katkısı görülmemektedir.

Süreli yayın takip eden öğrencilerin düzenli olarak kitap okumaları, düzenli yazı yazmaları, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Altıncı Alt Problem: 11. sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme arasındaki korelasyonlar nelerdir?

Bu alt problemle ilgili sonuç elde edebilmek için 11.sınıf öğrencilerine düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme ile ilgili sorularla anket uygulanmış, verdikleri cevaplar sayılıp tasnif edilmiştir. Buna göre noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama düzeylerindeki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo-10: 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile anket soruları arasındaki korelasyonu

		Noktalama ve yazım hataları	Düzenli olarak kitap okur musunuz?	Sürekli yayın takip eder misiniz?	Düzenli yazı yazar mısınız?	Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	Sizce işaretler gerekli mi?
Noktalama ve yazım hataları	Pearson Correlation	1	,409*	,043	,342*	-,043	,124
	Sig. (2-tailed)		,012	,802	,038	,799	,464
	N	60	37	37	37	37	37
Düzenli olarak kitap okur musunuz?	Pearson Correlation	,409*	1	-,025	,319	,237	,026
	Sig. (2-tailed)	,012		,883	,055	,159	,877
	N	37	37	37	37	37	37
Sürekli yayın takip eder misiniz?	Pearson Correlation	,043	-,025	1	,137	-,023	,250
	Sig. (2-tailed)	,802	,883		,419	,894	,136
	N	37	37	37	37	37	37
Düzenli yazı yazar mısınız?	Pearson Correlation	,342*	,319	,137	1	,420**	,188
	Sig. (2-tailed)	,038	,055	,419		,010	,266
	N	37	37	37	37	37	37
Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	Pearson Correlation	-,043	,237	-,023	,420**	1	,189
	Sig. (2-tailed)	,799	,159	,894	,010		,263
	N	37	37	37	37	37	37
Sizce işaretler gerekli mi?	Pearson Correlation	,124	,026	,250	,188	,189	1
	Sig. (2-tailed)	,464	,877	,136	,266	,263	
	N	37	37	37	37	37	37

Tablo-10'a göre; 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile süreli yayın takip etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri arasında pozitif ve doğru orantılı bir ilişki vardır. 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okumaları, düzenli yazı yazmaları arasında anlamlı fakat düşük bir ilişki vardır. 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri arasında negatif ve ters orantılı bir ilişki vardır. Bu durum, hemen hemen bütün branşlarda öğretmenlerin sadece öğrencilerin branşla ilgili bilgisini değerlendirdiği, yazım ve noktalama ile ilgili herhangi bir uyarı veya değerlendirme yapmadığı kanısını doğurmaktadır.

Bu tabloya göre 11.sınıf öğrencilerinin düzenli olarak kitap okumalarına rağmen süreli yayın takip etmemeleri dikkat çekicidir. Öğrencilerin düzenli olarak kitap okumaları ile düzenli yazı yazmaları, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri arasında anlamlı bir ilişki gözlenmektedir.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Yedinci alt problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin toplamının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme arasındaki korelasyonlar nelerdir?

Beşinci ve altıncı alt problemlerde 9. ve 11.sınıf öğrencilerinin anket sorularına verdikleri cevaplarla korelasyonları üzerinde durulurken burada iki grup birlikte değerlendirilmek istenmiştir.

Tablo-11: 9. ve 11.sınıf öğrencilerinin toplamın noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile anket soruları arasındaki korelasyonu

		Noktalama ve yazım hataları	Düzenli olarak kitap okur musunuz?	Sürekli yayın takip eder misiniz?	Düzenli yazı yazar mısınız?	Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	Sizce işaretler gerekli mi?
Noktalama ve yazım hataları	Pearson Correlation	1	,210*	,011	,106	-,214*	-,255*
	Sig. (2-tailed)		,046	,915	,319	,042	,015
	N	120	91	91	91	91	91
Düzenli olarak kitap okur musunuz?	Pearson Correlation	,210*	1	,137	,115	,136	-,062
	Sig. (2-tailed)	,046		,197	,276	,198	,558
	N	91	91	91	91	91	91
Sürekli yayın takip eder misiniz?	Pearson Correlation	,011	,137	1	,122	,000	,199
	Sig. (2-tailed)	,915	,197		,249	1,000	,059
	N	91	91	91	91	91	91
Düzenli yazı yazar mısınız?	Pearson Correlation	,106	,115	,122	1	,431**	,202
	Sig. (2-tailed)	,319	,276	,249		,000	,054
	N	91	91	91	91	91	91
Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	Pearson Correlation	-,214*	,136	,000	,431**	1	,269**
	Sig. (2-tailed)	,042	,198	1,000	,000		,010
	N	91	91	91	91	91	91
Sizce işaretler gerekli mi?	Pearson Correlation	-,255*	-,062	,199	,202	,269**	1
	Sig. (2-tailed)	,015	,558	,059	,054	,010	
	N	91	91	91	91	91	91

Tablo-11'e göre; 9.ve 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayın takip etme, düzenli yazı yazma arasında pozitif ve doğru orantılı bir ilişki vardır. 9.ve 11.sınıf öğrencilerinin toplamının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile işaretleri gerekli görüp görmemeleri, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri arasında negatif ve ters orantılı bir ilişki vardır.

9.ve 11.sınıf öğrencilerinin tamamının düzenli olarak kitap okuma, süreli yayın takip etme, düzenli yazı yazma, yazılılarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, işaretleri gerekli görme birimlerinin her biri arasında anlamlı ilişki görülmektedir.

4.8: 7. 1. Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

7. 1. alt problem: 9. ve 11. sınıf öğrencilerinin toplamının düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme sıklıkları

9. ve 11. sınıf öğrencilerinin ayrı ayrı ve toplam öğrencide düzenli olarak kitap okuma, süreli yayınları takip etme, düzenli olarak yazı yazma, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etme, noktalama işaretleri ve yazım kurallarını gerekli görme ile ilgili anket sorularına verdikleri cevapların frekans ve yüzdelerinin beşinci, altıncı ve yedinci alt problemlerle ilgili yorumları desteklediği düşünülmektedir.

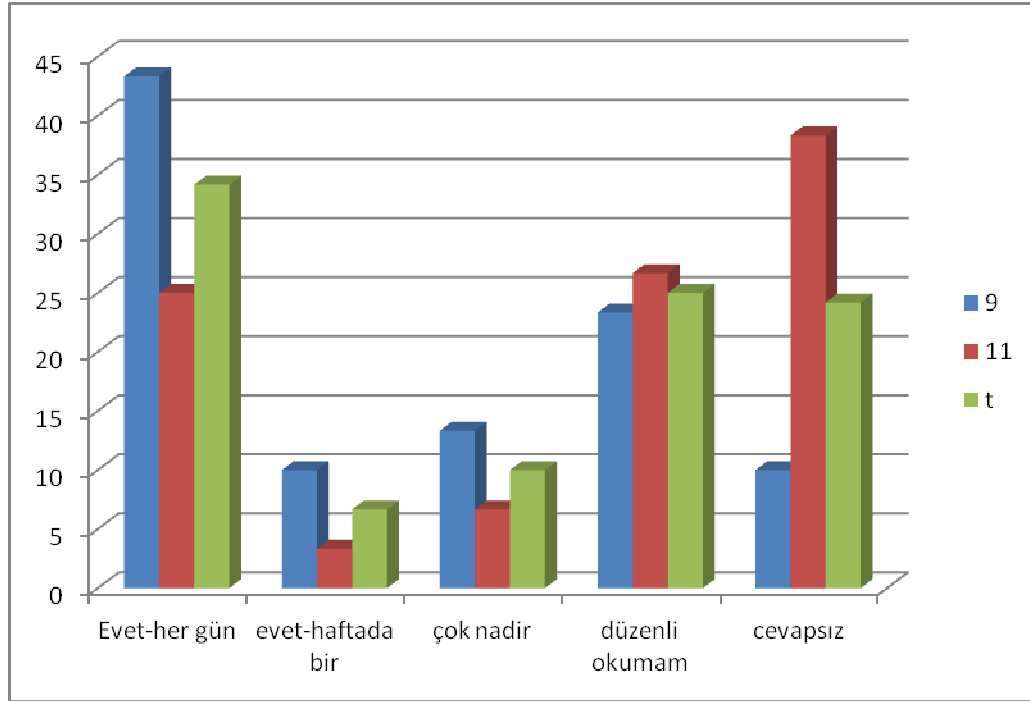
Tablo-12. 1-2-3-4-5’te her bir anket sorusuna verilen cevapların frekansları ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo-12.1: “Düzenli olarak kitap okur musunuz?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.

Anket sorusu-1	Cevaplar	Evet-her gün		Evet-haftada bir		Çok nadir		Düzenli okumam		Cevapsız		Toplam	
		Sınıf	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F
Düzenli olarak kitap okur musunuz?	9.Sınıf	26	43,33	6	10,00	8	13,33	14	23,33	6	10,00	60	100
	11.Sınıf	15	25,00	2	3,33	4	6,67	16	26,67	23	38,33	60	100
	Toplam öğrenci	41	34,17	8	6,67	12	10,00	30	25,00	29	24,17	120	100

Tablo-12.1’e göre; “Düzenli olarak kitap okur musunuz?” sorusuna 9.sınıf öğrencilerinden 26 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 15 kişi “Evet-her gün okurum” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 2 kişi “Evet-haftada bir okurum” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 8 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 4 kişi “Çok nadir okurum” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 14 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 16 kişi “düzenli okumam” cevabını vermiştir. 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi 11.sınıf öğrencilerinden 23 kişi anket uygulamasına katılmak istememiştir.

Şekil-4: "Düzenli olarak kitap okur musunuz?" sorusuna ait grafik¹⁴

9.sınıf öğrencilerinin % 43,33'ü, 11.sınıf öğrencilerinin %25'i, toplam öğrencilerin %34,17'si düzenli olarak kitap okumaktadır. Anket uygulaması yapılan ve kompozisyonları üzerinde noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama düzeyleri tespit edilmeye çalışılan öğrencilerin bu soruya verdikleri diğer cevaplara göre ağırlıklı orana sahip olan düzenli olarak kitap okuma tutumu bu kuralları uygulama düzeyine olumlu etki etmektedir, denebilir.

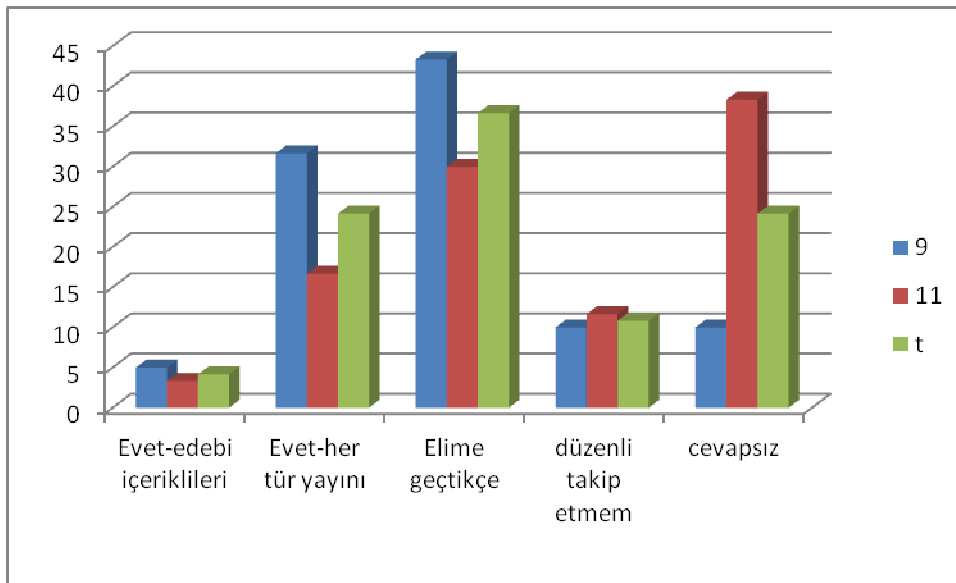
Tablo-12.2: "Sürelî yayınları takip eder misiniz?" sorusunun frekans ve yüzdeleri.

Anket sorusu-2	Cevaplar	Evet- edebi içeriklileri		Evet-her tür yayını		Elime geçtikçe		Düzenli takip etmem		Cevapsız		Toplam	
		Sınıf	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F
Sürelî yayınları takip eder	9.Sınıf	3	5,00	19	31,67	26	43,33	6	10,00	6	10,00	60	100
	11.Sınıf	2	3,33	10	16,67	18	30,00	7	11,67	23	38,33	60	100

¹⁴ Şekil-4, 5, 6, 7, 8 için 9, dokuzuncu sınıf öğrencilerini; 11,on birinci sınıf öğrencilerini; t ise dokuzuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinin toplamını göstermektedir.

misiniz?	Toplam öğrenci	5	4,17	29	24,17	44	36,67	13	10,83	29	24,17	120	100
----------	----------------	---	------	----	-------	----	-------	----	-------	----	-------	-----	-----

Tablo-12.2'ye göre; "Sürelî yayınları takip eder misiniz?" sorusuna 9.sınıf öğrencilerinden 3 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 2 kişi "Evet-edebi içerikli olanları okurum" cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 19 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 10 kişi "Evet-her tür yayını okurum" cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 26 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 18 kişi "Elime süreli yayın geçtikçe okurum" cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 7 kişi "düzenli takip etmem" cevabını vermiştir. 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi 11.sınıf öğrencilerinden 23 kişi anket uygulamasına katılmak istememiştir.

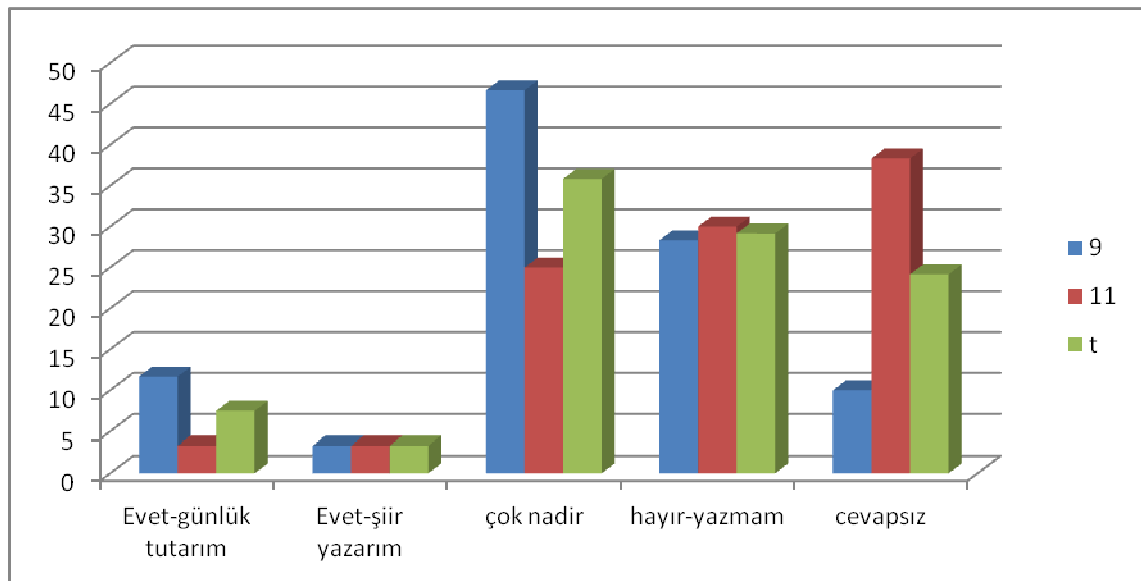
Şekil-5: "Sürelî yayınları takip eder misiniz?" sorusuna ait grafik

9.sınıf öğrencilerinin % 43,33'ü, 11.sınıf öğrencilerinin %30'u, toplam öğrencilerin %36,67'si süreli yayınları ellerine geçtikçe okumaktadır. Ancak oranların düşüklüğünden anlaşıldığına göre okumak için seçtikleri süreli yayınların edebi içerikli olup olmadığına dikkat etmemektedirler. 9.sınıf öğrencilerinin % 31,67'si, 11.sınıf öğrencilerinin % 16,67'si, toplam öğrencilerin % 24,17'si spor yayını, aktüel dergi, günlük gazete, vb. her tür yayını takip etmektedirler. Seçtikleri süreli yayı edebi içerikli olmasa da süreli yayın takip etme tutumu, öğrencilerin -özellikle 11.sınıf öğrencilerinin- noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerine olumlu etki etmektedir.

Tablo-12.3: “Düzenli olarak yazı yazar mısınız?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.

Anket sorusu-3	Cevaplar	Evet-günlük tutarım		Evet-şiiir yazarım		Çok nadir		Hayır-yazmam		Cevapsız		Toplam	
		Sınıf	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F
Düzenli olarak yazı yazar mısınız?	9.Sınıf	7	11,67	2	3,33	28	46,67	17	28,33	6	10,00	60	100
	11.Sınıf	2	3,33	2	3,33	15	25,00	18	30,00	23	38,33	60	100
	Toplam öğrenci	9	7,50	4	3,33	43	35,83	35	29,17	29	24,17	120	100

Tablo-12.3’e göre; “Düzenli olarak yazı yazar mısınız?” sorusuna 9.sınıf öğrencilerinden 7 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 2 kişi “Evet-günlük tutarım” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 2 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 2 kişi “Evet-yayımlanmasa da şiiir, makale gibi türlerde yazı yazarım” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 28 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 15 kişi “Çok nadir yazarım” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 17 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 18 kişi “hayır, yazmam” cevabını vermiştir. 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi 11.sınıf öğrencilerinden 23 kişi anket uygulamasına katılmak istememiştir.

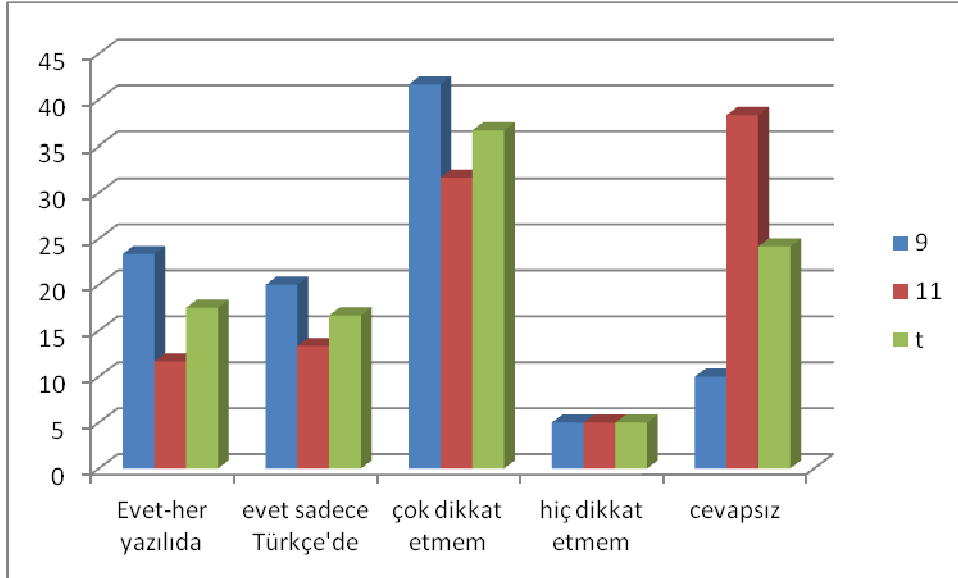
Şekil-6: “Düzenli olarak yazı yazar mısınız?” sorusuna ait grafik

9.sınıf öğrencilerinin % 11,67'si, 11.sınıf öğrencilerinin % 3,33'ü toplam öğrencilerin de % 7,5'i düzenli yazı yazmaktadır. Bu oranların oldukça düşük olmasından, öğrencilerin düzenli yazı yazma alışkanlıklarının olmadığı, eğitim öğretim sürecinde yazılı yoklama veya kompozisyon yarışmasına katılım zorunluluğu gibi mecburi durumlarda yazı yazdıkları söylenebilir. Bu tür bir alışkanlığı edinemedikleri için düzenli yazı yazma tutumu, öğrencilerin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama düzeylerini olumlu etkilememektedir.

Tablo-12.4: “Yazılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.

Anket sorusu-4	Cevaplar	Evet-her yazılıda		Evet sadece Türkçe'de		Çok dikkat etmem		Hiç dikkat etmem		Cevapsız		Toplam	
		Sınıf	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F
Yazılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?	9.Sınıf	14	23,33	12	20,00	25	41,67	3	5,00	6	10,00	60	100
	11.Sınıf	7	11,67	8	13,33	19	31,67	3	5,00	23	38,33	60	100
	Toplam öğrenci	21	17,50	20	16,67	44	36,67	6	5,00	29	24,17	120	100

Tablo-12.4'e göre; “Yazılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?” sorusuna 9.sınıf öğrencilerinden 14 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 7 kişi “Evet-her yazılıda dikkat ederim” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 12 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 8 kişi “Evet-sadece Dil Anlatım ve Edebiyat derslerinde dikkat ederim” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 25 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 19 kişi “Çok dikkat etmem” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 3 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 3 kişi “Hiç dikkat etmem” cevabını vermiştir. 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi 11.sınıf öğrencilerinden 23 kişi anket uygulamasına katılmak istememiştir.

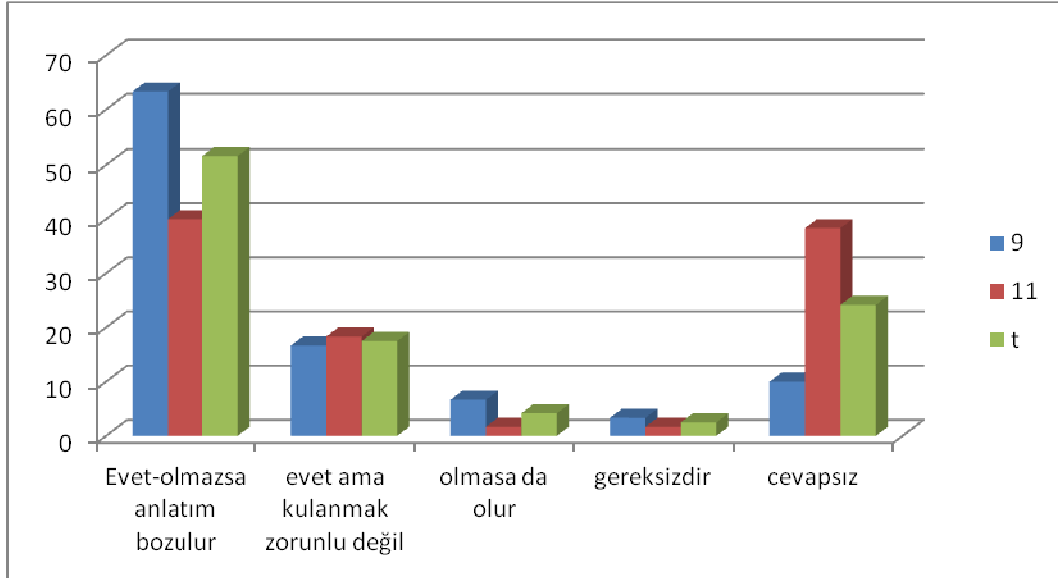
Şekil-7: “Yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?” sorusuna ait grafik

9.sınıf öğrencilerinin % 41,67’si, 11.sınıf öğrencilerinin % 31,67’si, toplam öğrencilerin % 36,67’si yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarının doğru kullanılmasına dikkat etmemektedir. Kanaatimizce bu durumun gelişmesinde öğrencilerin dikkatsizliği ve bu kuralları önemsememesinin yanında öğretmenlerin de bu kuralları ölçme değerlendirme kriterleri içine almaması yatmaktadır. Bu durumda, yazılılarda noktalama ve yazım kurallarına dikkat etme tutumunun öğrencilerin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerine olumlu etkisi söz konusu değildir.

Tablo-12.5: “Sizce noktalama ve yazım kuralları gerekli mi?” sorusunun frekans ve yüzdeleri.

Anket sorusu-5	Cevaplar	Evet-olmazsa anlatım bozulur		Evet ama kullanmak zorunlu değil		Olmasa da olur		Gereksizdir		Cevapsız		Toplam	
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Sizce noktalama ve yazım kuralları gerekli mi?	9.Sınıf	38	63,33	10	16,67	4	6,67	2	3,33	6	10,00	60	100
	11.Sınıf	24	40,00	11	18,33	1	1,67	1	1,67	23	38,33	60	100
	Toplam öğrenci	62	51,67	21	17,50	5	4,17	3	2,50	29	24,17	120	100

Tablo-12.5’e göre; “Sizce noktalama ve yazım kuralları gerekli mi?” sorusuna 9.sınıf öğrencilerinden 38 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 24 kişi “Evet-olmazsa anlatım bozulur” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 10 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 11 kişi “Evet; ama hepsini kullanmak zorunlu değil” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 4 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 4 kişi “Olmasa da olur” cevabını, 9.sınıf öğrencilerinden 2 kişi, 11.sınıf öğrencilerinden 1 kişi “Bu kurallar gereksizdir” cevabını vermiştir. 9.sınıf öğrencilerinden 6 kişi 11.sınıf öğrencilerinden 23 kişi anket uygulamasına katılmak istememiştir.

Şekil-8: “Sizce noktalama ve yazım kuralları gerekli mi?” sorusuna ait grafik

9.sınıf öğrencilerinin % 63,33’ü, 11.sınıf öğrencilerinin % 40’ı, toplam öğrencilerin % 51’i noktalama işaretleri ve yazım kurallarının kullanılmasının gerekli oluşuna inanmaktadır. Toplam öğrencilerin sadece % 2,5’i bu kuralları gereksiz görmektedir. Buna rağmen, noktalama işaretleri ve yazım kuralları yazılı anlatım için gereklidir tutumu ile bu kuralları uygulama düzeyleri arasında 11.sınıf öğrencilerinde olumlu bir ilişki gözlenirken 9.sınıf öğrencilerinde negatif bir ilişki görülmektedir. Toplam öğrencilerde de bu kuralları gerekli görmesi tutumu ile noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri arasında pozitif bir ilişki söz konusu değildir. Böylece öğrencilerin sadece teoride bu kuralları gerekli gördüğü ancak uygulama alanında kuralları göz ardı ettikleri söylenebilir.

4.9. Sonuçlar

11.sınıf ğrencilerinin hata ortalamasının 9.sınıf ğrencilerinin hata ortalamasından yüksek olduğunun tespit edilmesi yaş ilerledikçe ve eğitim ğretim seviyesi arttıkça hatalı yazımın azaldığını gösterdi söylenbilir. Öğrenilen bilgilerin kullanımı arttıkça pekişmesi ve yapılan hata sayısının düşmesi beklenen bir durumdur.

9.sınıf öğrencileri bilgilendirildiğinde ve yazılı anlatımlarını oluştururken dikkatli olduklarında daha az hata yapmaktadırlar. Ayrıca bilerek ve bilmeyerek yapılan hataların korelasyonunda anlamlı bir ilişki görülmektedir. Böylece 9.sınıf ğrencilerinde noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili teknik bilgi verdikten sonra sıklıkla uygulama yaptırarak öğrendiklerini pratiğe dökmelerine olanak hazırlamalıdır, denebilir.

11.sınıf ğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını uygulama başarıları giderek otomatikleşmektedir denebilir. Zamanla bilerek de yazsalar bilmeyerek de yazsalar hata oranlarının düşmesi ve bu işaretleri kullanabilme durumlarının alışkanlık hatta tutum haline gelmesi beklenmektedir. Ayrıca bilerek ve bilmeyerek yapılan hataların korelasyonunda pozitif ve doğru orantılı, yüksek bir ilişki görülmektedir. Böylece 11.sınıf ğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kuralları ile ilgili teknik bilgi sahibi olmanın yanında sıklıkla uygulama yaparak öğrendiklerini pratiğe dökmeleri gerekmektedir, denebilir.

9.sınıf ğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okumaları arasında pozitif ve doğru orantılı bir ilişki vardır. Yani düzenli olarak kitap okumanın öğrencilerin bu kurallara ulaşma düzeylerine olumlu bir etkisinden söz edilebilir. 9.sınıf ğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile süreli yayın takip etmeleri, düzenli yazı yazmaları, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri arasında negatif ve ters orantılı bir ilişki vardır. Yani ğrencilerin bu kurallara ulaşma düzeylerine süreli yayın takip etmeleri, düzenli yazı yazmaları, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri birimlerinin herhangi bir katkısı görülmemektedir.

11.sınıf ğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile süreli yayın takip etmeleri, işaretleri gerekli görmeleri arasında pozitif ve doğru orantılı bir ilişki vardır. Yani süreli yayın takip etmelerinin, işaretleri gerekli

görmelerinin öğrencilerin bu kurallara ulaşma düzeylerine olumlu bir etkisinden söz edilebilir. 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okumaları, düzenli yazı yazmaları arasında anlamlı fakat düşük bir ilişki vardır. 11.sınıf öğrencilerinin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri arasında negatif ve ters orantılı bir ilişki vardır. Bu durum, hemen hemen bütün branşlarda öğretmenlerin sadece öğrencilerin branşla ilgili bilgisini değerlendirdiği, yazım ve noktalama ile ilgili herhangi bir uyarı veya değerlendirme yapmadığı kanısını doğurmaktadır.

9.ve 11.sınıf öğrencilerinin toplamının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile düzenli olarak kitap okuma, süreli yayın takip etme, düzenli yazı yazma arasında pozitif ve doğru orantılı bir ilişki vardır. Yani bütün öğrenciler söz konusu olduğunda düzenli olarak kitap okuma, süreli yayın takip etme, düzenli yazı yazmanın öğrencilerin noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeylerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Bu kuralları kullanma düzeylerinin istenilen maksimum seviyeye çıkması için öğrencilerin daha çok kitap okumaları sağlanmalı ve öğrenciler, yayımlansa da yayımlanmasa da düzenli yazılı anlatım çalışmaları yapmaya teşvik edilmelidir. 9.ve 11.sınıf öğrencilerinin toplamının noktalama işaretleri ve yazım kurallarını kullanma düzeyleri ile işaretleri gerekli görüp görmemeleri, yazılı yoklamalarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat etmeleri arasında negatif ve ters orantılı bir ilişki vardır.

4.10. Öneriler

- Anadilini bilinçli kullanmanın gerekleri, bunun insan ve toplum hayatına getirileri öğrencilere benimsetilmelidir.
- Öğrencilerinin yazım kuralları ve noktalama işaretlerini doğru kullanmalarını isteyen eğitimcilerin, bu kurallara uyan canlı örnek olmaları gerekmektedir.
- Türkçenin bilgi değil beceri dersi olduğu gerçeği unutulmamalı; öğrenciler ezbere yönlendirilmemeli, sadece kuramsal bilgileri vermekle öğrenmenin tamamlanamayacağı, uygulamalarla pekiştirmenin öğrenmeyi etkili kılacağı göz ardı edilmemelidir.
- Öğrencilerin noktalama işaretleri ve yazım kurallarına uygun kompozisyon yazmayı, zorunlu ve sıkıcı bir faaliyet olarak değil, yapılmasından zevk alınan eğlenceli bir iş olarak algılamaları sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin daha fazla kitap okumaları sağlanmalı; ancak kitap seçimlerinde doğru yönlendirmeler yapılmalıdır.
- Öğrenciler, düzenli olarak yazı yazmaya teşvik edilmelidir. Günlük tutma, yayımlanmasa bile fıkra ya da makale yazma çalışmaları yapmalıdırlar.
- Öğrencilerin kültür düzeyini yükseltecek, seviyeli süreli yayınları takip etmeleri sağlanmalıdır.
- Özellikle internet yazışmalarında veya kısa mesajlarda kullanılan kısaltmalar ve göz ardı edilen yazım kuralları ve noktalama işaretleri alışkanlık haline getirilmemelidir.
- Televizyon kanallarında eğlence programları veya pembe diziler kadar Türkçenin önemini anlatan programların da yapılması için uğraşılmalıdır.
- Sadece Edebiyat veya Dil ve Anlatım derslerinde değil, bütün derslerde ve bu derslerin yazılı yoklamalarında yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımına önem verilmelidir.

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Kültür Bakanlığı'nın, yerel belediyelerin veya özel kuruluşların düzenlediği kompozisyon yarışmalarına katılım arttırılmalıdır.
- Öğrencilerin kelime hazinelerini arttırmaya yönelik yarışmalar düzenlenmeli, bulmacalar hazırlanmalıdır.
- Yazılı anlatımın ilham perisi gelirse ancak gerçekleştirilebileceği önyargısı yıkılmaya çalışılmalıdır.
- Yazmanın yeteneğe bağlı bir iş olduğu olumsuz önyargısının yanlış olduğu; yazmanın değil, güzel yazmanın yetenekle ilgili olduğu vurgulanmalıdır. Türkçenin yazım kurallarına uygun olarak iyi ve doğru yazmanın, herkes tarafından kazanılabilecek bir alışkanlık olduğu anlatılmalıdır.
- Öğrencilerin duygularını, düşüncelerini, hayal ve arzularını rahatça anlatabilecekleri yazılı anlatım uygulamaları yapılmalı, üniversite sınavlarına hazırlanma ve sınavları kazanma endişesiyle öğrenciler test usulüne alıştırılmamalıdır.
- Yazılı anlatım çalışmaları değerlendirilirken, öğrencilerin çalışma kâğıdı üzerinde düzeltmeler yapılmalı ve öğrencilerin kendi hatalarını görmeleri, bu hatalarının nasıl düzeltileceğini öğrenmeleri sağlanmalıdır.
- Sözlük ve yazım kılavuzu kitaplıkta bulunan ama kullanılmayan birer kaynak olmaktan çıkarılmalıdır.
- Sadece öğrencilerin değil, her bireyin dilini korumasının vatanını koruması kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Çünkü milletler dilleri ile var olurlar ama onu koruyamadıkları müddetçe yok olmaya mahkûmdurlar.

KAYNAKÇA

- ADALI, Oya (1983). *Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne*, Türk Dili Dergisi, TDK, S:379-380.
- AKARSU, Bedia ve T.Yücel (1983). *Macit Gökberk Armağanı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 502.
- AKSAN, Doğan (1998). *Her Yönüyle Dil 1, 2, 3*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKSAN, Doğan (1977). *Yazım, Önemi ve Yazım Sorunları*, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Nisan, C:XXXV, S:307.
- AKSAN, Doğan (1977). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dil Bilim I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKSOY, H.Hüseyin (2006). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*, Ankara.
- AKTAŞ, Şerif, Gündüz Osman (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- AYDIN, Özgür (2006). *Ortaokullarda Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Öğretmen Görüşleri*, Tömer Dil Dergisi, S:83.
- AYPAY, İrfan (2003). *Türk Dili ve Kompozisyon*, (Ed.) Erdoğan Boz, Afyon Kocatepe Üniversitesi: Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı, Afyon.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1995). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BAYRAV, Süheyla (1998). *Filolojinin Oluşumu*, İstanbul: Multilingual Yayınları
- BOZKURT, Fuat (2004). *Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Kapı Yayıncılık
- BÜYÜKKATRANCIOĞLU Nalân, Yazar Emine (2006). *Dil ve İkna: Türk Politika Söyleminde İkna Edici Önerme Yapıları*, Dilbilim Araştırmaları-2006, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1970). *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Enderun Yayınları
- CEMİLOĞLU, Mustafa (2009). *Dilbilimi Açısından Türkçe Yazılı Anlatım ve Anlatım Teknikleri Öğretimi*, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları
- DEDE, Behçet (1997). *Söz Diziminin Sırrı*, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 551
- DEMİRCAN, Ömer (2001). *Yazım: Sözel Karşıtlıkların Görsel Ayrımı, Birleşik Sözcüklerin Yazımı*, Yazım ve Sorunları Bilimsel Kurultayı Bildirileri, Ankara: Dil Derneği Yayınları
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1998). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 15.Baskı, Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları
- DİLAÇAR, A. (1969). *Dil, Diller ve Dilcilik*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

- DİLAÇAR, A. (1977). *Atatürk ve Yazım*, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Nisan, C:XXXV, S:307
- DIRINGER, D. (1953). *The Alphabet, A Key to the History of Mankind*, London: Cape Town
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1975). *Ölümünün 30. Yıldönümünde: Uşaklıgil'e Göre Yazım Sorunu*, Türk Dili Dergisi, Nisan, C:XXXI, S:283
- DİZDAROĞLU, Hikmet (1962). *Kitaplar: Noktalama Üzerine*, Türk Dili Dergisi, Günlük Özel Sayısı, Nisan, C:XI, S:127.
- EDİSKUN, Haydar (1964). *Dil: Usul-i İmlâ*, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Aralık, C:XIV, S:159, Roman Özel Sayısı-II
- EKER, Süer (2006). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafikler Yayınları
- EKIYOR, Cemil (2005). *ÖSS Sorularında İmlâ Sorunu*, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Şubat, C:LXXXIX, S:638
- EMRE, İ (2005). *Edebiyat ve Psikoloji*, Ankara: Anı Yayınları
- ERDEM, Selman (1998). *Liseler İçin Sosyoloji Ders Kitabı*, İstanbul: Fil Yayınevi
- ERGİN, Muharrem (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım-Yayın-Tanıtım
- FINEGAN, Edward (1994). *Language-Its Structure And Use*, Harcourt Brace Collage Publishers, Second Edition.
- GÖÇGÜN, Önder (2006). *Atatürk, Edebiyat ve Hitabet Sanatı*, Türk Dili Dergisi, Temmuz, C:XCII, S:655.
- GÖKŞEN, Enver Naci(1995). *Noktalama İşaretlerinin Dünü ve Bugünü*, Türk Dili Dergisi, C:IV, S:47.
- GÖKŞEN, Enver Naci (1996). *Noktalama Başarısızlıkların Sebepleri*, Türk Dili Dergisi, C:V, S:58.
- GÜNEŞ, Firdevs (2007). *Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma*, Ankara: Nobel Yayınları
- HENGİRMAN, Mehmet(1998). *Dilbilgisi ve Dilbilimleri Terimleri*, Ankara: Anı Yayıncılık
- İMER, Kamile (2001). *Türkiye'de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- KALFA, Mahir (2000). *Noktalama İşaretlerinin Türkçenin Öğretimindeki Yeri ve Önemi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- KALFA, Mahir (2007). *Şemsettin Sami'nin ve Türk Dil Kurumunun Noktalama Anlayışı*, Türk Dili Dergisi, Özel Sayı(Prof. Dr. Hasan Eren Anısına), Temmuz, C:XCIV, S:667.

- KAPLAN, Mehmet (1986). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal (1981). *Yazmak ve Konuşmak Sanatı*, İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi
- KARAKUŞ, İdris (1996). *Türkiye’de Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Türk Dili Dergisi, Kasım, C:1996/II, S:539.
- KARAKUŞ, İdris (2005). *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Ankara: Can Yayınevi
- KARPUZ, H. Ömer (2006). *Anadili Bilinci Sorunu*, Türkçenin Çağdaş Sorunları, Ankara: Gazi Kitapevi
- KAVCAR, Cahit, Ferhat Oğuzkan, Özlem Aksoy (2003). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Anı Yayıncılık
- KAVCAR, Cahit (1999). *Edebiyat ve Eğitim*, Ankara: Engin Yayınevi
- KAVCAR, Cahit, Oğuzkan Ferhan (1987). *Türkçe Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*, Anadolu Üniversitesi, Ankara: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları
- KAVCAR, Cahit, Ferhan Oğuzkan ve Sedat Sever (2004). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Engin Yayınevi
- KIRIMLI, Bilal (2002). *Liselerde Edebiyat Eğitimi ve ÖSS*, Türk Dili Dergisi, Mart, C:2002/I, S:603.
- KORKMAZ, Zeynep, Hamza ZÜLFİKAR, Mehmet AKALIN, Ahmet B. ERCİLASUN, İsmail PARLATIR, Tuncer GÜLENSOY, Necat BİRİNCİ (2003). *Yüksek Öğretim Öğrencileri İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara: Yargı Yayınevi
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MEB (1987). *Milli Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu*, Ankara.
- MEB (2005). *Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9., 10., 11., 12. Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- MEB (2007). *Dil ve Anlatım 9.Sınıf Ders Kitabı*, İstanbul: Bediralp Matbaacılık
- MEB (2010). *Dil ve Anlatım 11. Sınıf Ders Kitabı*, İstanbul: Doğan Ofset
- MERİÇ, Cemil (1980). *Kırk Ambar*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- MİTHAT, Ahmet (1985). *Yazı Yazmak Üzerine Bazı Bilgiler*, Türk Dili Dergisi, Ocak
- MÜŞTAK, İsmail (1971). *Edebiyat Nedir? Edebiyatın Amacı Ne Olmalıdır?* Türk Dili Dergisi, Kasım, C:XXV, S:242.
- ÖZ, M. Feyzi (2001). *Uygulamalı Türkçe Öğretim*: Ankara: Anı Yayıncılık
- ÖZBAY, Murat (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, Ankara: Öncü Kitap

- ÖZDAMAR, K. (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Genişletilmiş 5. Baskı, Eskişehir: Kaan Kitabevi
- ÖZDEMİR, Emin (1973). *Dil ve Yazar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- ÖZEL, Semiha (2002). *Değerlendirmeler: İdris Karakuş: Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, (Kitaplar-Tenkit)*, Türk Dili Dergisi, Nisan, C:2002/I, S:604.
- PAR, Arif Hikmet (1970). *Planlı Yazma Sanatı-Kompozisyon*, İstanbul: Minnetoğlu Yayınları
- PEKAZ, Kenan (2007). *İlköğretim Sekizinci Sınıf Yazılı Anlatımlarındaki Ses Olayları, Noktalama, İmla Hataları ve Anlatım Bozukluklarının Düzeltmesinde İpucu ve Geri Bildirim Teknikleri*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- PİLANCI, Hülya vd. (2003). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınevi
- PORZING, Walter (2003). *Dil Denen Mucize*, (Çev: Vural Ülkü), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- SAĞIR, Mukim (2004). *İlköğretim Okullarında Dil Bilgisi Öğretimi*, Türk Dili Dergisi, Türk Dil Kurumu, C:2002/1 S:601.
- SAĞIR, Mukim (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- SAMİ, Şemsettin (1996). *Kamus-i Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları
- SAUSSURE, Ferdinand de (2001). *Genel Dilbilim Dersleri*, Çeviren: Berke Vardar, İstanbul: Multilingual Yayınları
- SEVER, Sedat (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık
- ŞİMŞEK, Rasim (1981). *Türkçe Anlatım*, Trabzon
- ŞİMŞEK, Rasim (1983). *Çağdaş Eğitimde Anadilin Yeri*, Türk Dili Dergisi, S:379-380, TDK.
- ŞİMŞEK, Rasim (1997). *Türk Dili III*, İstanbul: Şimşek Yayınları
- ŞİMŞEK, Rasim, ÖZBEN Raif (2001). *Edebiyat I Öğretmen Kılavuzu*, İstanbul: Şimşek Yayınları
- ŞİNASI, İbrahim (1966). *Şair Evlenmesi*, İstanbul: Remzi Kitapevi
- TAŞDELEN, V. (2006). *Edebiyat Eğitimi: Hermeneutik Bir Yaklaşım*, Milli Eğitim, Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi Özel Sayısı, Ankara: MEB Yayınları
- TANSEL, Fevziye Abdullah (1985). *İyi ve Doğru Yazma Usulleri I-II*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- TANSEL, Fevziye Abdullah(1987). *İyi ve Doğru Yazma Usulleri III*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat

TEBLİĞLER DERGİSİ, C:55, S:2370

TEKİN, Talat (2000). *Orhon Türkçesi Grameri*, Ankara: Şafak Matbaacılık

TÜRKÇE SÖZLÜK (1988). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara

ULUDAĞ, Erdoğan (2002). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yazım ve Noktalama Kurallarını Uygulama Beceri Düzeyleri*, Erzincan: Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, C:4, S:1

VARDAR, Berke (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 492

VARDAR, Berke (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, İstanbul: Multilingual Yayınları

VARDAR, Berke (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

VARDAR, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yayınları

WELLS, Gordon (1983). *“Becoming a Communicator” Learning Through Interaction: The Study of Language Development*, Cambridge: Cambridge University Press.

YAVUZER, Haluk (1993). *Anne-Baba ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitapevi

YENİ YAZIM KILAVUZU (1980). TDK, 10. Baskı, Ankara

YENİ YAZIM KILAVUZU (2009). TDK, Ankara

YILDIRIM, Faruk, TAHİROĞLU Tahir (2006). *İnternette Türkçe Kullanımı Sorunu, Türkçenin Çağdaş Sorunları*, Ankara: Gazi Kitapevi

YILDIZ, Cemal vd. (2006). *Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*, Ankara: PegemA Yayıncılık

YILMAZ, Betül (2003). *Dil Derneği Yazım Kılavuzundaki Tutarsızlıklar I*, Türk Dili Dergisi, Haziran, C:LXXXV, S:618.

ZÜLFİKAR, Hamza(1991). *İmlâmızın Geçirdiği Evrelerden Örnekler*, Türk Dili Dergisi, Şubat, C:1991/1, S:470.

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/169> (03.08.2010)

<http://www.bsi-turkey.com/standartlar> ve [yayinlar](http://www.bsi-turkey.com/yayinlar) (15.09.2010)

<http://en.wikipedia.org/wiki/punctuation> (18.02.2010)

http://en.wikipedia.org/wiki/mesha_Stele (18.02.2010)

Ek 3: İkinci kompozisyon Örneği- 1 (9.sınıf)

Ad . Soyad : Melike Hıncıran

Sınıf- No : 9/D 543

"Teknolojinin insan hayatındaki olumlu ya da olumsuz etkileri" konulu bir kompozisyon yazınız.

- İYİ - KÖTÜ -

Günümüzde çok insan teknolojinin esiri olmuş durumda. Telefon, televizyon, bilgisayar ve başka diğer mekanik aletler. Ve ayrıca da internet.

İnsanlarımız çok bağımlı teknolojiye. Telefonsuz 1 km bile gitmiyorlar. Televizyon izlemeden günü sandırmıyorlar. Bilgisayarı da her dakika yanlarında olsun diye bilim adamları, teknolojiyi geliştiriyorlar. Ve insanlar onu her dakika yanlarında taşıyor. Sanki onlar olmadan nefes almıyor, hareket ediliyor. Sizce ne kadar doğrudur bu?

İnternet ülkemizde çoğu insanın evinde olan bağlantı saatlerce vakit kaybı. İncendiği siteler faydasızdan çok zararlı var. Ve insanlarımız günlerini, zamanlarını böyle şeylere yatırıyor. Yaşık!

Gittikçe tembelleşiyoruz haberleri yok. Gittikçe geriliyoruz. Beynimiz uyuyor ama farkına varamıyoruz.

Bu konuda kim bilir kaç kez uyulmuştur toplumumuz. Ama nedense hiçbir etkisi olmuyor üzerimizde. Basımıza bu konu sebebiyle de etkisi olmayacak gibi geliyor.

İnsanların hoşuna gidiyor, zevk veriyor. Güntü hayatı kolaylaştırıyor. Kim sevmeyi isteyen sever

Bu ise bir dur demek, bu gerilemiyor, tembelleşmeyi azaltmak gerekir. Ama nasıl..?

Her neyse..

Teknolojiyi çok kötüledik.

Bu kadar konuştum kötü kötü ama teknolojinin hayatımıza olumlu etkileri de var.

Teknoloji hayatımızda büyük bir yer kapladığını ifade ettim. Bunun sebebi bize kolaylık sağlanması ve günümüzdeki yaşam şartlarının da getirdiği zorluklara karşı büyük bir yardımcı.

Geçmişte yeni teknoloji bu kadar ilerlememişken insanların iş hayatı bu kadar yoğun, bu kadar zor, çetin değildi.

Ek 4: İkinci Kompozisyon Örneği- 2 (11.Sınıf)

Ad - Soyad : Yavuz Çiçek

Sınıf - No : 111A 464

"Teknolojinin insan hayatındaki olumlu ya da olumsuz etkileri" konulu bir kompozisyon yazınız.

Teknoloji insan hayatında kolaylık sağlıyor. Bir şeyi yapmamızda fazla zamanımızı almadan kısa zamanda bitirmemizi sağlar. Örneğin; Excel ^{kitabı} da bir çok kolaylık vardır ve bu yardığımız işi yazıdan çıkartır. Yani teknoloji bizim için baştan başa bir kolaylıktır.

Teknolojinin olumlu etkileri yanında olumsuz etkileri de vardır. Mesela; bilgisayar ^{inok. vergisi} oyunlarını gereğinden fazla oynamak bence zaman israfıdır. Zaten her şeyde olduğu gibi her şeyin fazlası zardır. ^{ayrı}

Kısacası teknolojiyi mümkün olduğunca olumlu yollarda kullanmalıyız.

Ek 5: Anket Örneği

MİNİ ANKET

(Lütfen doğru ve objektif cevaplar veriniz.)

1- Düzenli olarak kitap okur musunuz?

- A) Evet-her gün.
 B) Evet-haftada bir.
 C) Çok nadir.
 D) Düzenli okumam.

2- Süreli yayınları (dergi, gazete... vs.) takip eder misiniz?

- A) Evet- edebi içerikli olanları.
 B) Evet- her tür yayını .
 C) Elime geçtikçe.
 D) Düzenli takip etmiyorum.

3- Düzenli olarak yazı yazar mısınız?

- A) Evet- günlük tutarım.
 B) Evet- yayımlanmasa da şiir,makale türü yazılar yazarım.
 C) Çok nadir.
 D) Hayır, yazmam.

4- Yazılarda noktalama işaretleri ve yazım kurallarına dikkat eder misiniz?

- A) Evet,her yazılıda.
 B) Evet,sadece Dil- Anlatım ve Edebiyat derslerinde.
 C) Çok dikkat etmem.
 D) Hiç dikkat etmem.

5- Sizde noktalama işaretleri ve yazım kuralları yazılı anlatım için gerekli midir?

- A) Evet, olmazsa anlatım bozulur.
 B) Evet; ama hepsini kullanmak zorunlu değildir.
 C) Olmasa da olur.
 D) Bu kurallar gereksizdir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	: Ümran ACAR
Doğum Yeri ve Yılı	: Denizli-TÜRKİYE / 21-03-1980
Yabancı Dili	: İngilizce
İlköğretim	: Raşit Özkardeş İlk Okulu,1986 - 1991
Orta Okul	: Merkez Orta Okulu, 1992 - 1994
Ortaöğretim	: Açıköğretim Lisesi, 1995 - 1998
Lisans	: Pamukkale Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1998 - 2002
Tezsiz Yüksek Lisans	: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, 2002-2003
Yüksek Lisans	: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, 2008-2011
Görevi	: Özel Servergazi Fen- Anadolu Lisesinde Öğretmen